

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN BAŞARISIZ DEVLETLER
VE İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARDA SAVAŞAN TARAF STATÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALPEREN ÇAVUŞ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. MEHMET GÜNEŞ

ANKARA

2019

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN BAŞARISIZ DEVLETLER
VE İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARDA SAVAŞAN TARAF STATÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALPEREN ÇAVUŞ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. MEHMET GÜNEŞ

ANKARA
2019

KABUL VE ONAY

Alperen ÇAVUŞ tarafından hazırlanan "Uluslararası Hukuk Açısından Başarısız Devletler Ve İç Silahlı Çatışmalarda Savaşan Taraf Statüsü" başlıklı bu çalışma, 28/11/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Yelda Hatice ONGUN - Başkan

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ - Danışman

Dr.Ergenekon SAYRIN - Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

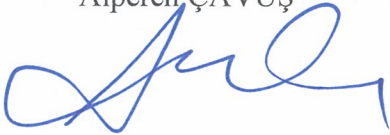
Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Teziminyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

28 Kasım 2019

Alperen ÇAVUŞ

TEŐEKKÖR

Tez aŐamasında, araŐtırmaya yÖnelik yÖnlendirmeleri ve motive edici katkılarından dolayı Öncelikle tez danıŐmanım Sayın Doç.Dr. Mehmet GÖNEŐ'e, Ufuk Öniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Dr. Ergenekon SAVRUN'a, Ufuk Öniversitesi'nin değerli Öğretim görevlilerine, zamanlarından vakit ayırıp yardımlarıyla katkıda bulunan tüm arkadaşlarıma ve ayrıca BaŐkent Öniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Yelda ONGUN'a teşekkür eder, Őükranlarımı sunarım.

ÖZET

ÇAVUŞ, Alperen. Uluslararası Hukuk Açısından Başarısız Devletler ve İç Silahlı Çatışmalarda Savaşan Taraf Statüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Silahlı çatışmalar kavramı, günümüzdeki kadar yaygınlaşmadan önce sadece iki devlet arasındaki konvansiyonel savaşları tarif etmek için kullanılmaktaydı. Ancak konvansiyonel savaşların maliyeti ve dünya savaşları sonunda ortaya çıkan insan kayıplarının yüksek oluşu iç silahlı çatışmaların yeni bir kavram olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. İç silahlı çatışmalar sonucu oluşan kayıpların her geçen yıl artması, konvansiyonel savaş kadar iç silahlı çatışmaların meydana gelmesinin de olağan görülmesine neden olmuştur. Bu nedenle uluslararası çatışmalar gibi henüz uluslararasılaşmamış iç silahlı çatışmalar da uluslararası hukukun kapsamına dahil edilmiştir.

İç silahlı çatışmalarda insancıl hukuk kuralları geçerlidir. Türkiye'nin de yaklaşık kırk yıldır içinde olduğu çatışma benzeri durum konunun sürekli olarak İnsan Hakları Hukuku ve Uluslararası İnsancıl Hukuk Açısından ele alınmasını gerektirmektedir. Bu nedenle iç silahlı çatışmalar kavramı bu tezin temel çalışma konusunu oluşturmaktadır. Tezin birinci bölümünde iç silahlı çatışma türleri, iç silahlı çatışmaların uluslararası boyut kazanması ve iç silahlı çatışmaların nedenleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, iç silahlı çatışmaların oluşumuna sebebiyet veren başarısız ve çökmüş devlet yapıları ile bu tür devletlerin tanımı ve ortaya çıkardığı sorunlar ele alınmış ayrıca devlet terörizmi kavramı, devletlerin terörizme verdiği destek ve bu kavramların iç silahlı çatışmalara etkilerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise İnsancıl Hukuk kurallarının terörizm ile mücadele de ve terörizmin ortadan kaldırılmasında bir yarar sağlayıp sağlamadığı hususları ile uluslararası nitelik kazanmamış iç silahlı çatışma kavramları ayrı ayrı değerlendirilmeye çalışılmış ve Türkiye'nin terörle mücadelesi insancıl hukuk açısından ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Silahlı Çatışma, Uluslararası Silahlı Çatışma, İç Silahlı Çatışma, Uluslararası Hukuk, Kuvvet Kullanma, Bağımsız Devletler, Çökmüş Devletler, Terörizm, Uluslararası Terörizm

ABSTRACT

The concept of armed conflicts was only used to describe the conventional wars between the two states before it became as widespread as it is today. However, the cost of conventional wars and the high human casualties resulting from world wars have led to the emergence of internal armed conflicts as a new concept. The increase in the losses caused by internal armed conflicts every year makes the formation of internal armed conflicts as normal as the conventional war. Therefore, internal armed conflicts that have not yet been internationalized, such as international conflicts, are included in the scope of international law.

Humanitarian law rules apply to internal armed conflicts. Turkey's Human Rights Law is constantly the subject of conflict-like situations for almost forty years and the handling of international humanitarian law requires Angle. Therefore, the concept of internal armed conflicts is the main subject of this thesis. In the first part of the thesis, the types of internal armed conflict, the international dimension of internal armed conflicts and the causes of internal armed conflicts are discussed. In the second part, the definition of failed and collapsed state structures causing the formation of internal armed conflicts and the problems of these types of states are discussed and the concept of state terrorism, the support of states to terrorism and the effects of these concepts on internal armed conflicts are discussed. In the third section humanitarian law rules on combating terrorism as well, and terrorism has not won international nature of the issues that provide a benefit for the elimination of internal armed conflict concepts have been evaluated separately and Turkey were discussed in terms of the fight against terrorism humanitarian law.

Key Words: Armed Conflict, International Armed Conflict, Internal Armed Conflict, International Law, Using Force, Failed States, Collapsed States, Terrorism, International Terrorism.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.b.	: Adı geçen belge
AJIL	: American Journal of International Law
Bkz.	: bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
der.	: derleyen
Doc.	: document
Ed.	: editör/editörler
EJIL	: European Journal of International Law
EOKA	: National Organization of Cypriot Fighters
ETA	: Euskadi ta Askatasuna(Freedom for the Basqu Homeland)
FBI	: Federal Bureau of Investigation
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
G.A.	: General Assembly
G.A.O.R.	: General Assembly Official Records

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
KISALTMALAR	VI
İÇİNDEKİLER	VII
GİRİŞ	1
1'İNCİ BÖLÜM: SİLAHLI ÇATIŞMA KAVRAMLARI, İÇ SİLAHLI ÇATIŞMA TÜRLEİ VE ÇATIŞMA NEDENLERİ	3
1.1. SİLAHLI ÇATIŞMALARA DAİR KAVRAMLAR.....	3
1.1.1.Silahlı Çatışma Kavramı.....	3
1.1.2. İç Silahlı Çatışma Kavramı	4
1.1.2.1. Silahlı Çatışmalarda Başkaldırı (Rebellion).....	5
1.1.2.2.Silahlı Çatışmalarda Ayaklanma (Insurgency)	5
1.1.2.3. Silahlı Çatışmalarda Savaşan Taraf Statüsü (Belligerent)	6
1.1.3. Silahlı Çatışmaların Uluslararası Boyut Kazanması	7
1.1.3.1. Silahlı Çatışmalarda Gerilla Stratejisi	7
1.1.3.2. Silahlı Çatışmalarda Terörist Strateji	8
1.1.3.3. Silahlı Çatışmalarda Ulusal Bağımsızlık Hareketleri	10
1.2. İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARIN TÜRLEİ	12
1.2.1. Politik Uyuşmazlık Nedenli Çatışmalar	12
1.2.2. İktidarı Elde Etme Nedeniyle Oluşan Çatışmalar	12
1.2.3. Kaynakların Ele Geçirilmesi Nedeniyle Oluşan Çatışmalar	13
1.2.4. Irksal ve Etnik Kökenli Çatışmalar	13
1.3. İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARIN NEDENLERİ	13
1.3.1. Mağduriyet Psikolojisinin Çatışmalara Etkisi	14
1.3.2. Tarihsel Düşmanlık Kavramının Çatışmalara Etkisi	15
1.3.3. Güvenlik İkileminin Çatışmalara Etkisi	17
1.3.4. Görelî Mahrumiyet Teorisinin Çatışmalara Etkisi.....	18
1.3.5. Kronikleşmiş Sosyal Çatışma Teorisi ve Silahlı Çatışmalar	18

2'NCİ BÖLÜM: BAŞARISIZ DEVLETLER VE DEVLET TERÖRİZMİ	
KAVRAMLARININ İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARA ETKİLERİ.....	20
2.1. MODERN DEVLET VE ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLET.....	21
2.1.1. Modern Devletin Gelişimi	21
2.1.2. Uluslararası Hukuk Açısından Devlet	22
2.2.BAŞARISIZ DEVLETLER TİPOLOJİSİ	24
2.2.1. Başarısız Devletlerin Nitelikleri.....	25
2.2.1.1. Başarısız Devletlerin Egemenlik Sorunu	26
2.2.1.2. Başarısız Devletlerde Güvenliğin Tesis Edilememesi	27
2.2.1.3. Başarısız Devletlerin Siyasal ve Ekonomik Nitelikleri.....	28
2.2.2. Başarısız Devletlerin Belirlenme Kriterleri	29
2.3. BAŞARISIZ DEVLETLERİN ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR.....	30
2.3.1. Gıda Temininde Yetersizlik ve Sağlık Sorunları.....	31
2.3.2. Göçler ve Mültecilik	32
2.3.3. Silahlı Çatışma ve Silahlı Şiddet	34
2.3.4. Uluslararası Terörizm	36
2.3.5. Haydut Devlet (Rauge State) Suçlaması.....	37
2.3.6. Kavramın Uluslararası Hukuk ve Uluslararası İlişkilere Etkileri ...	38
2.4. DEVLET TERÖRİZMİ VE DEVLETLERİN TERÖRİZME VERDİĞİ	
DESTEK.....	41
2.4.1. Devlet Terörizmi Ve Devlet Destekli Terörizm Kavramı	43
2.4.2. Dış Politika Devlet Terörizmi.....	44
2.4.3. İç Politika Devlet Terörizmi	45
2.5. DEVLETLERİN TERÖRİZME VERDİĞİ DESTEK.....	46
2.5.1 Fikri Destek	46
2.5.2 Ekonomik Destek.....	46
2.5.3 Askeri ve Operasyonel Destek.....	47
3'ÜNCÜ BÖLÜM: ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN TERÖRE KARŞI	
DEVLETLERİN KUVVET KULLANMA HAKKI VE TÜRKİYENİN TERÖR	
ÖRGÜTLERİYLE MÜCADELESİ.....	48
3.1. TERÖRİZME KARŞI DEVLETLERİN MEŞRU MÜDAFAA VE KUVVET	
KULLANMA HAKKI.....	48

3.1.1. Terörizme Karşı Devletlerin Meşru Müdafaa Hakkı.....	48
3.1.2. Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvet Kullanma Hakkı.....	48
3.1.3. Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvet Kullanma Hakkının Koşulları..	51
3.1.3.1 Terörizme Karşı Kuvvet Kullanmada Gereklilik ve Aciliyet Kavramları	51
3.1.3.2 Terörizme Karşı Kuvvet Kullanmada Orantılılık Kavramı	52
3.1.3.3 Bir Başka Ülkedeki Terör Üslerine Yönelik Kuvvet Kullanma Hakkı.....	53

3.2. TÜRKİYE’NİN TERÖR ÖRGÜTLERİYLE İNSANCIL HUKUK AÇISINDAN MÜCADELESİ.....

54

3.2.1 Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk Arasındaki Bağlantı.....	54
3.2.2 Ayrılıkçı Terör Örgütleriyle Mücadelede Türkiye’nin İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk Yaklaşımı.....	57
3.2.2.1 Ayrılıkçı Terör Örgütleriyle Mücadelede Türkiye’nin İnsan Hakları Hukuku Yaklaşımı	57
3.2.2.2 Ayrılıkçı Terör Örgütleriyle Mücadelede Türkiye’nin İnsancıl Hukuk Yaklaşımı.	60

3.3 ULUSLARARASI NİTELİKTEKİ ÇATIŞMALAR VE TERÖRİZM.....

60

3.3.1 Terörle Mücedelenin İnsancıl Hukuk Çerçevesinde Yürütülmesi.....	62
3.3.2 Uluslararasılaşmamış Silahlı Çatışmalar Hukuku Çerçevesinde Terörizmle Mücadele ve Türkiyede Durum	63
3.3.2.1 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III, 1977 Tarihli II Numaralı Ek Protokol Ve Diğer Gelişmeler Çerçevesinde İç Silahlı Çatışmaların Unsurları ve Türkiyedeki Durum	63
3.3.2.1.1 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III Çerçevesinde Silahlı Çatışmaların Unsurları.....	63
3.3.2.1.2 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III Çerçevesinde Türkiye’deki Durum	66

3.3.2.1.3 1977 Tarihli II Numaralı Ek Protokol Çerçevesinde Silahlı Çatışmaların Unsurları ve Türkiye'deki Durum	71
3.3.2.1.4 Diğer Gelişmeler Çerçevesinde Türkiye'deki Durum	73
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	76
KAYNAKÇA	89

GİRİŞ

Soğuk Savaş'ın başladığı 1945 yılına kadar iç silahlı çatışma kavramı henüz savaş literatüründe yer almamaktaydı. Bu tarihten sonra dünya harp literatürüne giren kavram 1950'li yıllara gelinceye kadarda yaygınlık kazanmamaştı. Bu durum Cenevre Sözleşmesinin yapıldığı 1949 yılına kadar devam etti. 1949 yılında yapılan Cenevre Sözleşmesinin asıl amacı ülkeler arasında meydana gelecek konvansiyonel savaşlarda uyulması gereken kuralları belirlemektir. Soğuk Savaşın bitimiyle birlikte geleneksel savaş kavramı yeni bir form kazanmış ve iç silahlı çatışmalar yaygınlaşmaya başlamıştı. İç silahlı çatışma, kullandığı usul ve yöntemler bakımından savaş meydanında oluşan tahribatı ve zararı aratmayacak niteliklere sahiptir. İç silahlı çatışmalar esnasında esas zararı sivillerin görmesi, durumun büyük göç dalgalarına sebep olması ve iç savaşın yaşandığı devlete veya bölgeye komşu olan ülkelerin oluşan çatışmalardan çok fazla etkilenmesi, sivillerin bu çatışmalardan daha fazla nasıl korunabileceği hususunu gündeme getirmiştir. Büyük çaplı çatışmalar yerine daha az maliyetli olan iç silahlı çatışmalar, terörizm, mültecilik ve etnik ayrışma gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla başlangıçta ulusal bir formda olan iç silahlı çatışmalar uluslararası boyut kazanarak pek çok devletin ve halkın etkilenebildiği bölgesel ve küresel bir soruna dönüşebilmektedir. Günümüzde ortaya çıktığı bölgede nerdeyse tüm devletleri etkileyecek niteliğe sahip olan iç silahlı çatışmalar, kavramsal olarak bu tezin ana konusunu oluşturmakta ve tezde özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu durum uluslararası insancıl hukuk çerçevesinde ele alınmaktadır. Çalışma, bahse konu kavramlar üzerinden üç bölüme ayrılarak yapılmıştır. Tezin birinci bölümünde iç silahlı çatışma türleri, iç silahlı çatışmaların uluslararası boyut kazanması ve iç silahlı çatışmaların nedenleri ele alınmıştır. İkinci bölümünde, uluslararası hukuk açısından devletin nitelikleri, başarısız devletlerin tanımı ve ortaya çıkardığı sorunlar ile devlet terörizmi kavramı, devletlerin terörizme verdiği destek ve bu kavramların iç silahlı çatışmalara etkilerinden bahsedilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ile Uluslararası İnsancıl Hukuk kavramlarının birbirleriyle bağlantısı incelenmiştir. Uluslararası nitelik kazanmayan silahlı çatışmalarda her iki hukuk rejiminin birbirleri üzerindeki etkileri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Ayrıca uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaları düzenleyen hukuk kurallarının terörizme

bakışının nasıl olduğu üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin ayrılıkçı terör örgütü PKK'ya karşı yürüttüğü mücadele ile terörle mücadeledeki geleneksel politikaları ve terörizmle mücedalede uyguladığı yöntemler uluslararası insan hakları hukuku kuralları çerçevesinde incelenmiş vekonuyla ilgili uluslararası insancıl hukuk uygulamaları üzerinde durulmuştur. Sonuç bölümünde ise bu teze konu olan kavramlar genel olarak özetlenmeye çalışılmış ve bazı önermelerde bulunulmuştur.

1'İNCİ BÖLÜM

SİLAHLI ÇATIŞMALARIN KAVRAMLARI, İÇ SİLAHLI ÇATIŞMA TÜRLERİ VE ÇATIŞMA NEDENLERİ

1.1 SİLAHLI ÇATIŞMALARA DAİR KAVRAMLAR

Günümüze kadar devletler arasında yapılan sözleşmelerde savaş kavramı net olarak belirlenmemiş, sadece kavramsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Terimsel olarak iç savaş sözcüğünün yerine geçen iç silahlı çatışma kavramı uluslararası hukuk içerisindeki en tartışmalı konulardan biridir. Savaş veya iç savaş kavramlarının, meydana gelen çatışma durumunu ve çatışmadan kaynaklanan uluslararası uyuşmazlıklar, terörizm ve etnik ayrışmalar gibi durumları açıklamadaki yetersizliği iç savaş kavramı yerine iç silahlı çatışma kavramının kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur. İç silahlı çatışmalar her ne kadar egemen bir devletin iç sorunu olarak görülse de doğurduğu sonuçlar itibariyle ekonomik, politik ve diplomatik ilişkileri de etkileyebildiğinden uluslararası hukukun çalışma alanına girmektedir. İç silahlı çatışmalar hakkında uluslararası silahlı çatışmalar hukukunun uygulanabilmesi için birbirine benzeyen devletlerarası savaş, iç savaş ve uluslararası boyut kazanmış iç silahlı çatışma kavramlarının belirli hatlarla ortaya konması önem arz etmektedir. Bundan bahisle öncelikle bu kavramlardan bahsedilmelidir.

1.1.1 Silahlı Çatışma Kavramı

Geleneksel anlamda silahlı çatışma kavramı, uluslararası alanda tanınmış ve en az iki devlet tarafından ilan veya kabul edilip edilmediğine bakılmaksızın ortaya çıkan çatışma durumunu tarif etmektedir (Akkutay,2016). Bu kavram 1949 yılında düzenlenen Cenevre Sözleşmeleri'nde tam olarak açıklığa kavuşturulmamış, sözleşmenin 2'nci maddesinde, *“Barış zamanlarında yürürlüğe girecek hükümlere ek olarak, iş bu sözleşme savaş ilan edilen her durumda yahut iki veya daha fazla akit taraf arasında çıkabilecek silahlı çatışma durumunda, savaş hali biri tarafından tanınmasa bile uygulanır.”* şeklinde belirtilmiştir (Yamaner,Öktem,Kurtdarcan,Uzun,2016). Bu kapsamda ilgili madde dışındaki kuvvetlerin veya başka herhangi bir unsurun giriştiği karşıtlık ve çatışma hali uluslararası silahlı çatışma sayılmamaktadır. Ayrıca sözleşmenin 2'nci maddesinde

tarafardan herhangi birinin savaş durumunu kabul edip etmemesinin ya da taraflardan herhangi birinin kabul edilmemiş bir rejim tarafından yönetilmesinin sözleşmeden doğan yükümlülükleri ortadan kaldırmadığı belirtilmektedir (Yamaner,Öktem,Kurtdarcan,Uzun,2016).

1.1.2 İç Silahlı Çatışma Kavramı

Daha önceleri iç silahlı çatışma, çatışmanın dışında kalan ikinci devletler tarafından o devletin iç sorunu olarak kabul edildiğinden uluslararası hukuk konularının dışında değerlendirilmiştir (Akkutay,2016). İç silahlı çatışmalar genişleyip göç, terör veya mülteci sorunları gibi bir çok problemi ortaya çıkarmaya ve çatışmanın dışında kalan ikinci devletleri de etkilemeye başlayınca devletler hukukunun kapsamına girmiştir (Karaosmanoğlu,1981:14). İç silahlı çatışmalarla ilgili olarak Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III'te, iç silahlı çatışmalar uluslararası nitelikte olmasa bile bu durumda uygulanacak kaidelerin uluslararası özellikte olduğu ve iç silahlı çatışma sadece bir devleti ilgilendiriyor olsa da o devletin uluslararası sorumluluklarının olduğu belirtilmektedir (Yamaner,Öktem,Kurtdarcan,Uzun,2016). İç silahlı çatışmaların giderek yaygınlaşması Cenevre Sözleşmelerine ek olarak yeni protokoller düzenlenmesine neden olmuştur. Bu bağlamda 1977 tarihinde II Numaralı Ek Protokol hazırlanmış ve bu Protokol ile egemen bir devletin silahlı güçleri ile devlet içerisindeki muhalif kuvvetlerin veya bir bölgede sürekli ve düzenli silahlı saldırılar düzenleyebilen ve bir liderin idaresindeki düzenli veya düzensiz birliklerin uyması gereken kurallar ve esaslar belirlenmiştir (Yamaner,Öktem,Kurtdarcan,Uzun,2016). Uluslararası Ceza Mahkemesinin kuruluşunu belirleyen 1998 tarihli Roma Statüsünün 8'inci maddesinin 2(e) bendinde, iktidar kuvvetleri ile diğer silahlı güçler arasındaki uzun süreli çarpışmaların iç silahlı çatışma olarak kabul edilebileceği ve bu çatışmaların savaş suçları kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir. Ayrıca Yugoslavya'daki olaylar için Uluslararası Ceza Mahkemesinin verdiği 1995 tarihli Tadic Kararı'nda ise devletin silahlı güçleri ile devlet içerisindeki diğer silahlı gruplar arasında meydana gelen çatışmalar ile devletin silahlı kuvvetleri dışındaki diğer silahlı grupların kendi aralarında giriştikleri silahlı çatışmalar iç silahlı çatışma olarak nitelendirilmiştir (Akkutay,2016). Yine 1977 tarihli II Numaralı Ek Protokolde, 1995 tarihli Tadic Kararı'nda ve 1998 tarihli Roma Statüsü'nün 2(e) numaralı alt bendinde, iç silahlı çatışmaların ne kapsamda olduğu,

hangi çerçevede iç silahlı çatışma olarak değerlendirileceği ve iç silahlı çatışmaya dahil olmuş grupların ne tür gruplar olduğu yeteri kadar açıklığa kavuşturulamamıştır (Sivakumaran,2012:156). İç silahlı çatışmanın önce sadece bir devletin egemenlik alanı içinde meydana gelmesi ve daha sonra uluslararası bir boyut kazanması devletlerarası hukuk kurallarının devreye girmesine neden olabilmektedir (LaHaye,2010:14). Böyle bir durumda uluslararası hukuk kurallarının uygulanabilmesi için öncelikle bir iç silahlı çatışmanın meydana gelmiş olması gerekir. Bu nedenle iç silahlı çatışmalarla ilgili kavramlar kısaca gözden geçirilmelidir.

1.1.2.1 Silahlı Çatışmalarda Başkaldırı (Rebellion)

Bu kavram bir devlet içerisindeki iç silahlı çatışmanın oluşumundan önceki ilk evre olarak kabul edilmektedir. Ancak başkaldırı egemen bir yapı içerisinde mevcut otoriteye karşı gerçekleştirildiğinden insancıl hukuk normları dışında değerlendirilmektedir. Bu durum insancıl hukuk kapsamına girmese de başkaldıran gruplara asi ya da savaşılan taraf statüsünün tanınmayacağı anlamına gelmez (Akkutay,2016) Ancak Uluslararası Ceza Mahkemesi, Yugoslavya için verdiği kararda, başkaldırı olaylarında insancıl hukuk kurallarının uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Burada mevcut otoriteye karşı meydana gelen başkaldırı olaylarının iç hukuk normları çerçevesinde değerlendirileceği belirtilmiştir (Taşdemir,2009:73). Bu nedenle uluslararası hukuk kuralları, başkaldıran gruplar için herhangi bir avantaj içeren veya bu grupların korunmalarına ilişkin herhangi bir hüküm belirtmemiştir. Başkaldıran gruplara uluslararası hukukun bir avantaj sağlamaması devletlerin kendi egemenlik alanı içerisinde meydana gelen başkaldırı olaylarını tamamen bir iç sorun şeklinde tanımlamasını ve bu durumla ilgili kendisine has çeşitli tedbirleri uygulamasını sağlamıştır. Ayrıca bu başkaldıran gruplar diğer devletler tarafından da desteklenemezler. Aksi bir desteğin oluşması iç silahlı çatışmanın bulunduğu devletin iç işlerine gayri hukuki bir müdahale olarak değerlendirilebilmektedir (Karaosmanoğlu,1981:47).

1.1.2.2 Silahlı Çatışmalarda Ayaklanma (Insurgency)

Ayaklanma kavramı devletlerarası hukuk teamüllerine göre meşru ve kabul edilmiş bir devlete ve o devletteki idareye karşı başlatılmış bir isyan durumunun kontrol dışına çıkması ve şiddetinin artarak silah kullanmak suretiyle sürekli hale gelmesi durumunu

ifade etmek için kullanılır (Lootsteen,1994). Ayaklanmanın meydana geldiği devletteki idare tarafından ayaklanan gruplara ayaklanma durumunun belirli bir düzlemde yürütülmesi için ayaklanan statüsü tanınabilmektedir (Cullen,2005:69). Ayrıca çatışmanın tarafı olmayan ikinci bir devlet, çatışmanın meydana geldiği devletle yaşadığı uyuşmazlık nedeniyle ayaklanan gruplarla ilişki kurmak için ayaklanan statüsünü tanıyabilir (Pazarcı,1994:22). İkinci devletlerce tanınan ayaklanan statüsü, ayaklanan gruplara karşı adli suç kavramını ortadan kaldırarak savaş tutsağı muamelesi görmelerini sağlamaktadır (Carrillo-Suarez,1999:71). Ayrıca ayaklanan gruplara karşı ayaklanmanın ortaya çıktığı devlette meşru otorite tarafından ayaklanan statüsü açıkça tanınmayıp kabul edilmemişse çatışma hukuku kuralları uygulanmaz ve meşru hükümet ayaklanan gruplara karşı uyguladığı yöntemlerden dolayı sorumlu tutulamaz. Burada ayaklanan gruplara karşı iç hukuk kuralları geçerlidir ve iç hukuk kurallarının yegane uygulayıcısı da meşru ve kabul edilmiş otoritelerdir (Lootsteen,1994).

1.1.2.3 Silahlı Çatışmalarda Savaşan Taraf Statüsü (Belligerent)

Savaşan taraf statüsü ilk olarak 19'uncu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu kavram silahlı çatışmaların meydana geldiği durumlarda savaş hukuku kurallarının işletilmesini sağlamaktadır (Cullen,2005:69). Bu statü iç silahlı çatışmanın meydana geldiği devlet tarafından ya da çatışmanın doğrudan tarafı olmayan ikinci devletlerce henüz devlet olma koşullarını sağlayamamış ve mevcut idareye ve devlete ayrılma amacıyla başkaldırıda bulunan gruplara verilen bir statüdür (Pazarcı,2000:174). Statünün tanınabilmesi genelde dört koşulun sağlanmasıyla ilgilidir. Bunlardan ilki, devletle çatışmaya giren grubun ülke topraklarının çoğunluğunu işgal etmesi ve işgal ettiği bu topraklarda kontrolü sağlamasıdır. İkincisi, çatışmanın meydana geldiği devletin büyük çoğunluğuna yayılmış olmasıdır. Üçüncüsü, çatışmayı yürüten grupların bir komutan tarafından idare edilmesi, grup üyelerinin üniforma giymeleri, silahlarını görünür şekilde açıktan taşımaları ve çatışmayı savaş kurallarına uygun olarak yürütmeleridir. Dördüncüsü, ise çatışma durumunun, çatışmanın tarafı olmayan ikinci devletler tarafından belirli bir eşige ulaştığı gerekçesiyle kabul edilmesi ve bu ikinci devletlerin çatışmaya giren gruplarla diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurmalarıdır. Çatışmacı gruplara, çatışmanın meydana geldiği devletin idaresi tarafından savaşan taraf statüsünün verilmesi çatışma esnasında savaş hukuku kurallarının devreye gireceğine ve dolayısıyla iç hukuk kurallarının devre dışı

kalarak uluslararası hukuk kurallarının geçerli olacağı anlamına gelmektedir. Yani bu statünün tanındığı bir grubun üyeleri yakalandıklarında iç hukuk kuralları kapsamında değil de savaş hukuku kuralları çerçevesinde değerlendirileceklerdir (Moir,1998:14). Ayrıca çatışmanın görüldüğü devlette idare tarafından bu statünün tanınması savaş hukuku kurallarının devreye girmesine neden olsa da aynı zamanda devletin güçsüzlüğünün de bir göstergesi olarak algılanabilmektedir (Moir,1998:15). Yine çatışmanın tarafı olmayan ikinci devletlerin bu statüyü tanımaları, çatışmacı grupların siyasal ve ekonomik bazı haklar elde etmelerine neden olmaktadır (Pazarcı,2000:20). Aynı zamanda bu statünün savaşan gruplara verilmesi grupların kısmen tanınması anlamına da gelmekte ve sonuçta devletleşmenin yolunu açabilmektedir. Dolayısıyla savaşan taraf statüsü, ister çatışmanın meydana geldiği devletin otoritesi tarafından, ister çatışmanın tarafı olmayan ikinci devletler tarafından verilmiş olsun bu durumdan karlı çıkacak tek unsur çatışmaya giren ve baş kaldıran gruplardır (Moir,1998:15).

1.1.3 İç Silahlı Çatışmaların Uluslararası Boyut Kazanması

Belirtmek gerekir ki iç silahlı çatışma, Cenevre Sözleşmelerinin ilgili maddelerine bakıldığında uluslararası silahlı çatışmalardan hemen ayırt edilebilmektedir. Ancak iç silahlı çatışmaların uluslararası bir boyut kazanması, silahlı çatışmalar hukukunun da uygulama zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bir iç silahlı çatışmada uygulanacak uluslararası hukuk kurallarının ortaya konabilmesi için öncelikle egemen bir devlet içerisinde mevcut otoriteyle başka gruplar arasında veya farklı silahlı grupların kendi aralarında giriştikleri ve kanıtlanabilecek silahlı bir çatışma durumundan söz etmek gerekir. Bunun sebebi bir silahlı çatışmanın uluslararası boyut kazanabilmesi için çatışmanın oluşum süreci, evreleri ve çatışmayla ilgili bazı kavramlar ele alınmıştır.

1.1.3.1 Silahlı Çatışmalarda Gerilla Stratejisi

Ülkeler, içerisinde buldukları şartlar ve çıkar ilişkileri nedeniyle bir başka devlet içerisinde meydana gelen iç silahlı çatışma durumunu terörist bir faaliyet olarak görebileceği gibi gerillalar tarafından yürütülen özgürlükçü bir hareket olarak ta değerlendirilebilirler. Bu nedenle özgürlük savaşçısı olarak adlandırılan gerilla kavramının terörizm kavramından ayırt edilebilmesi için ele alınması gerekmektedir (Öktem,2011:69). Üzerinde uzlaşmış bir tarifi olmasa da gerilla, genel hatlarıyla

kullandığı taktiklerle asimetrik muharebe yürütebilen ve düzensiz birliklere mensup olan kimseleri ifade etmek için kullanılır. Gerilla grupları düzenli orduların silah, mühimmat ve teçhizat üstünlüğüne karşılık olarak düzensiz saldırı biçimleriyle avantaj elde etme ve üstünlük sağlama stratejisini güderler (Scahaller,2008:117). Bir iç silahlı çatışma esnasında terörist olarak kabul edilen gruplarda gerilla grupları gibi devletin askeri birlikleri ve diğer güvenlik güçlerine karşı geniş bir bölgede çarpışmaya girebilmektedir (Akkutay,2016). Bu nedenle genellikle özgürlük savaşçısı olarak kabul edilen gerillaların savaş hukuku çerçevesinde değerlendirilmesi ve savaş hukuku hükümlerinden faydalanabilmeleri için terörist eylemler gerçekleştirmemeleri gerekmektedir (Walker,1998). Georg Schwarzenberger'e göre gerillalar, ortaya çıkacak sonuçlar nedeniyle ulusal ve uluslararası düzeyde suç unsuru teşkil edebilen ve iç silahlı çatışmalara neden olabilecek şekilde askeri ve diğer güvenlik birimlerine karşı saldırılar düzenleyebilen gruplardır. Ayrıca gerillalar eylemlerini münferit olarak değil mutlak surette gruplar halinde düzenlerler (Schwarzenberger,1971:88). Buradan hareketle gerilla gruplarının saldırılarını askeri hedeflere ve güvenlik kuvvetlerine karşı gerçekleştirmeleri önem arz etmektedir. Aksi durumda bu grupların sivillere yönelik eylemleri terörist grup veya terörist faaliyet olarak nitelendirilmelerine neden olmaktadır. Çünkü gerillalar kendilerini askeri çarpışma esaslarına uymayı taahhüt eden düzensiz gruplar olarak görürler. Bu sebeple gerilla gruplarının muharip olmayan unsurlara karşı düzenleyecekleri saldırılar terörist saldırılar olarak nitelendirilmekte ve insancıl hukuk kuralları dışında kalmalarına neden olmaktadır (Akkutay,2016). Toparlayacak olursak gerilla gruplarının hareketleri, insancıl hukuk veya uluslararası hukukun diğer norm ve hükümlerine ters düşmeyecek şekilde gerçekleşmelidir. Aksi takdirde gerilla gruplarının savaş hukuku norm ve kurallara aykırı hareket etmeleri gerilla niteliğini kaybetmelerine sebep olmaktadır.

1.1.3.2 Silahlı Çatışmalarda Terörist Strateji

Terörizm günümüzde uluslararası hukuk disiplini içerisinde halen çerçevesi kabul edilmiş genel bir tanıma ulaşılamamıştır (Taşdemir,2006:141). Terörizmin genel geçer bir tanımının olamaması nedeniyle uluslararası kamuoyunda kabul edilmiş çeşitli sözleşme ve hukuki metinlerde geçen tanımlara bakmakta fayda bulunmaktadır. Bu durumda en kapsamlı tanımlardan birisi İslam Konferansı Örgütü tarafından yapılmıştır. Tanımda,

“Terörizm, saik ve kastına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamlarını, onurlarını, özgürlüklerini veya güvenliklerini tehlikeye atmak, veya çevreyi, bir kamu hizmetini veya kamu veya çevreyi zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma, veya bir ulusal kaynağı, veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini, tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planı gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmaktır.” ifadelerine yer verilmiştir (Kaya,2005:51). Bağımsız Devletler Topluluğuna göre ise terör, “Gerçek veya tüzel kişilere karşı şiddet veya kişilerin hayatını tehlikeye atacaktır şekilde mülk ve diğer maddi nesnelere yok etme ve bunları yok etme tehdidi mülkiyete ciddi zarar verme ve topluma zararlı neticelere yol açma, gibi kamu güvenliğini zarara uğratan, meşru otoritenin alacağı kararı etkilemek veya bölgede yaşayan insanları şiddete yöneltmek maksadıyla yapılan ve hukuken cezai müeyyideleri bulunan fiiller terör suçunu oluşturur.” şeklinde belirtilmiştir (Kaya,2005:53). Afrika birliği örgütünün aldığı terörü önleme ve mücadele sözleşmesinde ise terörist eylem, meşru devletin kurumlarını yıpratmak, vatandaşı korkutmak, kişilerin yaşam bütünlüğü tehlikeye sokmak, kamu ve özel mülke saldırmak, bunlara zarar vermek, bu eylemlere yardım etmek, azmettirmek, teşvik etmek, organize etmek veya katılmak, şekilde belirtilmiştir. Avrupa Birliğinin terörle mücadele çerçeve kararında ise “Halkı sindirmeye, bir devlet veya uluslararası bir örgütü terörist eylem işlemeye gayri meşru olarak zorlamaya, bir ülkenin temel niteliklerini istikrarsızlaştırmaya veya bu temel niteliklerini yıkmaya çalışmak veya bu niteliklere ciddi şekilde zarar verebilmek için, ölümlere neden olabilecek şekilde saldırılar, kişiye karşı işlenecek bedensel saldırılar, adam rehin alma veya kaçırma, devletin kamu yararı için oluşturduğu alt yapı, taşıma, bilgi sistemleri, ve her türlü kamu malını olumsuz etkileyecek şekilde saldırılar düzenleme, nakil, mal ve insan taşıyan vasıtaları kaçırma, insan yaşamını tehlikeye atmak veya yok etmek kastıyla, nükleer ve biyolojik silah üretmek, almak veya satmak, insan yaşamını yok edecek şekilde sel, patlama veya yangınlara neden olmak, insan yaşamında değişiklikler yapabilecek şekilde temel yaşam kaynaklarına saldırı düzenlemek.” ifadelerine yer verilmiştir. Alınan bu çerçeve kararlarla genel bir terör tanımı oluşturulmaya çalışılmış ve yukarıda belirtilen fiillerin Avrupa Birliği ülkeleri nezdinde terör suçu olarak kabul edilmesi hedeflenmiştir (Özcan-Balcı,2006:23). Fransa’daki terör

tanımına bakacak olursak 28/07/1984 tarihli düzenlemeyle terör ve terör benzeri eylemlere düzenleme getirilmiştir. Daha sonra bu konu hakkındaki düzenleme yetersiz bulunarak 09/10/1986 tarihinde yapılan yeni bir düzenlemeyle kamu düzenini bozma maksadıyla yapılan tüm şiddet eylemleri terör kapsamında değerlendirilmiştir (Öktem,2011:18). ABD de ise 22 Aralık 1987 tarihli kanunla, silahlı çatışmaya katılmayan muharıplerin, vücut bütünlüğüne ayırım gözetmeden, kasıtlı olarak şiddet içeren eylemler düzenlemek ve bu eylemlere katılmak veya bu eylemleri desteklemek “terörist faaliyet” olarak belirtilmiştir. ABD de kabul edilen bu yasayla siyasi içerikli ve kamuoyunu etkileme amacıyla sivil unsurlara karşı tasarlanan veyapılan saldırılar terör eylemi olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca burada belirtilen muharip olmayan unsurlardan kasıt hem siviller hem de silahlı çatışma sırasında silahı olmayan askeri personeldir. Yine herhangi bir çatışma durumu olmadığı hallerde askeri veya sivil personele yapılan saldırılar terörist eylem çerçevesinde değerlendirilmektedir. İngiltere’de ise 1976 ve 1984 tarihlerinde çıkartılan kanunlarda halkın tamamını veya bir bölümünü korkutmak amacıyla gerçekleştirilen siyasi içerikli şiddet eylemleri terörist faaliyetler olarak değerlendirilmiştir (Çınar,1997:45). Almanya’da da terör ve terörist eylem tanımı net olarak yapılmamış ancak ne şekilde olursa olsun cinayet işlemek veya adam kaçırmak için oluşturulan her grup terörist grup olarak tanımlanmıştır (Öktem,2011:20). Georg Schwarzenberger ise sivil veya askeri hedef ayırımı gözetmeden amacına ulaşmak için bireysel veya grup şeklinde düzensiz saldırılar yapabilen ve bu saldırılarla uluslararası veya ulusal suç işleyebilen kişi ve grupları terörist olarak tarif etmektedir (Schwarzenberger,1971:32).

1.1.3.3 Silahlı Çatışmalarda Ulusal Bağımsızlık Hareketleri

Silahlı çatışma ve iç silahlı çatışmaların doğurduğu uluslararası sonuçlar ulusal bağımsızlık hareketlerinin de incelenmesi gerektirmektedir. Ulusal bağımsızlık hareketleri her ne kadar bir iç sorun olarak görünse de hukuki açıdan uluslararası silahlı çatışma olarak kabul edilmektedir (Öktem,2011:40). Ulusal bağımsızlık mücadeleleri geleneksel uluslararası hukuk normlarına göre iç savaş olarak değerlendirilmekte ve devletlerin kendi iç sorunu olarak kabul edilmekteydi (Cassese,1995:8). Bu durum 12 Aralık 1973 tarihinde Birleşmiş Milletlerin 3103 (XXVIII) sayılı "Sömürge veyabancı Üstünlüğüne ve Irkçı Rejimlere Karşı Mücadele Veren Savaşçıların Hukuksal Statüsüne İlişkin Temel

İlkeler" kararıyla değişmiştir. Bu kararın 3'üncü bendi, belirli bir kesimin üstünlüğüne, sömürgeye ve etnisite kavramına dayanan idarelere karşı halkların verdiği mücadeleyi uluslararası silahlı çatışma olarak kabul etmektedir. Yine aynı sözleşmenin bahse konu maddesinin dördüncü paragrafında ise bu mücadeleyi veren kişilerin ele geçirilmelerinde savaş esiri muamelesi yapılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu düzenlemeden bir süre sonra 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin 1977 tarihli I Numaralı Ek Protokolünün Ortak 2'nci maddesinde uluslararası silahlı çatışmalar sınıflandırılmıştır. Protokolün 1'inci maddesinin 4'üncü bendinde ise halklara kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde yürüttükleri mücadele nedeniyle savaşçı statüsünün verileceği ifadelerine yer verilmiştir (Özer-Taşdemir,2017:11). Her ne kadar ilgili sözleşmelerde ulusal bağımsızlık hareketlerinin savaş hukuku kapsamında değerlendirileceği ifade edilse de kapsam ve nitelikleri net olarak belirlenemediğinden şimdiye kadar hiçbir ülke ve hükümet tarafından iç silahlı çatışma olarak kabul edilmemiştir. Netice itibariyle Cenevre Sözleşmelerinin 1977 tarihli I Numaralı Ek Protokolünün ilgili maddelerine göre ulusal bağımsızlık hareketleri sadece sözleşmeye taraf olan devletler bakımından uluslararası silahlı çatışma kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca bu kavram varlığını sadece teorik olarak sürdürebilmektedir. Çünkü protokolde ulusal bağımsızlık mücadelelerinin sömürgeci idarelerin hakimiyetine karşı yapılması halinde Cenevre Sözleşmesi kapsamına gireceğinden bahsedilmektedir. Günümüzde sömürgecilik kavramının son bulması nedeniyle ulusal bağımsızlık savaşlarının uluslararası hukuk kavramları dahilinde değerlendirmesi mümkün değildir (Özer-Taşdemir,2017:13). Ayrıca ulusal bağımsızlık mücadelesi olarak uluslararası hukuk çerçevesinde teorik olarak kabul edilen bu kavram genelde meşru devletin bütünlüğüne bir saldırı niteliği de taşıdığından diğer devletler tarafından ülkenin iç sorunu olarak değerlendirilmekte ve nihayetinde savaşan grupların sözleşmelere göre savaşçı niteliklerinin kaybolmasına ve savaş hukuku hükümlerinden yararlanamamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla söz konusu durum bu tür kişi ve grupların terorist olarak yargılanmalarına bile neden olabilmektedir (Akkutay,2016). Sonuç olarak bu gün bir devlet bölücü herhangi bir unsura karşı böyle bir statüyü tanımadığı sürece insancıl hukuk hükümlerinin işletilmesi mümkün değildir (Pazarcı,2000:18).

1.2 İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARIN TÜRLERİ

Genel olarak iç silahlı çatışmalar belirli bir tanıma kavuşturulamadığından silahlı çatışmanın sınıflandırması da yapılamamaktadır. Bu nedenle çalışmaya konu olan iç silahlı çatışmalar, Jan Angstrom tarafından geliştirilen tipolojiden yola çıkarılarak dört ayrı başlık altında incelenecektir.

1.2.1 Politik Uyuşmazlık Nedenli Çatışmalar

Politik iç silahlı çatışmalar; birden fazla grubun silahlı güçlerinin ideolojik farklılıklar nedeniyle girdikleri çatışmaları ifade eder. Buradaki en önemli husus çatışmaya katılanların amacının ne olduğudur. Bu çatışma türlerinde amaç özgürlük, daha fazla kazanç ve demokrasi gibi ideolojik kavramlar kullanılarak yönetimin değiştirilmesidir. Bu çatışma ideolojik olarak birbirleriyle aynı düşünmeyen grupların çatışmalarından kaynaklandığından devletin toprak bütünlüğü ve halk doğrudan tehdit altında değildir. Çünkü burada amaç devletin yönetim şeklinin değiştirilmesidir. İç silahlı çatışmanın politik ve ideolojik olarak yönetimin değiştirilmesi amacıyla yapılması diğer iç silahlı çatışma türlerine göre sivillerin daha az etkilenmesine neden olmaktadır (Angstrom,2001).

1.2.2 İktidarı Elde Etme Nedeniyle Oluşan Çatışmalar

Bu silahlı çatışma şekli devletin yönetiminin ele geçirilmesi maksadıyla oluşur. Burada çatışmayı yürüten taraflar aynı görüşleri paylaşabilmektedirler. Ancak idarenin kimin tarafından yapılacağı konusu silahlı çatışmanın oluşmasına neden olmaktadır. Yine bu çatışma türü politik çatışmalarda olduğu gibi farklı fikir ayrılıklarından kaynaklanmamaktadır. Amaç liderin değiştirilmesini sağlamaktır. Çatışan taraflar fikirlerden ziyade karizmatik bir lider etrafında toplanmıştır. Bu liderlerinin söylemleri üzerinden çatışmalar şekillenmektedir. Liderlik çatışmasında, lidere destek veren sivil halk doğrudan bu durumdan etkilendiğinden çok fazla sivil kayıp oluşabilir. Bu çatışmada esas olan hükümet binaları, limanlar ve havaalanları gibi yerleri kontrol etmektir. Toparlayacak olursak iktidar çatışması bir devlet içerisinde fikirlerden ziyade liderliği ele geçirmek isteyen tarafların büyük ölçekli iç silahlı çatışmalarını ifade eder (Angstrom,2001).

1.2.3 Kaynakların Ele Geçirilmesi Nedeniyle Oluşan Çatışmalar

Kaynak çatışmaları, yüksek ekonomik değere sahip maden, yer altı zenginlikleri ve diğer benzeri kaynakların kontrolünü ele geçirebilmek için silahlı grupların giriştikleri çatışmalardır. Burada önemli olan kaynakların ekonomik olarak nasıl dağıldığı değil bu kaynakların kontrolünün ele geçirilmesidir. Çatışmanın amacı öncelikle kaynakların ele geçirilmesi olduğundan madenlerin yoğunlukta olduğu bölgeler, petrol hatları veya ticaret yolları kıymetli hale gelir ve çatışmalar genellikle bu alanların ele geçirilmesi üzerinde yoğunlaşır. Ayrıca kaynak çatışması, kayıt dışı ekonomi varlığını sürdürdüğü müddetçe sona ermesi mümkün olmayan bir çatışma türüdür (Angstrom,2001).

1.2.4 Irksal ve Etnik Kökenli Çatışmalar

Bu çatışma türünde taraflardan biri devlettir. Diğer tarafta ise devletin varlığını kabul etmeyen ve mevcut devletin kendi etnik kimliğini görmezden geldiğini gerekçe göstererek bağımsızlığını ilan etmek isteyen gruplardır vardır. Burada devletin varlığı sorgulanmakta ve çatışma belirli bir nüfus ile ilişkilendirilmektedir. Çatışmanın kökeni nüfus ile ilişkilendirildiğinden büyük çaplı ölümler ve hatta soykırımlar çatışmanın stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Devlet olma unsurunun olmazsa olmazlarından biri belirli bir toprak parçasına sahip olmaya karşılık geldiğinden bulunulan bölgedeki topraklar çok değerlidir ve esas amaç bu topraklara sahip olmaktır. Çatışmanın kökeni milliyetçi motifleri yoğun olarak barındırdığından bu etnik çatışma türü ülkeler arası çatışmalarla da fazlaca benzerlik göstermektedir. (Angstrom,2001)

1.3 İÇ SİLAHLI ÇATIŞMALARIN NEDENLERİ

Günümüzde iç silahlı çatışmaların bir çok nedeni olduğu ve büyük oranda insan kayıplarına yol açtığı bilinmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşının bitiminden sonra iç silahlı çatışmalar yoluyla dünya genelinde yaklaşık 58 bin kişinin yaşamını yitirdiği kayıt altına alınmıştır (Bailey,2004:33). Yine iç silahlı çatışmalar ciddi ekonomik başarısızlıklara ve sosyal bölünmelere neden olduğundan sürekli bir döngü içerisinde varlığını devam ettirmektedir (Bailey,2004:33). Bir kısım araştırmacı, iç silahlı çatışmaların toplumların yapısından kaynaklandığını savunurken diğer bir kısmı da devlet mekanizmasının sorun çözme yönteminin yeterli olmayışı ve konuya sorunlu yaklaşımından kaynaklandığını savunmaktadır. Bir başka grup ise dış etkiler, demografik yapılar, göçler, etnik, ulusal ve dinsel yapılar arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını

ileri sürmektedir (Bailey, 2004: 34). Bu sebeple bu bölümde iç silahlı çatışmaların kökeninde yatan mağduriyet psikolojisi, güvenlik ikilemi, göreceli mahrumiyet teorisi, tarihsel düşmanlık ve kronikleşmiş sosyal çatışma teorisi gibi politik, psikolojik, ve sosyolojik bazı kavramlardan bahsedilecektir.

1.3.1 Mağduriyet Psikolojisinin Çatışmalara Etkisi

Haksızlığa uğrama, kurban edilme veya mazlum olma durumu olarak nitelendirilen mağduriyet kavramı günümüzde iç silahlı çatışmaların kökenindeki en önemli nedenlerden olup bir dış tehdit veya bir travmanın neticesi olarak ortaya çıkabilmektedir. Burada önemli olan bu dış tehdit veya travmanın sadece bir defa mı yoksa sürekli olarak mı tekrarlandığıdır (Çevik,2010:15). Eğer tehdit veya travma, sel, orman yangını, deprem ve benzeri doğal afetler nedeniyle yaşanmışsa bu durumda Tanrının gücüne boyun eğmek ön plandadır ve bireyin kadere olan bağlılık derecesine göre atlatılabilmesi söz konusudur (Vurucu,2016). Ancak tehdidin ve travmanın insan eliyle gerçekleşmesi ve sıklıkla tekrarlanıyor olması bireyde agresif duyguların uyarılarak harekete geçmesine neden olmaktadır. Agresif duygular, temelde gelişim sürecinde yaşanmış travmatik olaylara dayanmaktadır. Mağduriyetin oluşumunda ise bireyin çocukluk döneminde yaşadığı travmatik olayların etkisi çok fazladır. Yaşanan travmanın şiddeti kişi üzerindeki etkinin derecesini de belirlemektedir. Genellikle derin izler bırakan travmalar bireyin kendisine olan saygısını yıpratır ve gücünü kaybettiğini algılamasına neden olur.

Kırgınlıklar, istismarlar, taciz, tecavüz, terör, savaş, şiddete maruz kalma, ilgisizlik, sevgisizlik gibi bireyin sıkça karşılaşabildiği bu tür durumlar travmatik bir etki yaratarak bireyin güven duygusunun sarsılmasına neden olur. Travma sonucu oluşan öfke, suçluluk, incinme, kızgınlık, güvensizlik, çaresizlik gibi duygular agresif dürtüleri harekete geçirerek çatışmayı uyarır, geliştirir ve kolaylaştırır. Ayrıca hayati tehlikeyle karşılaşmış olma durumu, yaşamı yitirme korkusu, kendisinin veya diğer insanların vücut bütünlüğüne yapılan saldırılar ile ölüm, işkence ve yaralanmalara tanık olma durumları da travma yaşanmasına neden olup agresif duyguların şiddetlenerek biçimlenmesine kaynaklık eden ve çatışma durumunu tetikleyen çok güçlü motivasyon kaynaklarıdır (Çevik,2010:18).

Bireyin yaşadığı travma sonucu bünyede oluşan negatif öngörüğü yok edecek herhangi bir mekanizma yoktur. Yaşanan mağduriyet sonrası birey yaşam güvenliğinin sarsıldığını düşündüğünden hem daha önce yaşadıkları için matem içerisinde hem de kendi geleceği için korkmaktadır. Bu nedenle mağdur hiçbir zaman bu mağduriyetini unutamaz ve oluşan mağdur kimliğinden kurtulamaz (Volkan,2009:40). Mağduriyetin birey üzerinde oluşturduğu etki zamanla azalır tehdit durumu olmaktan çıksa bile bilinç altında sürekli devam eder ve bireyin mutlak surette tetikte kalmasına neden olur. Böylece mağduriyeti yaşamış kişinin savunma mekanizması güçlenip saldırıya hazır hale gelerek geçmişte yaşanan ve kişiliğine zarar veren durumları bertaraf etme düşüncesi ve kendi kimliğine karşı yapılacak saldırıları engelleme maksadı sürekli olarak devam eder. Birey bu durum ile başa çıkabilmek için kendi yaşadıklarının ötekileştirdiği kişiler tarafından da yaşanmasını ister. Böylece mağduriyet yaşamış birey başkalarını da mağdur etme eğilimi gösterir ve gösterdiği bu davranış şekliyle kendisine şiddet uygulayan kişiyle bağlantı kurarak kendi mağduriyetini bir nebze de olsa unutmaya çalışır. Bu davranış şekli dehumanizasyon olarak adlandırılmaktadır. Bu kavram bireyin öteki olarak kabul ettiği bir diğer bireyi veya grubu insan kavramı dışında başka bir canlı olarak biçimlendirmesi şeklinde tarif edilir. Mağdur edildiği düşünülen birey veya grup daha önce kendilerini mağdur edenlere karşı her türlü acımasızlığı ve şiddeti kolayca uygular hale gelir. Bu duygunun etkisiyle grup üyeleri vahşice katliamlar ve eylemler gerçekleştirebilirler (Volkan,2009:42).

1.3.2 Tarihsel Düşmanlık Kavramının Çatışmalara Etkisi

Tarihsel düşmanlık kavramı, bireyin iç dünyasında çatışmaya neden olan travmalarda olduğu gibi grupların da birbirleriyle çatışması ve çatışmanın ulusal ve uluslararası bir boyut kazanabilmesi için katalizör görevi gören kavramlardandır. Birey büyüdükçe içinde bulunduğu ve dost olarak tarif edip kendisine yakın gördüğü gruba ve grup üyelerine karşı bir aidiyet duygusu geliştirir. Ergenlik esnasında bireyin gruba aidiyeti daha da netleşerek ergen kişiliğinin tamamlanabilmesi için var olan boşluğun doldurulmasını sağlar. Bu aidiyet duygusunun gelişiminde kültürel semboller bayrak, yemek kültürleri, müzik, üzerinde yaşanan toprak parçası, tarihsel kavramlar, dil özellikleri ve buna benzer diğer öğeler önemli bir yer tutar (Volkan,2017:5). Gruba aidiyet nedeniyle grup üyeleri, kendi grubunu hep daha iyi ve erdemli görürken diğer gurubu da negatif olarak şekillendirip

kendisinden olan ve olmayan gruplar şeklinde biçimlendirir ve tanımlar. Böylece aidiyet duygusu grubun kimliğinin sürekliliğini korumasına yardımcı olurken, bireyin grup kimliğini kendi kimliğinden üstün tutmak suretiyle mensup olduğu grup için ölmeye hazır hale gelmesini de sağlamaktadır. Sonuç olarak aidiyet duygusu biz, öteki ve düşman kavramlarının oluşmasına yardımcı olarak tarihsel düşmanlık kavramının gelişmesine neden olmaktadır (Volkan,2009:45).

Kişide oluşan bireysel mağduriyet gibi toplumlarda da zorunlu göçler, savaşlarda alınmış yenilgiler, toplu işkence veya aşağılanmalar toplumsal mağduriyet kavramının oluşmasına neden olabilmektedir. Travmaya bağlı oluşan mağduriyet kavramı, gruba mensup olanlar tarafından çözümlenemediğinden olaylar öyküleştirilerek bir sonraki nesle aktarılmış olur ve çok eski tarihlerde yaşanmış bir vaka efsaneleştirilerek halen sürüyormuş gibi bir durum oluşturulur (Çevik,2010:19). Netice itibariyle bu aktarımlar bir süre sonra travmaya neden olan olayların gerçeklikle olan bağlantısının ortadan kalkmasına neden olur. Gruplar ise belirli bir etnik kimliğe sahip olduklarından daha önce yaşanmış bir olumsuzluğun sürekli olarak yaşanacağı düşüncesine sahip olabilmektedir (Volkan,1999:25). Nihayetinde mağduriyeti yaşamış grup sürekli tetikte ve saldırıya hazır hale gelebilmektedir. Bu duruma, Şii Müslümanların yüzyıllar önce Kerbela’da Hz. Ali’nin ölümünü sanki bu gün olmuş gibi dinsel ritüellerinde canlandırmaları örnek olarak gösterilebilir (Onat,2007:47). Yine Ermeni zorunlu tehciri sırasında yaşananları görmemiş olanların bugün o olayları yaşayanlardan daha katı bir şekilde savunması bir diğer örnektir (Göral,2007). Konuyla ilgili bir diğer örnek ise yüzyıllar önce İstanbul şehrinin Türkler tarafından fethedilmesi nedeniyle kendisini Avrupa ve Bizans medeniyetinin atası ve devamı olarak kabul eden Yunanlıların Türklere karşı yoğun bir nefret duymalarıdır. (Volkan,1999:42).

Bir çok unsurun etkisiyle oluşabilen tarihsel düşmanlık kavramı benzer duygularla hareket eden grup liderleri tarafından grup üyelerinin daha önce yaşadıkları travmaları harekete geçirmek için de kullanılabilir. Bunun en iyi örneklerinden biri Yugoslavya iç savaşı sırasında yaşanan olaylardır. Sırp lider Milosevic Kosova’ya giderek Osmanlı ile Sırlar arasında 1389 yılında yapılan Kosova Meydan Muharebesinde ölen Sırp Prensi Lazar’ın sözde kemiklerini 1988 yılında bir tabuta koydurarak tüm Sırp köylerini gezdirmiş ve bu gün içine düştükleri durumun Osmanlı

Devletinden ve dolayısıyla müslüman Türklerden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Milosevic, yüzyıllar önce yaşanmış bir vakayı sanki bugün olmuş gibi algılatarak tarihsel düşmanlık kavramını şiddetli bir katalizör olarak kullanmıştır. Milosevic'in bu tutumu, Kosova Savaşından tam 6 yüzyıl sonar, 1989 yılında Yugoslavya iç savaşı esnasında bölgedeki Boşnak-Müslüman nüfusun Osmanlı Devletinin devamı olduğu düşüncesiyle Sırp tarafından soykırıma uğramalarına neden olmuştur. Böylece grup liderin tarihsel düşmanlık söylemleri üzerine yüzyıllar önce mağdur edildiğini düşünen Sırp tarafı mağdur eden konumuna geçmişlerdir (Volkan,1999:48).

1.3.3 Güvenlik İkileminin Çatışmalara Etkisi

İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisinin ardından bilim adamı Herbert Butterfield, tarihteki savaşları büyük trajediler olarak tarif etmektedir. Butterfield'e göre savaşlar, diplomasi ile çözülemeyen anlaşmazlıkların savaş meydanlarında çözülme zorundalığından kaynaklanmaktadır. Butterfield bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. Kişi, doğası gereği bir başka kişi tarafından zarara uğratılacağı korkusunu sürekli olarak yaşar ve neticede kendisini koruma altına almaya çalışır. Ancak bu durum diğer kişiler tarafından kendilerine yapılacak saldırının hazırlığı olarak algılanmaktadır. Koruma amaçlı alınan bu tedbirler iyi niyet kavramını devre dışı bırakır ve alınacak tedbirler karşılıklı olarak artar. Nihayetinde başlangıçta çatışma düşüncesinden uzak olarak sadece güvende olma maksadıyla alınan önlemler giderek artar ve savaşa neden olur (Butterfield,1951:32). Bu durum bilim adamı John Hermann Herz tarafından güvenlik ikilemi olarak ifade edilmektedir. Herz, uluslararası sistemin anarşik yapısından kaynaklanan güvenlik ikilemi kavramını, devletlerin herhangi bir egemenin bulunmaması nedeniyle kendini koruma iç güdüsü ve saldırıdan emin olma maksadıyla gerçekleştirdikleri bir güç elde etme yarışı olarak tanımlamaktadır (Herz,1951:65). Her ne kadar bu kavram uluslararası literatürde savaşların nedenlerini açıklamaya çalışsa da toplumsal olarak durum pek farklı değildir. Egemenin, toplumsal alanda hukuku tesis etme, güvenliği sağlama ve kontrol etmedeki yetersizliği, grupların kendi güvenliklerini temin etme yoluna gitmelerine neden olmaktadır. Bu durum toplumsal olarak güvenlik ikilemi kavramının oluşmasına ve sonuç olarak şiddetin yaygınlaşarak çatışma ortamının doğmasına neden olmaktadır (Taşdemir,2009:29). Devletin kontrolü etkin olarak sağladığı durumlarda tüm vatandaşlar kendini güvende hissederler. Ancak etnik olarak

ayrışmanın yaşandığı ve idarenin tek bir grubun eline geçtiği hallerde ise düzenin sağlanması, kontrolü ve tesisi kolay değildir. Bu da grupların kendi güvenliğini sağlama yoluna gitmesine neden olabilmektedir (Bailey,2004).

1.3.4 Göreli Mahrumiyet Teorisinin Çatışmalara Etkisi

Kişinin veya toplumun beklentileri ile halihazırda bulunan durumları arasındaki farklar nedeniyle grubun mağdur edileceklerinin veya hayal kırıklığına uğrayacaklarının düşünüldüğü teoridir. Kavramın fikir babaları olarak Ted Robert Gurr ve Hugh Davis gösterilmektedir (Yılmaz,2007:66). Birey ya da toplumun bulunmayı talep ettiği, düşlediği, beklediği yer ile şu an buldukları yer arasında büyük farklar olması halinde uyumsuzluğun başlayacağı ve bu durumun çatışmayı tetikleyeceğinden bahseder. Kavramın daha detaylı incelenmesinde ise egemen grubun ürettiği, politik, ekonomik, kültürel ve siyasi argümanların, mahrumiyetin oluşmasına neden olduğu düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Ted Robert Gurr, bu uyumsuzluk neticesinde meydana gelen çatışmayı, mahrumiyet yaşamının adil olmayan haksız bir durum olması, mahrumiyeti hisseden veyaşayanın sadece kişinin kendi grubu olması, mahrumiyeti yaşayan gruplara karşı diğer grubun bilerek kayıtsız kalması ve mahrumiyet kavramıyla başa çıkabilmek için yeni bir siyasal hareketliliğin başlaması, gibi dört nedenle açıklamaktadır (Çelik,2009:81). Netice itibariyle göreceli yoksunluk teorisinin oluşumunda, sosyolojik, politik, ekonomik ve kültürel şartlar üzerindeki beklentilerin çatışma kavramının oluşmasına kaynaklık ettiği ileri sürülmektedir.

1.3.5 Kronikleşmiş Sosyal Çatışma Teorisi ve Silahlı Çatışmalar

Bilim adamı Edward Azar'ın 1979'da ortaya attığı kronikleşmiş sosyal çatışma kuramına göre grupların birbirleri arasında oluşan anlaşmazlık ve çatışma, temelde mevcut grup kimliği, kaynak paylaşımı, kabul edilme duygusu, iktidar elde etme, statü kazanma ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması nedeniyle meydana gelmektedir. Azar'a göre savaşlar, eski dönemlerde olduğu gibi devletlerin kendi arasındaki toprak kazanma maksadıyla değilde grupların kimlik eksenli temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapılmaktadır. Bu ihtiyaçların vazgeçilmez ve müzakere edilemez oluşu, bireyi ve grubu kolayca çatışmaya itebilmektedir (Şahin,2013:13). Ayrıca subjektif kavramlar olarak kabul edilen kültür ve kimlik kavramları grupların çatışması için yeterli motivasyon

kaynağını oluşturmakta, grubun politik olarak görmezden gelinmesi, kimliklerinin tanınmaması, diğer gruplar tarafından dışlanması, kabul görmemeleri ve kendilerini ifade etmelerine izin verilmemesi de çatışmaya girişmelerine neden olmaktadır (Fisher,2006:39). Yine çatışmada asıl olan grupların çıkar elde etme istekleridir.Sonuç olarak,başta somut değerler elde etmek için oluşan çatışmalar, zamanla kronikleşerek çok boyutlu psikolojik ve sosyolojik kavramlar üzerinden yapılmaya devam eder. Ayrıca soyut kavramlar üzerinden yürütülen çatışmalar,somut kavramlar üzerinden yapılan çatışmalardan çok daha zor, uzun soluklu ve etin geçmektedir (Rambotham,2005).

Nihayi olarak yukarıda belirtilen çatışma ve i silahlı çatışma gerekçelerinden hangisinin bir diğerinden daha elzem olup olmadığı değerilde bu gerekçelerin birbiriyle bağlantılı bir çok problemi nasıl ortaya çıkardığı, tetiklediği ve birbirinden nasıl etkilendiği önemlidir.

2'NCİ BÖLÜM

BAŞARISIZ DEVLETLER VE DEVLET TERÖRİZMİ KAVRAMLARININ İ SİLAHLI ÇATIŞMALARA ETKİLERİ

Günümüzde küresel güvenlik açısından en büyük tehdidi oluşturan unsurlardan biri de başarisız devletlerdir. Başarisız veya zayıf olarak kabul edilen devletler hem kendi ekonomilerine hem de küresel ekonomiye zarar vererek büyük bir mali yükün oluşmasına neden olabilmektedirler. Ayrıca devlet başarisızlığının ortaya çıkardığı sonuçlar

ekonomik sorunlarla da sınırlı kalmayıp sağlık, eğitim, istihdam temel gıda maddesi yetersizlikleri, kitlesel göç ve iç silahlı çatışmalar gibi problemleri de beraberinde getirmektedir. Zayıflamış veya başarısız olarak kabul edilen devletlerde yaşayanlar, meydana gelen, salgın hastalıklar, ekonomik güçlükler ve temel güvenlik problemleri gibi olumsuz neticeler sonucu hem kendileri hem de aileleri için yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadırlar (Weinstein,2004). Başarısız ve zayıf olarak kabul edilen devletlerin ortaya çıkardığı sorunlarla baş etmek oldukça güçtür. Başarısızlık nedeniyle meydana gelen otorite boşluğu yasadışı faaliyetlerin kolayca oluşmasına neden olur. Bu tür devletlerde devlet dışı aktörler kuvvetlenerek kendi otoritelerini tesis ederler ve otoritelerini sürdürmek için her türlü yasadışı faaliyet ve şiddeti yürüterek varlıklarını devam ettirirler. Bu gün yapılan araştırmalar enerji güvenliği, salgın hastalıklar, bölgesel ve küresel ekonomik güçlükler, terörizm ve iç silahlı çatışmaların meydana gelmesinin zayıf ve başarısız olarak kabul edilen devletlerle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Bingöl,2016:15). Hukuksal ve idari düzeni başarısızlık sebebiyle bozulan ve bu nedenle yoksulluğun, bulaşıcı hastalıkların ve iç silahlı çatışmaların sürekli olarak yaşandığı bu yapılar, dünya haritasında bir hayalet gibi varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler. Başarısız devletler, iç savaşların nedenidir ve ayrıca barış ve güvenliğin önündeki tehditlerin en başında gelmektedir (Thürer,1999). Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinin 2004 yılında düzenlediği bir panelde, dünyanın en önemli altı sorunu arasında başarısız devletler sorunu da belirtilmiştir. Yine Eylül 2002’de yayımlanan Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Stratejisine göre başarısız devletler ABD ulusal güvenliğine yönelik tehditler arasında gösterilmiştir (Taşdemir,2009:33). Sovyetler Birliğinin dağılmasından bu güne milyonlarca insanın zayıflamış veya başarısız sayılan devletlerde meydana gelen silahlı çatışmalar nedeniyle yaşamını yitirmesi ayrıca bu durumun büyük göç dalgalarını doğurarak bölgesel ve uluslararası terörizmi tetiklemesi, başarısız devlet kavramını üzerinde durulması gereken bir kavram haline getirmiştir (Taşdemir,2009:34).

Başarısız devlet kavramı gibi iç silahlı çatışmaların oluşmasına neden olan hususlardan biri de devlet terörizmi kavramıdır. Uluslararası terörizm bir ülkenin başka bir ülkeyi zayıflatmak amacıyla başvurduğu önemli araçlardan biridir. Devletin ve toplumun istikrarsızlaşması, başka devletlerin bu gibi istikrarsız yapılar üzerinde etkilerinin artmasına da neden olmaktadır. Siyasi amaçlarla tatbik edilen uluslararası terörizm,

kolay, masrafsız, ekonomik ve etkili bir yöntem olduğundan diğer devletlerce kendi politikalarını kabul ettirip etkin kılmak ve rakiplerini etkisiz hale getirebilmek için kullandıkları bir araç haline gelmiştir (Caşın,2008:170). Bu nedenle devletler, terörist gruplara kapılarını açarak bu gruplara ekonomik, askeri ve mali destek sağlamakta, eğitilmeleri maksadıyla yer temin etmekte ve istihbarat sağlayarak terörist örgütlerin varlığını ve etkinliğini sürdürmelerine neden olabilmektedir. Sonuç olarak devletlerin terörizme sağladığı destek neticesinde iç silahlı çatışmalar oluşabilmektedir (Taşdemir,2006:35).

Bu nedenle bu bölümde uluslararası hukuk açısından devletin nitelikleri, başarısız devletlerin tanımı ve ortaya çıkardığı sorunlar ile başarısız devletlere ilişkin örnekler ele alınacak ayrıca devlet terörizmi kavramı, devletlerin terörizme verdiği destek ve bu kavramların iç silahlı çatışmalara etkilerinden bahsedilecektir.

2.1 MODERN DEVLET VE ULUSLARARASI HUKUKTA DEVLET

Başarısız devletlerin neye göre başarısız olduğunu saptayabilmek için günümüz modern devletin kısa evrimi ve özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemden başlayarak uluslararası alanda tanım kazanan devlet şeklinden bahsedilmesi gerekmektedir.

2.1.1 Modern Devletin Gelişimi

Devlet başarısızlığının ve çöküşünün neden ve sonuçlarının tartışıldığı devlet kavramı modern devlet kavramıdır. Bir başka ifadeyle insanlık tarihi kadar eski olan ancak 20.yy'da şekillenmeye başlayan ve uluslararası hukuk literatürüne giren başarısız ve çökmüş devlet kavramlarının daha iyi anlaşılması için modern devletten bahsetmek gerekir.

Uluslararası hukuk açısından ancak diğer devletler tarafından kabul edildiğinde bir devletin varlığından söz edilebilmektedir. Ayrıca devlet olma, uluslararası toplumun diplomatik olarak devleti tanımamasından ziyade o devletin varlığının tanınmasıyla ilgilidir. Bu nedenle uluslararası toplumun devletin var olduğunu kabul etmesi ve buna göre hareket etmesi devletin varlığının esas kanıtıdır. Modern devlet genellikle belirli bir coğrafyada şiddet kullanma tekelini elinde bulunduran ve merkezi otoriteye sahip siyasi

birim şekilde kavramlaştırılan ifadelerle tanımlanmaktadır. Keza uluslararası hukuk açısından da genel anlamda bir devlet en az üç temel ögenin bir araya gelmesi ile oluşur. Bunlar insan toplulukları, toprak parçası ve egemenlik kavramlarıdır. Uluslararası hukuktaki uygulamalar bu üç ögenin varlığıyla doğrudan ilişkilidir (Pazarcı,2000:144).

Devlet kendi sınırları içerisinde yaşayan tüm insanlar için kural koyabilme ve bu kuralları uygulama yeteneğine ve yetkisine sahip olan yapılardır. Bünyesinde barındırdığı toplumsal tüm örgütlenmeler için bu kuralları kayıtsız şartsız işletebilen ve gerektiğinde istediğine istediğini yaptırma yetkisine sahip olan, belirli bir liderlik tarafından idare edilen ve birden fazla aktörden oluşan örgütlenmedir (Migdal,1988:118). Ayrıca Devlet olmanın diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesiyle belirlenebildiği ve bir devletin varolabilmesi için güç kullanabilmesi de ayrı bir niteliğidir (John,2008:3).

2.1.2 Uluslararası Hukuk Açısından Devlet

Uluslararası hukuk açısından devlet diğer devletler tarafından topraklarında egemenliği ve varlığı kabul edilmiş yapılardır (Bingöl,2016:56). Günümüz modern devleti genellikle Weber'in belirli bir toprak parçası üzerinde şiddet kullanma tekeli elinde bulduran teşkilatlanmış yapı kavramı üzerinde temellendirilmiştir (Weber,2008:84). Uluslararası hukukta ise devletin varlığından söz edebilmek için insan topluluğu, ülke ve bağımsız siyasal yönetim unsurlarının temel olarak bulunması gereklidir (Pazarcı,2014:178).

Devletin varlığının en önemli unsuru insan topluluğudur. Devletten söz edilebilmesi için insan topluluğunun varlığı şarttır. Egemenlik alanı olan toprak üzerinde sürekli olarak yaşayanlar insan topluluklarını oluştururlar (Sur,2015:101). İnsan topluluğunu oluşturan bireylerin aynı kan bağı taşıyan veya aynı etnik kökenden gelmeleri şart değildir. İnsan topluluğunun varlığından söz edilebilmesi için gerekli tek kavram uyruklu yani tabiiyet kavramıdır (Pazarcı,2014:180). Yine uluslararası hukuk açısından devlet olabilmek için insan topluluğunun büyüklüğü veya küçüklüğü hakkında herhangi bir ölçütte yoktur. Önemli olan nüfusun sürekliliğidir (Shaw,2014:40). İnsan topluluğunun geçici olarak bir araya gelmesi ve bir müddet sonra dağılması bir devletin varlığından söz etmeye engel oluşturacak bir durumdur (Pazarcı,2014:181). İnsan topluluğundan bireysel ayrılmalar olsa da o topluluk mevcudiyetine devam ettiği müddetçe devletin varlığından söz edilebilir. Ayrıca her ne kadar devletin varlığından söz edilebilmesi için uluslararası

hukuk açısından nüfusun hiçbir önemi olmasa da nüfusu bir kaç bin ile sınırlı olan devletlerin de devlet olabilme işlevini yerine getirebilecek kamusal teşkilat yapısını oluşturması şarttır. Bir başka ifadeyle insan topluluğunun yeterli olmadığı bir yapıda polis teşkilatı veya diğer güvenlik örgütlenmelerinin teşekkülü mümkün olmayacağından iç ve dış güvenlik sağlanamayacak dolayısıyla devlet olmanın bir diğer şartı olan egemenlik kavramından söz edilemeyecektir (Bingöl,2016:56).

Devlet oluşumuyla ilgili bir diğer kavram ülke kavramıdır. Geleneksel anlamda bir ülke kara, deniz ve hava ülkelerinden oluşmaktadır. Ülkenin tek bir parçadan oluşup oluşmadığı, büyüklüğü veya küçüklüğü uluslararası hukuk açısından önemli değildir. Bazı ülkelerin çeşitli adaların birleşiminden oluşması veya kimi ülke topraklarının denizlerle ayrılmış olması, veya farklı kıtalarda bulunması ya da esas toprak kütleleri dışında o kütleyle bağlı irili ufaklı adacıklardan oluşması böyle bir zorunluluğun olmadığına göstergesidir (Pazarcı,2014:163). Ülke kavramının devletlerin kurucu unsurunun olmasının yanında devletlerin güvenliği ve bütünlüğü açısından da büyük bir önemi vardır. Bu durum mevcut uluslararası hukuk kurallarına göre bir devletin kendi rızası olmadan bölünme ve parçalanmasının söz konusu olmayacağı ve diğer devletlerin bu duruma saygı göstermesi şeklinde belirtilmiştir.

Yine devlet olmanın olmazsa olmaz bir diğer şartı da egemenlik kavramıdır. Devletin egemenlik hakkı o devletin kendi kamu gücü dışında başka bir gücün egemenlik yetkisine sahip olmaması şeklinde tarif edilebilmektedir. Ayrıca devlet egemenliğinin esas koşulu o devletin kendi rızası dışında başka herhangi bir gücün ülke sınırlarında yetkisinin bulunmamasıdır (Pazarcı,2014:165). Devletin egemenliği, eşitlik, içişlerine karışılmama ve doğal kaynaklar üzerindeki kullanım hakkı olarak belirtilmektedir. Devletlerin egemen olmasının doğal bir sonucu olarak devletler, uluslararası hukuk açısından aynı haklardan yararlanmaktadırlar. Bu kavram devletlerin hukuki olarak aralarındaki farklılıkları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Sur,2015:99). Devlet egemenliğinin bir diğer sonucu da başka herhangi bir gücün devletlerin iç işlerine karışmamasıdır. Bu ilke Birleşmiş Milletlerin 1965 ve 1970 tarihlerindeki genel kurul kararlarıyla alınmıştır. Bu ilke, bir devletin kendi egemenlik alanı içerisinde ve kendi yetki alanına giren konularda başka herhangi bir devletin müdahale hakkının bulunmaması şeklinde tanımlanmaktadır (Gündüz,2013:71). Devletin egemenlik hakkıyla ilgili diğer bir ilke de doğal kaynaklar

üzerindeki tasarruf hakkıdır. Bu ilke, bir devlete ait ekonomik varlıklar ve doğal kaynaklar üzerinde sömürgeci devletlerin hiçbir yetki ve etkisinin olmayacağı, bunun aksine bu kaynak ve varlıklar üzerindeki egemenliğin sadece o ülke halkına ve devlete ait olduğu hususunu içermektedir. İlke ilk olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1952 tarihinde aldığı kararla kabul edilmiş ve uluslararası hukuk literatürüne girmiştir.

2.2 BAŞARISIZ DEVLETLER TİPOLOJİSİ

Devlet olgusunun varlığından söz edebilmek için gerekli olan güvenlik, egemenlik ve toprak bütünlüğü kavramları, başarısız devletlerde tam anlamıyla görülemeyen niteliklerdendir. Bu nitelikleri taşımayan devletler kurumsal olarak işlevini yitirdiğinden vatandaşların devlete olan güveni ve sadakati bozulur ve devlet ile vatandaş arasındaki toplumsal sözleşme zamanla ortadan kalkar.

Devletlerin çöküşleriyle ilgili sürecin nasıl işlediğine dair kabul görmüş ortak bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle devlet başarısızlığı ve çöküşüyle ilgili yapılan kavramsal açıklamalar, bilim adamlarının çeşitli araştırmalarına dayandırılmaktadır.

Günümüz modern devleti, bir taraftan kendisine ait topraklarda yaşayan halkın bütün ihtiyaçlarını karşılayıp toplumsal düzeni sağlayan diğer taraftan da küresel sistem içerisinde varlığını devam ettiren ve kabul görmüş küresel bir aktördür. Başarısız devletlerin bu iki temel fonksiyonu yerine getiremedikleri açıktır. Bir başka deyişle, başarısız devletler hem vatandaşlarına karşı güvenlik ve adalet gibi temel hizmet ve sorumlulukları yerine getiremez hem de uluslararası toplumun bir parçası gibi davranamazlar. Bu kapsamda başarısız devlet kavramı, devletin kurumsal olarak kontrol ve idare edebilme ve aynı zamanda kuralları uygulayabilme yetilerini ya kısmen ya da tamamen kaybetmiş yapılar olarak tanımlanabilmektedir. Bu sebeple kavramın iç silahlı çatışmalar üzerindeki etkilerinin anlaşılabilmesi için aşağıda daha detaylı incelemesi yapılacaktır.

2.2.1 Başarısız Devletlerin Nitelikleri

Uluslararası akademik çevrelerce ve politika yapıcı kurumlarca başarısız devlet kavramı çelişkili olarak kullanılmakta ve yeterli güç gösteremeyen devletler başarısız olarak

nitelendirilmektedir. Genel olarak başarısız devlet bir bölgede fiziksel kontrolü kaybetmiş veya büyük ölçüde zayıflayarak kuvvet kullanma tekeliini yitirmiş olan yapılara denmektedir (McCloughlin,2010:25). Bu devletlerde çeşitli grupların kendi aralarında yada devletin kolluk kuvveti ile diğer gruplar arasında karşılıklı olarak silahlı bir çatışma olduğu görülür. Devlet için de taleplerin yerine getirilmesi için tek çözüm yolu şiddettir. Şiddetin egemen olmasına ek olarak devlet kendi varlığını sürdürmede yetersizdir. Ayrıca kalkınmaya ve gelişmeye yönelik işlevleri de yerine getirememektedir (Bingöl,2016:57). Başarısız devletlerde ülkenin tamamında otorite tesis edilmemiştir. Otorite genellikle devletin idare merkezinin bulunduğu şehirde, bu şehire yakın birkaç şehirde ve iktidarı elinde bulunduran kesim ile arasında etnik bağı bulunan kimselerin buldukları şehirlerde sağlanabilmektedir. Devletin başarısı egemenlik alanlarına otoritesini ne kadar hakim kıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Devletin kendine ait olan topraklarda hakimiyeti tam olarak sağlayamaması bu bölgelerde yaşayan vatandaşların kendi güvenliklerini sağlayabilmek adına devletin dışında çeşitli silahlı güç ve gruplar ile etnik ve meshepsel örgütlenmelere başvurup sığınmalarına neden olabilmektedir. Yine devlet mekanizmasının dışında başka bir yargı ve adalet sistemi tesis edilmeye başlanarak, hukuki sorunlara bu yapılar içerisinde çözüm üretilme yoluna gidilmektedir.

Devletin güvenliğini sağlamak için görevli ordu, polis ve istihbarat gibi tüm güvenlik ve kolluk birimleri etkinliklerini yitirmiştir. Devlete ait iktisadi ve ekonomik kaynakların dağılımı keyfileştirilmiş ve bu kaynaklar siyasi iktidara yakın çevreler tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. Özellikle başarısız devletler başta vatandaşların güvenliği olmak üzere ekonomik, insani, politik ve toplumsal yönlerden ciddi kusurlar gösterirler. İnsan yaşamı tehlikeye girer, kamu hizmetlerinden faydalanma zorlaşır ve kamu hizmetlerinin kalitesi düşer. Bu duruma bağı olarak bu tür devletlerde toplumsal kutuplaşmalar başlar ve son olarak insan hakları ihlalleri, şiddet ve hatta terör olayları baş gösterir (Bingöl,2016:58).

2.2.1.1 Başarısız Devletlerde Egemenlik Sorunu

Günümüzde modern ve başarılı olarak kabul edilen devletlerin ortak özellikleri, o ülkede yaşayan her kesimin, hukuk, güvenlik ve refah gibi kavramlara eşit şekilde ulaşabilmeleridir (Hill,2005). Başarısız olarak kabul edilen devletler, başarılı devletlerin

aksine, toplumsal düzeni sağlayabilmek, dış tehlikelere karşı korunmak ve bu tehlikelere karşı caydırıcı tedbirler alabilmek için gereken temel araç ve unsurların neredeyse hiç birine sahip değillerdir (Carment,2003:36). Bu tür devletler kendi egemenlik alanlarında güç kullanma tekelini yitirdiklerinden otoritelerini de kaybetmişlerdir (Rothberg,2002).

Başarısız olarak kabul edilen devletlerin bir diğer özelliği de devlet otoritesinden kaynaklanan gücün kullanımındaki eksikliklerdir. Devletin bu gücü kullanamaması devlet içinde başka grupların doğmasına ve güçlenmesine neden olacak ve bu durum anarşi ile terörü tetikleyebilecektir (Haass,2003). Dolayısıyla devletin varlığından söz edebilmek için ilk etapta gerekli olan iç egemenlik kavramı başarısız devletlerde görülemeyen bir özelliktir. Her ne kadar iç egemenlik kavramı ülke içindeki insan topluluğu üzerinde baskı kurmayı gerektirecek bir unsur olmasa da toplumsal bir mutabakat sonrası oluşur ve dolayısıyla toplumun rızasına dayalı olarak devlet ile toplum arasındaki ilişkiye işaret eder (Pauly,Grande,2005:50). Devlet varoluşunu toplumsal mutabakattan alır. Dolayısıyla toplum rızası oranının yüksekliği otoritenin varlığının da esas kaynağını teşkil eder (Sarıbay,2000:107). Bu sebeple devletin toplumsal mutabakatı sağlaması ve bunun için sosyal teşekküller meydana getirmesi de bir gereklilik olarak ortaya çıkar (Migdal,1988,119). Özetle devlet üzerinde yaşayan insan topluluğunun devlete verdiği destek ve toplumsal onay, devletlerin varlığı açısından hayati önem taşımaktadır (Lindsay,1947).

2.2.1.2 Başarısız Devletlerde Güvenliğin Tesis Edilememesi

Başarısız devletlerde, ülke sınırları içerisinde ve ülke sınırları dışında güvenlik tesis edilemediği gibi devletin kontrolü sağlaması da oldukça güçtür. Bu durumun sonucu olarak ta ülke içerisinde ve ülke sınırına yakın bölgelerde çok sayıda silahlı grup meydana gelebilmektedir. Bu silahlı gruplar hem kendi aralarında çatışmakta hem de buldukları ülke topraklarından diğer komşu ülkelere saldırılar düzenleyebilmektedirler. Başarısız devletlerin güvenliği sağlayamamasının en önemli hususlardan biri de başka ülkelerden gelen mültecilerin ve diğer örgütlerin ülke içerisindeki faaliyetleridir. Bölgede yaşanan herhangi bir savaş veya iç silahlı çatışma sonucu binlerce mültecinin sınırları geçerek o ülke içerisine girebildiği görülmektedir. Özellikle bu tip mülteci veya sığınmacı akımları o ülkeye komşu diğer ülkelerdeki terörist veya gerilla saldırıları sonucu artış

gösterebilmektedir (Robinoviç,2004). Bu durumun en büyük sebeplerinden biri kolluk kuvvetlerinin ve ordunun yeterli derecede güce sahip olmamasıdır. Nihai olarak bu durum devlet egemenliğine negatif yönde etki edebilmektedir (Armaoğlu,1994:41).

Böyle dönemlerde ülkede hem adli suçlar çoğalmış hem de terörist faaliyetler etkisini iyice arttırarak zirve noktasına çıkmıştır. Kolluk birimlerinin duruma müdahale etmekteki yetersizliği ülke sınırları içerisinde terörist eylemlerin şiddetinin artmasına neden olmuş ve bu olaylar nerdeyse önüne geçilemeyecek seviyelere ulaşmıştır (Acar,1989:105). Bu durum güçlü devletler tarafından da başarısız devlet aleyhine bir koz olarak kullanılmaya başlanmıştır. Başka devletler tarafından terör örgütlerine eğitim, mali kaynak ve lojistik destek şeklinde yardımlar yapılması terörist faaliyetlerin ve eylemlerin bu tür devlet yapıları içerisinde daha da fazla yayılmasını sağlamıştır (Armaoğlu,1994:42).

2.2.1.3 Başarısız Devletlerin Siyasal ve Ekonomik Nitelikleri

Başarısız devletlerdeki egemenlik kavramının tam anlamıyla tesis edilmemesinin en büyük nedeni ülke içindeki politik sistemin toplumun tüm unsurlarına hitap edecek şekilde hazırlanmamış olması ve bu durumdan kaynaklanan toplumsal onayın ortadan kalmış olmasıdır. Bu devletlerin içerisindeki temsil oranları genellikle toplumun her katmanını kapsayacak şekilde değilde çoğunlukta olan kısmı kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Her ne kadar bu devletlerin bazılarında çoğulcu siyasal sistemlerin uygulandığı şeklinde ifadeler kullanılsa da durum sadece çoğunlukta olan grubun lehine işlemektedir. Bu ülkelerin demografik yapılarındaki farklılıklar da zamanla sorunların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Ülke içerisindeki diğer grupların nüfus oranlarındaki yükseliş ülke meclisine ve ülke idaresine yansımamış ve böylece çoğulcu sistemin nitelikleri yakalanamamıştır. Bu durum zamanla ülke içerisindeki halkın devlet idaresine karşı duyduğu rahatsızlık nedeniyle bazı krizlerin doğmasına ve devletin egemenliğinin sorgulanır hale gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca toplumsal uzlaşmadan yoksun olan bu tür devletler, ülkenin iç ve dış güvenliklerini sağlayamadıklarından başka bir devletin müdahalesini talep edebilmektedirler.

Yine bu tür devletlerdeki mezhepsel dinsel ve etnik farklılıklar ekonomik yapıda da bir çok dengesizliği beraberinde getirmekte bu devletlerdeki bazı bölgeler ekonomik olarak geliyorken, bazı bölgeler de giderek fakirleşebilmektedir. Bu durum ülke içerisindeki toplumsal mutabakatın sağlanabilmesi için engel teşkil edebilmektedir. Başarısız ülkelerdeki iç savaşlar ve sürekli varlığını sürdüren terörist eylemler ekonomik yapıya büyük ölçüde zarar vermektedir. Kamu maliyesinde büyük çaplı bozulmalara neden olan bu durumun en önemli nedeni devlet otoritesinin iç savaş ve terörist eylemler gibi olaylaramudahale etmedeki yetersizliği ile eksik ve zayıf vergi sistemleridir. Vergi sistemindeki zayıflık vatandaşlar arasındaki eşitliğin bozulmasına sebep olurken, dengeli bir ekonominin varolmasına da engel olabilmektedir. Ayrıca, gelir dağılımdaki eşitsizlik ülke içerisindeki yoksul kesimin artmasına da neden olabilmektedir (Harris,2001).

2.2.2.Başarısız Devletlerin Belirlenme Kriterleri

Başarısız devletler kavramını inceleyen siyaset bilimci Daniel Thüerer, 1999 yılında yayınladığı bir makalede, bu tip devletleri siyasal ve hukuksal yönleriyle ele alarak üç ayrı şekilde ifade etmeye çalışmıştır. Bunlardan ilki coğrafi ve ülkesel şekildir. Buna göre başarısız devlet kavramı, esas olarak iç dinamikler ve iç problemlerle ilgilidir. Başarısızlık ender olarak sınır dışındaki etkilerden dolayı da oluşabilmektedir. Ancak genellikle ülke içindeki durumla doğrudan ilişkilidir. Çünkü otorite kavramı dışarıya değil içeriye doğru bir eğilim çizgisine sahiptir veyapısal anlamda bir bozulma gösterir (Thüerer,1999). İkinci durum ise siyasi boyuttur. Bu durumda hukuk ve devlet düzeni neredeyse yıkılmıştır. Burada hukuku ve devlet düzenini teminat altına almış olan unsurların ya tamamı ya da tamamına yakını bozulmuş veya bozulmaya yüz tutmuştur. Bu kavram devlet içerisinde iç savaş esnasında ortaya çıkan silahlı grupların devletten ayrılmasından daha da farklı bir durumu ifade etmektedir. Üçüncü durum ise fonksiyonel durumdur. Bu duruma göre o devleti uluslararası arenada temsil edebilecek güce sahip herhangi bir birimin ortada bulunmayışı veya mevcut birimlerin temsil yeteneklerinin olmayışları ve güven verememeleridir. Ayrıca devlet adamlarının yetersizliği ve buna

bağlı olarak kurumların devlet kurumu çizgisinden uzak olmalarını ifade etmektedir (Thürer,1999).

Bir devletin başarısız devlet olarak ifade edilmesindeki en önemli husus, o devletin güç kullanma tekeli halen elinde bulundurup bulundurmadığı ve bu tekeli kaybedip kaybetmediği ile doğrudan ilişkilidir. Bunun en güzel örnekleri, devletlerini otoriter bir yönetim anlayışı ile idare etmelerine rağmen 2000’li yıllara kadar Irak, Suriye ve Libya yönetimlerinin sahip oldukları güç kullanma tekeli ülkedeki her noktaya ulaştırabilmeleri ve bu şekilde kontrolü sağlayabilmeleridir. Saddam, Esad ve Kaddafi dönemi Irak, Suriye ve Libya devletleri bu kuvvet kullanma tekeli ellerinde bulundurabildiklerinden başarısız devlet statüsünde değerlendirilmemişlerdir (Jenne,2003).

Yine devletlerin başarısızlığı hakkında Mario Silva’nın yaptığı çalışmada 10 ana kriter ortaya koyduğu görülmektedir. Bunlardan ilki, o ülkede hukuk üstünlüğünün bulunmaması, ikincisi, siyasal istikrarsızlık ve meşruiyetin olmayışı, üçüncüsü, yoksulluğa neden olan ekonomik ve sosyal düzensizlik, dördüncüsü, güvenliğin olmayışı yada sürekli iç çatışmaların varlığı, beşincisi, otoriter şekilde yönetilme veya kabile ve diğer gruplara olan bağlılıklar, altıncısı, suçlara gerekli cezanın verilmemesi veyargı sisteminin etkin olamaması, yedincisi, devlete ait topraklarda kontrolün kolluk kuvvetlerinden başka güçlerin eline geçmesi, sekizincisi, insan hakları konusundaki büyük ihmaller ve ihlaller, dokuzuncusu, sosyal adalet ve sosyal uyum eksikliği, onuncusu, zayıflamış bürokrasi ve etkisini yitirmiş devlet adamları ve bu nedenle ortaya çıkan yolsuzluk kavramı (Bingöl,2016:94). Amerika Birleşik Devletleri ise başarısız devletleri ciddi siyasi çatışma ve rejim krizleri şeklinde ifade etmiş hükümet ve merkezi otoritenin gücünün tamamen ortadan kalktığı veya kalkmakta olduğu devletler olarak tabir etmiştir. Yine başarısız devletlerin başarısızlığına neden olan durumları da iç savaşlar, etnik çatışmalar ve muhalif rejimler arasındaki sürtüşmeler ile soykırımlar şeklinde tanımlamıştır. (Bingöl,2016:95).

2.3 DEVLET BAŞARISIZLIĞININ ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

Dünya genelinde 21. Yüzyılda ortaya çıkan zayıflamış yada başarısız devlet olarak nitelendirilen devletler bugün dünya barışını en fazla tehdit eden unsurlar haline

gelmişlerdir. Irak, Suriye, Mısır, Sudan, Lübnan, Libya, Afganistan, Burundi, Haiti, Sierra Leone, Somali, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Yemen gibi ülkeler bu durumun en çarpıcı örneklerini bizlere göstermektedir. Bu ülkelerde meydana gelen olaylar çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine ve bölgesel ve küresel olarak birçok ülkenin etkilenmesine neden olduğundan devlet başarısızlığının sadece başarısızlığın olduğu ülkeyle sınırlı kalmadığını bize göstermektedir (Bingöl,2016:193).

Başarısız devletler kendi içerisinde çok ciddi ekonomik sıkıntılar yaşarken aynı zamanda başka devletlerde de ekonomik sorunların oluşmasına neden olabilmektedirler. Başarısız devletlerde genel olarak, eğitim, sağlık, ulusal güvenlik problemleri, gelir düzeyi yetersizliği, işsizlik, iç silahlı çatışmalar, hastalıklar nedeniyle ölü sayısında artış, çatışmaya bağlı olarak büyük göç hareketleri ve temel gıda maddelerindeki yetersizlik gösterilebilir. Ayrıca başarısız devletlerde otorite boşluğu nedeniyle ortaya çıkan silahlı gruplar ülkede hakimiyet kurmaya başlar ve burada yaşayan halk bu şartlar altında varlığını sürdürmeye çalışır. Bölgede yaşayan halk göçe zorlanır veya yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalır (Weinstein,2004). Ortaya çıkan şiddet nedeniyle ülke ekonomisi çalışmaz hale gelir. Ayrıca başarısız devletlerde büyüme hızı düşer ve buna bağlı olarak ülkedeki genel maliyet giderleri artar (Chauvet,2007).

Başarısız devletlerde, istikrarsızlığın oluşması kaçınılmazdır. Devlet otoritesinin ortadan kalkması sınırların da kontrol edilememesine ve buna bağlı olarak uyuşturucu kaçakçılığı şeklindeki gayri yasal faaliyetlerin büyük ölçüde artış göstermesine ve terörist örgütlerin bölgeye hızla yerleşerek ve faaliyetlerini kolayca sürdürmelerine neden olmaktadır. Günümüzde yapılan bazı araştırmalar, bir bölgede, terörist faaliyetlerin, salgın hastalıkların ve çatışmaların artmasını o bölgedeki başarısız devletlerin varlığıyla doğrudan ilgili olduğunu ortaya koymaktadır (Bingöl,2016:195). Başarısız devletlerde meydana gelen olumsuzluklarla baş etmek ve bu olumsuzlukları kısa vadede ortadan kaldırmak pek mümkün görülmemektedir. Bu nedenle başarısız devletlerin çökme riski ortaya çıktığında bu tür yapıların ne gibi sorunlara yol açtığı daha detaylı incelenecektir

2.3.1 Gıda Temininde Yetersizlik Ve Sağlık Sorunları

Başarısız olarak nitelendirilen devletlerde fakirlik ve açlık en önemli sorunlardandır. Bugün yoksulluğun ve açlığın en fazla yaşandığı bölge başarısız olarak nitelendirilen

ülkelerin en çoğunun bulunduğu Afrika bölgesidir. Yoksulluk beraberinde açlığı da getirmektedir. Bugün çoğu başarısız devletlerde olmak üzere yaklaşık 800 milyon insan açlık sınırının altında yaşamaktadır. Açlık ise hastalıkların ortaya çıkmasında veyayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Başarısız devletlerde sağlık ile ilgili gerekli yükümlülükler yerine getirilmemesi sonucu ortaya çıkan hastalıklar büyük salgınlara dönüşerek hem hastalığın ortaya çıktığı devleti hem de bölgedeki ve dünya genelindeki diğer devletleri tehlikeye atmaktadır. AIDS ve EBOLA gibi dünya nüfusunu tehdit eden ve küresel bir sorun haline gelen bu tür salgın hastalıklar başarısız devletlerde ortaya çıkmıştır (Bingöl,2016:200). Ayrıca başarısız devletlerde sıkça görülen çatışmalar salgın hastalıkların ortaya çıkmasında veyayılmasında önemli rol oynayan bir diğer unsurdur. Çatışmalar nedeniyle bir başka bölgeye göç etmek zorunda kalan insanlar bereberinde hastalıkları da taşımaktadırlar. Yine başarısız devletlerde hamilelik süresinde ve doğum esnasında meydana gelen çocuk ölüm sayıları gelişmiş devletlere nispeten hayli yüksektir. Bu ölümlerin çoğu enfeksiyon, yetersiz beslenme, eğitimsiz kişilerin doğum yaptırması, ve doğum sonrasında yeterli tıbbi desteğin verilememesi gibi durumlardan kaynaklanmaktadır (Bingöl,2016:202). Ayrıca, başarısız devletlerdeki sağlık sorunları nedeniyle ortaya çıkan verem ve sıtma gibi hastalıklar çocuk ölüm sayılarında artışa neden olmaktadır. Yine kaynak yetersizliği sağlık alanında yeterli yatırımın yapılmasına engel olduğundan çocuklara aşı temin edilememekte ve bu da her yıl binlerce çocuğun yaşamını yitirmesine neden olmaktadır.

2.3.2 Göçler ve Mültecilik

Başarısız devletlerin ortaya çıkardığı en büyük sorunlardan biri de büyük göç hareketleridir. İç savaşlar, baskılar ve çatışmalar pek çok insanın yaşadığı yerden uzaklaşmasına neden olmuştur. Yaşayan halk, kendilerine daha güvenli yaşam alanları bulabilmek için ya buldukları ülkelerde yerlerini değiştirmek ya da başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. 2011 yılından itibaren Arap Baharı'nın da başlamasıyla büyük göç hareketleri ve mülteci sayılarında ciddi artışlar görülmüş, ve özellikle Suriye'de yaşanan iç çatışmalar nedeniyle doruk noktasına ulaşmıştır (Bingöl,2016:204). Ortadoğu ve Afrika bölgelerinde devlet başarısızlığı nedeniyle kitlesel göç hareketleri görülmektedir. Ancak günümüzdeki kitlesel göç hareketlerinin kaynağını Suriye krizi neticesinde meydana gelen bölgesel çaptaki çatışmalar oluşturmaktadır.

Uzun süreli mültecilik,25 binden fazla mültecinin 5 yıldan daha uzun bir süre geri dönmemesi durumunda oluşur. Kaldı ki yerlerini terk etmek zorunda kalan veya herhangi bir sebeple göçe zorlanan kişilerin önceden yaşadıkları yerlere dönmeleri de neredeyse imkansızdır. Belirtmek gerekir ki; uzun süreli mülteciliğe kısa dönemler içerisinde ve kesin çözümler bulabilmek oldukça zordur. Ayrıca uzun süreli mültecilik beraberinde bazı külfetler getirmektedir. Mülteciler, buldukları ülkelerde ciddi ekonomik yükler ortaya çıkarmaktadır. Mültecilerin göç etmek zorunda kaldığı ülkelerin şartları genellikle kısa vadede düzelmeyeceğinden uzun süreli mültecilik oluşmaktadır. Mülteciler ilk olarak kamplarda tutulmaya çalışılmakta ancak ilerleyen dönemlerde sağlık ve eğitim gibi başka ihtiyaçlar da ortaya çıktığından bu ihtiyaçların karşılanması göç edilen ülkeler açısından büyük sorunları da beraberinde getirmektedir. Uzun süreli mültecilikte, mültecilerin yerleştiği kamplar uzun süreli ihtiyaçlar için yeterli gelmemekte buda mültecilerin zorunlu olarak kentlere yerleştirilmesine ve vatandaşlık verilmesine neden olmaktadır. Ancak vatandaşlık verilen bu kişilerin toplumla kaynaşması ve topluma ayak uydurması da bir diğer sorundur. Mültecilerin toplumla entegrasyonu için oturma ve çalışma izni verilmesi ve böylece topluma entegrasyonu için tarım ve sanayi sektöründe düşük bedeller karşılığında çalıştırılması söz konusu olmaktadır. Buldukları yerlerde düşük bedellerle çalıştırılan mülteciler, emeklerinin sömürüldükleri düşüncesine kapılmaktadırlar. Diğer taraftan bölge halkı da düşük ücretle çalışan mülteciler nedeniyle iş bulamamaya başlamaktadır. Böylece bu ülkelerde, bölge halkı işsizlik oranında artışlar görülmektedir. Bu durum yabancı düşmanlığının tetiklenmesine, kitleler arası saldırganlığın artmasına ve iç çatışmaların doğmasına neden olabilmektedir. Uzun dönemli mültecilerin dünya genelinde birçok örneği bulunmaktadır. Ancak örneklerin fazlalığına rağmen mültecilerin hukuki statülerini belirlemek pek de mümkün değildir. Çünkü devletlerin bu konuda ileri sürdükleri birçok haklı sebepleri bulunmaktadır. Bu yüzden ülkeler genellikle mültecilere vatandaşlık vermekten çekinmekte, sadece eğitilmiş ve varlıklı mültecilere vatandaşlık statüsü tanımaktadırlar (Bingöl,2016:205). Mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler mültecilerin ucuz iş gücünden faydalanmakta ya da mültecileri diğer komşuları ile olan ilişkilerini düzenleyebilecekleri bir dış politika aracı olarak kullanılmaktadırlar. Ayrıca mültecilerin bulunduğu ülkelerde bir süre sonra suçla karışma oranlarında da artış görülmektedir. Yine mültecilerin terör örgütlerine katılmaları ile

buldukları ülkelerde terör eylemlerinin tırmanmasına neden oldukları gözlemlenmektedir (Bingöl,2016:205).

Uzun dönemli mültecilik kavramını Iraklı ve Suriyeli mültecilerden örnek vererek açıklamaya devam edelim. Irak, 1970'li yıllardan bu güne kadar en fazla mülteci veren ülkelerin başında gelmiştir. 1970'li yıllardan itibaren yaklaşık 300 bin Kürt ülke dışına çıkmış, özellikle İran-Irak ve Irak-ABD savaşları binlerde Kürt kökenli insanın Türkiye ve İran topraklarına sığınmalarına neden olmuştur. Bu durum 2003 yılında meydana gelen İkinci Körfez Savaşı sonrasında da devam etmiştir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği rakamlarına göre halen 1.5 milyon Iraklı, ülke içerisinde yerlerinden edilmiş ve mülteci konumuna düşmüştür (Bingöl,2016:213).

Suriye iç savaşının başlamasıyla BM Mülteciler Yüksek Komiserliği rakamlarına göre 2016 yılı itibari ile Suriyeli mülteci sayısı 4 milyonu aşmıştır. Ayrıca yine BM'ye göre 7.5 milyon Suriyeli'de ülke içerisinde farklı bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır. Suriyeli mültecilerin durumu henüz uzun dönemli mültecilik şeklinde tanımlanmasa da son çeyrek yüzyılda yaşanan en büyük mülteci krizidir. Suriyeli mültecilerin en fazla olduğu ülke 3.6 milyon ile Türkiye'dir. Ancak gerçek rakamların 5 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Irak'ta 250 bin, Ürdün'de 638 bin, Mısır'da 118 bin ve Lübnan'da 1 milyonun üzerinde Suriyeli bulunmaktadır. Suriyeli mülteci krizi, dünyanın son zamanlarda gördüğü en büyük mülteci krizidir ve bu durum Avrupalı ülkelerin Suriyeli mültecileri kendi topraklarına kabul etmedeki isteksizliklerinden kaynaklanmaktadır. Bunu rağmen bugün yaklaşık olarak Almanya 218 bin, İsveç 105 bin, Macaristan 72 bin, Avusturya 34 bin, Hollanda 29 bin, Danimarka 17 bin, Bulgaristan 17 bin, Belçikada 14 bin, Fransada 10 bin, İngilterede 8 bin mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (Bingöl,2016:215).

Avrupa Birliği ülkeleri Suriyeli mülteci krizini Türkiye'ye vize muafiyeti ve maddi yardım yapma sözü karşılığında çözmeye çalışmıştır. Ancak izlenen bu yöntem mülteci krizine uzun vadeli bir çözüm üretecek gibi görünmemektedir. Krizin giderek uzaması Suriyelilerin evlerine geri dönme umutlarını da giderek zora sokmaktadır. Ayrıca Suriyeli mülteciler buldukları ülkelerde bir taraftan yoklukla mücadele ederken diğer taraftan da aşağılanmakta ve ötekileştirilmektedirler. Suriyeli çocukların ağır işlerde

çalıştırılması, dilencilik yaptırılması ve çocuk yaşta evlendirilmeleri söz konusu olmaktadır. Ayrıca mültecileri kabul eden bu ülkeler hem sosyal açıdan hemde ekonomik olarak bir çok sorunla da baş etmek zorunda kalmışlardır. Yine mültecilerin bulunduğu bu ülkelerde terör olaylarının da tırmanışa geçtiği görülmüştür (Bingöl,2016:216).

2.3.3 Silahlı Çatışma Ve Silahlı Şiddet

Başarısız devlerde görünen sorunların en önemlilerinden biri de çatışmaların sürekli ve şiddetli oluşudur. Çatışmaların oluşmasının nedenleri arasında iç gerginlikler ve dış dinamikler gösterilebilir. Dünya Bankası raporlarına göre, çatışma ortamının meydana oluşması, güvenlik zaafiyetleri, ekonomik eşitsizlikler, adalet kavramındaki çöküntü ve toplumsal ayrışmalara bağlıdır. Dünya genelindeki hızlı değişim ve gelişim de çatışmalara neden olabilmektedir. Çünkü başarısız devletlerin kurumsal yapıları bu hızlı değişim ve gelişime ayak uyduramayabilmektedir. Bu değişim ve gelişimi sağlayabilecek kapasiteye sahip olmayan devletlerde toplumsal beklentiler karşılanamadığından çatışma ortamı doğabilmektedir (Bingöl,2016:219). Başarısız devletlerde çatışmaların esas nedenlerinden biri devletin kurumsal yetersizliğidir. Eğer bir yerde devlet yeteri düzeyde kurumsallaşmayı ve kurumsallaşmış bir yönetim sistemi oluşturmayı başarabilmiş ve ayrıca adalet sistemini de yeteri düzeyde geliştirebilmiş ise çatışmanın meydana gelmesi de o derece zordur. Başarısız devletlerde ise devletin kurumsal yapısı yeteri kadar gelişmediğinden resmi kurumlar ile gayri resmi yapılar bir arada bulunabilmektedir. Böylece resmi devlet kurumları resmi olmayan diğer gruplar tarafından zayıflatılarak çatışma ortamının doğmasına imkan sağlanmaktadır (McLoughlin,2010:53). Yeni kurulan bir ülke, genellikle düşük milli gelire sahiptir, yavaş büyümektedir ve tüketim mallarının alımında da dışa bağımlıdır. Bu unsurlar yeni kurulmuş ülkeleri ekonomik olarak baskıladığı için iç savaşı tetikleyebilmektedir. Bu tür yeni kurulmuş ülkelerin ilk 5 yıllık süreç içerisinde iç savaşa sürüklenme olasılığı 6' da 1' dir. Eğer yeni kurulan bu ülkeler ekonomik büyümeyi de makul oranda yapabiliyorsa milli geliri arttıracığından ve ithalata olan bağıllık azalacağından çatışma riski de azalacaktır. Ancak ekonomik büyümeyi sağlayamayan ülkeler kısa süre içerisinde çatışmaya sürüklenmektedir (Bingöl,2016:220). Ülkedeki ekonomik yetersizlik, ülke liderlerinin kötü yönetimi ve diğer nedenler çatışma ortamını tetikleyici faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkede çatışma ortamına girildiğinde ekonomik zarar artar ve barış dönemlerinde meydana gelen

ekonomik büyüme yok olur. Bu durum iç çatışmaların daha da şiddetlenmesine, organize ve planlı katliamların yaşanmasına, şiddet veyağma gibi suçların artarak sıradanlaşmasına neden olur. Ayrıca bu suçlardan kar elde edilmesi çatışma ekonomisinin doğmasına ve güçlenmesine de sebebiyet verebilmektedir (Bingöl,2016:220).

Çatışmalar, büyük ve küçük ölçekli çatışmalar olarak iki ayrı gruba ayrılmaktadır. Küçük ölçekli çatışmalar 25 ila 1000 kişinin ölümü ile sonuçlanan çatışmalar olarak adlandırılıken, büyük ölçekli çatışmalar 1000'in üzerinde insanın ölümüyle meydana gelen çatışmalar olarak tarif edilmektedir (Hegre,2011). Ülkeler çeşitli dönemlerde oluşan çatışmaların içerisinde yer alabilmektedirler. Çatışma süreci dönem dönem devam eder ve her yeni dönem başlangıcında çatışmaların şiddeti artar. Bir çatışma döneminin 5 yıl ila 20 yıl arasında olabileceği yapılan bilimsel çalışmalarda ortaya konmuştur (Hegre,2011). Çatışmalar toplumları kutuplaştırır ve derin bir nefret ile intikam duygusunun ortaya çıkmasına neden olur. Ayrıca iç silahlı çatışmalar devletin siyasi kurumlarına zarar vererek törörizm ve şiddet ortamının doğmasına zemin hazırlar. Ekonomik büyüme durur, yoksulluk çoğalır, sermaye istikrarsızlıkları baş gösterir. Devlet tarafında da güvenlikçi politikalar önem kazanır ve bu politikaların hareket alanları genişler. Böylece militer lobiler devreye girer ve çatışma ortamı daha da şiddetlenir (Hegre,2011).

2.3.4 Uluslararası Terörizm

Ulus ötesi terörist örgütler başarısız devletlerin bulunduğu bölgeleri kendileri için daha güvenli olarak kabul etmekte ve bu bölgelerde daha kolay faaliyet göstermektedirler. Toprakların kontrolünü sağlayamayan devletler teröristler için uygun ortamlar sağlamaktadırlar. Terörist gruplar başarısız devletlerin sınırları içerisinde eğitim faaliyetleri yürüterek bu alanlarda deneyim kazanmaktadırlar. Günümüzde yapılan araştırmalar teröristlerin genel olarak düşük gelirlili ve devlet otoritesinin tam anlamıyla oluşmadığı bölgelerde yetiştirildiklerini ortaya koymaktadır (Marshall,2005). Başarısız devletler kendi halkı için yeteri kadar iş imkanı ve ekonomik destek sağlayamadığından teröristlere ve terörist eylemlere davetiye çıkarabilmektedir. Günümüzde terörist örgütlerin neredeyse tamamına yakını başarısız devletlerin topraklarını ana hareket üssü olarak kullanmaktadır. Başarısız devletler, geçmişten günümüze terörist unsur ve

organizasyonlara eğitim alanı, korunaklı bölge, çatışma sahası, eğitim sahası, silah ve mühimmata ulaşım, eleman temini, hedef belirleme ve hedefi bulma kolaylığı ile mali kaynaklara kolayca ulaşım imkanları sağlamaktadır (Mallaby,2002:81). Siyasi, dinsel, mezhepsel, demografik, coğrafik ve kültürel değişkenler terörist eylemlerin bölgesel ve küresel dağılımlarını etkileyebilmektedir. Başarısız ve zayıf devletlerde ortaya çıkan terörist faaliyetler ulus aşırı karakterde değildir. Bu faaliyetlerin çoğu yerel özellikler göstermektedir. Çünkü terörist faaliyetler genelde yerel kaynakların ve yerel yönetimlerin ele geçirilmesi ile ilgilenmektedir. Örgütlerin bu tür yerel faaliyetleri diğer devletleri de çok ilgilendirmemektedir (Bingöl,2016:263). Terör örgütleri başarısız devletler arasında da ayırım yapar ve bu örgütler, bazen tamamen çökmüş devletlere bazen de kısmen zayıflamış devletlere yönelmektedirler. Bu ülkelerdeki iletişim, lojistik ve ekonomik unsurlar terörist örgütler tarafından araç olarak kullanılabilir. Ayrıca terör örgütleri küresel ölçekli bankacılık hizmetlerine bu tür alt yapı unsurlarını kullanarak erişim sağlayabilmektedirler (Korteweg,2005:39).

2.3.5 Haydut Devlet Suçlaması

Amerika Birleşik Devletleri tarafından ortaya konmuş olan haydut devlet kavramı tartışmalı bir kavramdır ve sürekli olarak uluslararası davranış standartlarını ihlal eden devletleri nitelemek için kullanılır. Ayrıca haydut devlet, küresel ve bölgesel barışı tehdit eden, baskıcı, yabancı düşmanı ve uluslararası toplum normlarına uyum sağlayamayan, saldırgan devletler için kullanılmaktadır. Haydut devletlerde, kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar ile kitle imha silahları geliştirmek uyuşturucu ticareti yapmak, uluslararası anlaşmalara uymamak, terörizmi desteklemek, komşu devlet topraklarını ihlal etmek, bu devletlere saldırmak ve provakasyonlara neden olmak gibi özellikler görülebilmektedir (Griffiths,2013:140).Haydut devletlerin, kendi ülkelerinde insan hakları ilkelerini ve temel hak ve özgürlükleri yoğun bir şekilde ve açıkça ihlal ettikleri görülmektedir. Ayrıca haydut devlet terimi teörist devlet, hukuk dışı devlet, terörü destekleyen devlet ve kendi içinde hukuka uymayan devlet terimleri ile aynı kavramları içerecek şekilde kullanılmaktadır. Tarihsel süreçte bölgesel ve uluslararası yapıların dışında kalan ve hegemon güçlerle mücadele eden yapılar her zaman varlığını sürdürmüştür. İlk zamanlarda bu yapılar büyük ve güçlü devletler tarafından konulan kuralları tanımayarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Sonraki

dönemlerde durum değişmiş, önceleri statükocu anlayışa kafa tutan bu devletler daha sonra sanayi devrimi ile ya büyük güçlere yenilmiş yada bu büyük güçlerin egemenliği altına girerek varlıklarını sürdürmeye devam etmişlerdir (Bingöl:2016:270). Haydut devlet terimi yeni politikalarla örtüşen özellikler taşımaktadır. Devletleri haydut olarak göstermek, bazı politikaları meşrulaştırmak, devletlere karşı yürütülecek karalayıcı siyasal kampanyaları yürütebilmek ve uluslararası kamuoyunu harekete geçirebilmek için kullanılan bir argümandır (Griffiths,2013:141).Ayrıca haydut devlet tanımında, haydut olarak tanınan devletin kendisi değil o devletteki yönetici ve liderlerdir. Bununla birlikte bu devletlerdeki liderleri ve yöneticileri uluslararası toplumun haydut olarak tanımlaması ve bu yönde kollektif tedbirlerin alınması o toplumun tamamının etkilenmesine neden olmaktadır. Örnek olarak Saddam Hüseyin döneminde Irak devletine uygulanan ambargolardan en fazla etkilenen kesim Irak halkı olmuştur (Griffiths,2013:142).Toparlayacak olursak, haydut devlet, ülke kaynaklarını kendi kişisel servetlerini arttırmak için yağmalayan, kendi iktidarlarının devamı için çeşitli hakları, kimlik ve inançları istismar eden, kendi halkını kutuplaştırıp devamlı olarak iç savaş ortamını devam ettiren iktidarların kontrolünde olan ve evrensel insan hakları ilkelerini tanımayan yapılardır. Çevre ülkeler için tehdit kaynağı olmaya devam eden bu ülkeler saldırganlıklarını sürekli olarak devam ettirdiklerinden haydut devlet olarak tanımlanmaktadırlar.

2.3.6 Kavramın Uluslararası Hukuka ve Uluslararası İlişkilere Etkileri

Başarısız devletlerin varlığı hem küresel hem de bölgesel barış için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Devlet başarısızlığının büyük çaplı çatışmaları ve otorite boşluklarını doğurması olasıdır. Bu nedenle başarısız devletlerde meydana gelen şiddet, savaş ve açlık çevredeki diğer devletlere de çok ağır yükler getirerek büyük çaplı sığınmacı krizlerine yol açmaktadır. Ayrıca söz konusu durum insani yardımların yapılabilmesi ve barışın yeniden tesisi için büyük kaynakların harcanmasına neden olurken aynı zamanda bölgeye yapılacak yatırım hamlelerini de engellemektedir (Taşdemir,2009:41). Yine devlet otoritesinin ortadan kalkması etnik ve dinsel gruplar arasında çatışmaların oluşmasına neden olmaktadır. Buna örnek olarak eski Yugoslavya gösterilebilir. Eski Yugoslavya'da merkezi yönetimin etkisizleşmesi daha önce bir arada yaşayan grupları karşı karşıya getirmiş ve etnik çatışmaların oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca 1995 yılındaki Ruanda

Soykırımı da devlet otoritesinin ortadan kalkmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Taşdemir,2009:41). Amerika'ya yapılan 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası başarısız devlet yapıları teröristlere güvenli alanlar ve operasyon üsleri sağlayan anarşi bölgeleri haline gelmiştir (François,Sud,2006). Başarısız devletlerde tek problem terörist gruplar değildir. Devlet otoritesinin olmayışı nedeniyle ortaya çıkan devlet dışı aktörlerin uyuşturucu madde ve insan kaçakçılığı ile bir çok yasadışı faaliyete karıştıkları görülmektedir (Taşdemir,2009:42).

Ulus devlet yapısı tarihsel bir yapıdır. Otuz yıl savaşlarını sona erdiren ve dönemin sorunlarına siyasal cevaplar vermeye çalışan Westphalia Antlaşması ulus devletlerinin uluslararası arenada gerçek bir aktör haline geldiği bir anlaşmadır (Brooks,2005). Tarihsel olaylar ulus devletlerin nasıl meydana geldiğini anlamamızda bir araç olarak kullanılmaktadır. Tarihsel açıdan ulus devlet temelli oluşturulan devlet yapılarının daha uzun soluklu olduğu bilinmektedir. Ancak günümüzde ulus devlet yapılarının çözümden ziyade sorun teşkil ettiği hususu da öne sürülmektedir (Taşdemir,2009:43). Bu görüşü savunanlara göre; sınırları yeniden çizmek sorunların büyük ölçüde çözülmesine yardımcı olacaktır. Bir bölgede çatışmaya girişen etnik ve dinsel grupları birbirlerinden toprak sınırlarını belirleyerek ayırmak çatışmaların son bulmasını sağlarken diğer taraftan da ülkeleri daha küçük ve yönetilebilir parçalara bölünmesi daha iyi bir çözüm olacaktır. Bu görüşe göre; 2. Dünya Savaşının ardından eğilim daha fazla bölünme ve parçalanma yönündedir. Bu sayede dünyanın farklı bölgelerindeki devletlerin bünyesinde yaşayan bir çok etnik ve dinsel grup ayrılma taleplerini açıkça dile getirirken bir taraftanda bu eğilim dünya barışı ve güvenliğini tehlikeye düşürmektedir (Crocker,2003). Etnik olarak daha küçük devletler kurma isteği aynı zamanda yaşanamaz küçük devletçikler yaratılmasına neden olmaktadır. Bunun önüne geçilebilmesi için de ulus devlet kavramı tekrar dünya çapında cazip hale getirilmelidir (Brooks,2005). Uluslararası hukuk literatüründe genel kabul ulus devletin varlığı yönündedir. Yine uluslararası hukuka göre sadece devlet olarak kabul edilen yapılar uluslararası hukukun diğer sujeleriyle ilişki kurabilirler. Viyana Antlaşmalar Hukuk Sözleşmesi ile Montevideo Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinde bu durum açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda uluslararası toplum başarısız devlet kavramını ortadan kaldırabilmek için ve devletlerin istikrara kavuşabilmesi için ulus devlet kavramını uluslararası sistemin esas objesi olarak kabul etmiştir. Keza devletler çökse bile o devletin sınırları ve devleti devlet yapan öğeler

tamamen sorgulanmamıştır. Yine bu devletler uluslararası arenadaki yerlerini korumaya ve uluslararası örgütler nezdinde de yaşayıp diplomatik ilişkilerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu tür devletler uluslararası hukuk sözleşmelerinde söz hakları kalmamalarına rağmen daha önce imzaladıkları sözleşmelerde varlıklarını sürdürmüşlerdir (Brooks,2005).

Uluslararası müdahale yeni bir kavram değildir ancak Soğuk Savaş döneminin ardından farklı bir boyut kazanmıştır. Somali, Kosova, Irak ve Afganistan gibi ülkelerdeki devlet düzeni yada düzensizliği bu konuda farklı deneyimler kazanılmasını sağlamıştır. Şöyleki; uluslararası müdahale kavramının kapsamı hedefleri ve orantısı değişikliğe uğramıştır. Barış koruma kavramı önemini yitirmiştir. Ülkelerin jeopolitik ve jeostratejik özellikleri ve çıkar çatışmalarının şiddetlenmesi toplumların ve devletlerin yeniden inşasını gündeme getirmiştir (Rada,2007). Toplumların ulus inşası olarak isimlendirilen süreç, çatışmaların sonunda ülke ve bölge güvenliğinin sağlanmasıyla birlikte demokratikleşme ve ekonomik olarak iyileşme hedeflerini içermektedir (Crocker,2003). Bu yaklaşıma günümüzde “yeni müdahalecilik” yaklaşımı denmektedir ve bu yaklaşım başarısız devlet sorununa bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır (Sulmasy,2005). Ulus inşası kavramı oldukça uzun soluklu ve ekonomik olarak ağır maliyetler gerektiren ve aynı zamanda kırılğan bir yaklaşımdır. Ancak uzun süreli barış ortamının oluşabilmesi için aynı zamanda yenilikçi de bir yaklaşımdır. Başarısız devlet kavramıyla mücadele ve bu tür yapıları ortadan kaldırma isteği sadece o bölgelerde yaşayan insanların yararına değil aynı zamanda dünya barışının korunabilmesi için de hayati önem teşkil etmektedir.

Kesin olarak başarısız kabul edilen veya çökmüş olan devletleri tekrardan harekete geçirmek oldukça güçtür. Bunun yerine yapılması gereken, zayıf olan devletin çökmeden veya başarısız olmadan yeniden canlandırılmaya çalışılmasıdır (François,Sud,2006). Yukarıda da bahsettiğimiz gibi devletlerin yeniden yapılanması hem çok pahalı hem çok uzun süreli hem de çok zor bir süreçtir. Yeniden inşaa, güvenliğin sağlanması, adli ve idari birimlerin kurulması, sağlık ve eğitimle ilgili sistemlerin oluşturulması, yeni bir anayasa hazırlanması ve demokrasinin tesisi için seçimlerin yapılması gibi birçok siyasal, politik ve ekonomik iyileşmenin olduğu hayli zor ve uzun soluklu bir süreçtir. Bu sebeple başarısızlık riski olan devletlere başarısızlığa düşmeden önce yeterli desteğin verilerek bu durumdan kurtulmalarını sağlamaya çalışmak daha uygun ve mantıklı bir politikadır.

Ayrıca dünya düzenine bu şekilde pozitif katkıda bulunmuş olur ve bu politika ile çatışmalar azalırken çatışmalardan kaynaklanan mülteci sorununa da bir nebze çözüm üretilmiş olur. Yine bu durum başarısız veya tam anlamıyla çökmüş olarak kabul edilmiş devletleri yeniden yapılandırmaktan hem zaman açısından daha kısa hem de ekonomik açıdan daha az maliyetlidir. Büyük devletlerin iradesi ve verecekleri destek ile gerçekleşebilen başarısızlık riski taşıyan devletleri yeniden güçlendirmek hem dünya barışına katkı sağlayacak hem de bölgelere yerleşebilecek terör gruplarının da ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır (François,Sud,2006).

Etnik, ulusal ve dinsel temelli düşmanlıklar, şovenist duygular ve ekonomik yetersizlikler ulus devletleri çökmeye ve başarısızlığa zorlayacaktır. Devlet başarısızlığı ise bölgeye yapılacak yardımlar sebebiyle diğer devletler açısından son derece ağır maliyetleri doğuracaktır (Rothberg,2002).

Nihai olarak uluslararası hukuk açısından başarısız devletler uluslararası düzende büyük problemlere neden olmaktadır. Çünkü başarısız devletler başka devletler ile anlaşma yapamadıkları gibi mevcut anlaşmalara da bağlı kalamazlar. Bu tür yapılar uluslararası birliklere dahil olmak bir yana kendi vatandaşlarının haklarını bile koruyamaz hale gelirler (Brooks,2005).

Ayrıca uluslararası düzlemde başarısız devletlere karşı etkin mücadele edecek araçlar da bulunmamaktadır. Uluslararası toplum haydut devlet olarak tabir edilen devletlere karşı siyasal ve ekonomik bir çok tedbiri içeren yaptırımlar uygulayabiliyorken söz konusu başarısız ve çökmüş devletler olduğunda bu yaptırımlar anlamını yitirmektedir. Bu tür zayıf ve çökmüş devletler açısından zorlayıcı tedbirler herhangi bir anlam ifade etmemektedir. Yine bu devletlere karşı uygulanacak yaptırımlar ise bölge halkının ekonomik durumunu daha da kötüleştireceğinden pek de uygun olmayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Thürer,1999). Bu nedenlerden ötürü uluslararası hukukun başarısız devletlere daha farklı ve kesin çözümler üretmesi gerekmektedir. Yine başarısız devletler uluslararası insancıl hukuk açısından önemli sorunlar da doğurmaktadır. Uluslararası hukuk genel anlamda iki veya daha fazla devletin birbirleri arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir. Oysa başarısız veya çökmüş olarak nitelendirilen devletlerin bir ulus devlet gibi hareket etme kabiliyetleri yoktur (Sulmasy,2005). Bu sebeple başarısız ve

çökmüş devlet yapıları uluslararası hukuku zor duruma soktuğundan bu konuda yeni hukuk kurullarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

2.4 DEVLET TERÖRİZMİ VE DEVLETLERİN TERÖRİZME VERDİĞİ DESTEK

Terörizm, örgütsel bir çatı altında toplanmış devlet dışı grupların devlete veya sivil hedeflere karşı kullandıkları şiddet eylemleridir. Terörizm, mevcut siyasal rejimi ortadan kaldırmak, yeni bir toplumsal düzen oluşturmak veya bir ülkenin belirli bir bölgesinde etnik, dini veya ideolojik kavramlara dayalı ayrı bir devlet kurmak, eylem sonucu oluşan baskı ve korku ile bölge halkından ve aynı zamanda dünya kamuoyundan bu yönde destek toplamak, ayrıca propaganda ve etki altına alma yoluyla mevcut otoritelere karşı başkaldırı ve ayaklanmayı meşru hale getirmeyi hedeflemektedir. Terörizm ile ilgili bu amaç ve kavramlar doktrinde ortak görüş olarak kabul edilmektedir. Bir başka ifade ile devlete veya devletin idaresindeki keyfi yönetime, eşitsizliğe ve sosyo-ekonomik politikalara karşı başkaldırı ilan eden terörizm, haklılığını ve varlığını devam ettirebilmek için insanların toplu olarak devlete karşı hareket etmesini sağlamaya çalışmaktadır.

Terörizmin meşruiyet olgusuna daha derinden bakıldığında hedefinde bir devletin varlığı olduğu görülür. Bu kapsamda devletler, terörizm ile mücadele ederken, siyasal amaçlarının hayata geçirilmesi ve toplum güvenliğinin sağlanması gibi hususlar nedeniyle terörizmi aynı zamanda topluma karşı bir araç olarak kullanabilmektedir. Bir başka deyişle devlet, yönetimi altındaki toplumlar ile mevcut siyasal rejimi kabullenmeyen halkı kontrol edip etki altına alabilmek ve böylece kendi meşruiyetini sürdürebilmek için kaos ve kargaşa ortamı yaratabilir. Devletler bu ortamın oluşması için de terörizme başvurabilir. Kendi halkını siyasal olarak etki altında tutmayı amaçlayan devlet, aynı zamanda, düşman ülke sınırlarında siyasi ve askeri yöntemlerle kargaşa ve karışıklık çıkartarak bu ülkeleri zayıflatmak ve cezalandırmak için devlet destekli terör kavramını kendi güvenlik politikaları için faydalı bulabilmektedir. Devlet bu hedefini gerçekleştirmek adına terör örgütlerine para, muhimmat, ve siyasal kaynak sağlamak gibi bir takım destekler verebilmektedir. Ayrıca devletlerin muhalif etkileri azaltmak adına şiddet ve baskı yöntemlerini kolayca uygulayabildiği Almanya, İtalya, Fransa ve Sovyet

Rusya tarihlerinde sıkça rastlanabilmektedir. Ulus devletler, otoritelerini sağlayabilmek adına basını sansürleyip toplumun haber alma özgürlüğünü kısıtlar ve kendi kolluk kuvvetleri vasıtasıyla ülkenin tamamında terörizmi yaygın hale getirebilir. Devlet kendisine karşı gelen tüm unsurları yok etmek, askeri ve siyasi varlığını devam ettirmek ve ülkede hakim güç haline gelebilmek maksadı ile hukuk dışına çıkıp kendi halkına karşı cebir ve şiddet kullanmak suretiyle korku ve dehşet iklimi yaratarak evrensel insan hakları ilkelerini çiğneyebilmektedir. Bu kapsamda kısaca özetlenecek olursa devlet terörü kavramı, otoritenin mevcut politikalarını ve aldığı kararları, kamuoyuna baskı ve şiddet yoluyla benimsetmek ve bu kararlara karşı gelen toplulukları hizaya getirebilmek adına araç olarak kullandığı bir yöntemdir (Caşın,2008:557).

2.4.1 Devlet Terörizmi ve Devlet Destekli Terörizm Kavramı

Devlet terörizmi bir devletin kendi sınırları içerisinde halkına karşı uyguladığı şiddet eylemleridir (Başeren,2001). Bu kapsamda devlet terörizmi kavramını devletin destek verdiği terörizm kavramından ayırmak gerekmektedir. Devlet destekli terörizmde, terörist faaliyetler devletlerin açıkça ya da örtülü olarak desteklediği devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilmektedir. Devlet terörizmi ise devletin kendi kurumlarıyla insan hakları hukukunu çiğneyecek şekilde şiddet uygulamasıdır (Bassiouni,2002). Devlet terörizmi, soykırımları, insanlığa karşı işlenen suçları ve işkenceleri içine almaktadır. Ayrıca devlet terörizmi, siyasi muhaliflerini ya da etnik bir grubu baskılayarak kendi otoritesini devam ettirmeyi amaçlamaktadır. Otoritesini devam ettirebilmek için gerekirse bu etnik ve muhalif grupları topyekün ortadan kaldırabilmektedir (Bassiouni,2002). Terörizmin en belirgin özelliği herkes tarafından kolayca kullanılabilen bir araç olmasıdır. Hemen her grup, mevcut sistemden çıkar sağlamak, belirli avantajlar elde etmek ve bu çıkar ile avantajların sürekliliğini sağlamak amaçlarıyla terörizmi kullanılabilir. Ayrıca terörizm, devlete ters düşen gruplara karşı uygulanabilen bir baskı aracı olabilmektedir. Fransız Devrimi'nin ardından Jakobenlerin yönetimi döneminde terör kelimesi ortaya çıkmıştır. Jakobenlerin bu dönemde terörü siyasi bir baskı ve sosyal kontrol aracı olarak kullandığını ifade edilmektedir. Bu bakımda devlet terörü, devlet destekli terörizm ile aynı anlamda kullanılmamalıdır (Terry,1980). Devlet, terörü devletin kendi halkına karşı yürüttüğü yıldırma öldürme veya diğer baskılama aracı olarak kullanmaktadır. Ayrıca insan hakları ve uluslararası insancıl hukuk kurallarının

kasten ve yoğun bir şekilde ve şiddet kullanmak suretiyle ihlal edilmesi devlet terörizminin en belirgin özelliğidir. Ortaya çıkan bu ihlaller ve suçlar devlet politikası şeklinde sürekli olarak uygulanır ve bu nedenle devlet terörü temel olarak insan haklarını ihlal eden bir şekil oluşturur (Caşın,2008:560). Devlet terörü genellikle siyasi muhaliflere ve etnik gruplara karşı yapılır. Devlet gücüne sahip kurumlar ülke sınırları içerisinde veya dışında işkence, cinayet ve katliam gibi suçları işleyerek ve her türlü maddi ve manevi zararı vererek kendisine muhalif olan kişi ve grupları olabildiğince sindirmeye ve baskı altında tutmaya çalışmaktadır. Burada amaç devletin kendi otoritesine karşı muhalif olan kişi ve grupların muhalefetini engellemek ve böylece kendi varlığını güvence altına alarak devamını sağlamaktır. Bu amaçla gerekirse muhalif olan tüm gruplar tamamen ve bütün unsurları ile yok edilebilmektedir (Hüseyin,2004:201).Ayrıca terörizm yalnızca birey ve grupların kullandığı bir araç değil aynı zamanda devletlerin de kullanmayı meşru gördükleri bir araçtır. İktidar, kendi gücünü artırmak için bir takım özel kuvvetleri güçlendirerek muhalif grupları yok etme yoluna da gidebildiğinden devlet terörü, terör rejimi olarakta isimlendirilebilmektedir.

Çoğu insan devlet terörizmini arzu edilmez bir kavram olarak görüp devlet terörizmi ile mücadele etmenin gerekli olduğunu savunmaktadır. Ancak devlet terörizmi kavramının devletin kendi varlığını devam ettirmek için ortaya çıktığı da ifade edilebilir. Devlet terörünün adil olmadığı ve vahşi olduğu tartışmasız bir gerçektir. Ancak devlet teröründe kimlerin ve hangi grubun bu durumdan etkileneceği hemen hemen bellidir. Oysa bireysel terörizm de kimin zarar göreceği hiç bir zaman belli değildir, yapılan eylemler rastgeledir ve bu özelliği ile devlet terörüne kıyasla çok daha tehlikelidir.

2.4.2 Dış Politika Aracı Olarak Devlet Terörizmi

20'nci yüzyılda devletler mevcut güçlerini saldırmak, istila etmek ve etnik grupları imha etmek için kullanmışlardır. Devletin silahlı kuvvetleri başka ülkeleri işgal edip bu ülkelerdeki düşmanlarını yok etmek için devletin başvurduğu en önemli şiddet aracı olmuştur ve son yüzyılda meydana gelen savaşlar bu durumun en vahim örneklerini ortaya koymuştur. 20'nci yüzyılın ikinci yarısında ise iktidarlar terörizmi etkin bir dış politika aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Devlet destekli terörizm bir araç haline gelmiş, devletler hedeflerine ulaşabilmek için konvansiyonel kuvvet göndermek yerine

daha basit bir araç olan terörizmi kullanmışlardır. Bir çok devletin düşmanlarına karşın siyasi ve askeri şekilde karşılık vermesi uluslararası alanda uygun görülmemektedir. Bu sebeple terörizm saldırgan bir dış politika izleyen devletler için kabul edilebilir bir hale gelmiştir (Jackson,2006:10). Konvansiyonel savaşın yüksek maliyeti ve yenilgi alma ihtimali uluslararası alanda devletlerin çıkarlarına erişebilmeleri adına terörizmi hızlı ve kullanışlı bir araca dönüştürmüştür (Ganor,2003). Bu anlamda terörizme destek veren ülkeler genellikle bu faaliyetlerini gizlemeye çalışmışlardır. Devletler terörizme destekçi olduğunu gizleyerek şiddete maruz kalan düşmanına karşı güvende kalabilecektir. Çünkü terörizme maruz kalan devlet ve halk bu yönde bir kanıt elde edemediği müddetçe kendisine ve devletine yapılan saldırılara karşı başka bir saldırı ile cevap veremeyecek ve kendini koruyamayacaktır. Bu nedenle devletler terörizmi kendi stratejik hedeflerine ulaşmada etkili bir metod olarak kullanmaktadır. Devletler için terörizmi kullanmak pratik olduğu kadar uluslararası alanda da pek çok avantaj sağlamaktadır. Bunlardan ilki terörizmin ucuz ve ekonomik oluşudur (Badey,1988). Bir diğeri ise terörizmin etkili bir araç oluşu, kolay bir yöntem olarak uygulanabilmesi ve başarı oranının yüksek oluşudur. Sonuç olarak devletin yardımıyla hayat bulan terörizm yıkıcı sonuçlar doğurabilmekte ve devletin terörizme karşı verdiği bu himaye ve destek bir çok politika seçeneğinden daha kullanışlı olabilmektedir.

2.4.3 İç Politika Aracı Olarak Devlet Terörizmi

Devletin terörizminin iç politikada kullanılması, devletin kendi sınırları içerisinde siyasi bir yöntem olarak kuvvet kullanmayı benimsediği anlamına gelmektedir. Devletin kolluk kuvvetleri, güvenlik kurumları ve hatta yargısı, tehdit olarak gördükleri tüm kişi ve grupları baskı altına almak istemektedirler. Bunun hayata geçirilebilmesi için devlet paramiliter yapılar oluşturur ve böylece işlenen suçların üzerinin örtülmesi yönünde ortaya çıkacak tüm açıklık ve eksikliklerini de giderir. Ülke içindeki terörizmin amacı iktidarın büyük gücünü göstermek, muhalif sesleri bastırmak ve hatta bu muhalifleri ortadan kaldırmaktır. Bu sebeple merkezi hükümetler, otoritesinin tehlikeye düştüğünü anladığında bu kuvvet kullanımını kontrolsüz olarak gerçekleştirebilir. İç politika alanında devletin terörizmi himaye etmesi rejimin karşı grubu şiddetli bir şekilde bastırma isteğiyle ortaya çıkabilmektedir. Devletin bu tür baskı politikaları genellikle, ulusal güvenliğe yönelik iç tehditi bastırmak, buhran dönemlerinde kanunu ve düzeni tesis

etmek, kültürel değerleri korumak, iç düşmanlar tarafından gasp edilen veya tahrip edilen devlet kurumlarının istikrarını yeniden tesis ve temin etmek için kullanılmaktadır (Martin,2015:95).

2.5 DEVLETLERİN TERÖRİZME VERDİĞİ DESTEK

Bir devlet, terörist unsur ve gruplara, patlayıcı, mühimmat, teçhizat, eğitim, finansman ve istihbarat, desteği ile bu faaliyetlerini yürütebilecekleri güvenli bölgeler, iletişim ağı, ya da lojistik destek sağlayabilmek adına tüm kaynaklarını harekete geçirebilmektedir. Ancak verilen bu desteğe rağmen yine de devletlerin terörist faaliyetleri ve eylemleri doğrudan yönlendirmedikleri veya bu terörist unsur ve gruplar üzerinde fiili bir kontrollerinin olmadığı durumlarda devlet destekli terörizmden söz edilebilmektedir (Erickson,1989:26). Devletler verdikleri bu destekleri terörist eylemlerden doğan sonuçları ve sorumlulukları kendi üzerlerine almadan vermektedirler. Bu destek türlerinden bazıları şunlardır;

2.5.1 Fikri Destek

Terörist faaliyetler için devletlerin verebileceği en zayıf destek türü ideolojik ve fikri destekdir. Terörizm, ideoloji ve fikirlerin yayılması için en yaygın araçtır. Örneğin komünizm veya radikal islamin yayılmasının en önemli yöntemleri arasında terörist eylemler gösterilebilir. Sovyetler Birliği ve İran bu tür fikirleri zaman zaman açıkça desteklemişlerdir (Ganor,2003). Devletlerin fikri olarak verdikleri bu tür destekler pasif bir destek niteliğindedir. Medya veya uluslararası örgütler vasıtası ile terörizme propaganda ve söylev desteği sağlamak, kendi devleti içerisinde terörist bir örgüte büro açtırmak veya terörist grupların liderlerini devlet başkanı düzeyinde kabul etmek bu fikri destek türüne verilecek örneklerden bir kaçıdır (Mickolus,2002).

2.5.2 Ekonomik Destek

Terörist gruplara finansal destek sağlanması fikri desteğin verilmesinden daha da önemlidir. Bu grupların eylem ve faaliyetlerine devam edebilmeleri ve faaliyetlerini daha üst seviyeye taşıyarak geliştirmeleri için parasal desteğe ihtiyaçları vardır. Amaçlarını kendi bağımsız kaynakları ile elde etmeleri imkansız olan terörist örgütler devletlerin mali desteklerine ihtiyaç duymaktadırlar (Ganor,2003). Büyük devletlerin terörist gruplara sağladıkları mali destek bu örgütlerin amaç ve ideolojilerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

2.5.3 Askeri Ve Operasyonel Destek

Devletin terörizme verdiği desteğinin bir üst kademesi askeri destek şeklindedir. Bu kapsamda devletler terörist kişi ve gruplara silah ve mühimmat sağlamakta, yine bir başka ülke tarafından gönderilen silahların ulaşmasına da yardım ve aracılık ederek bu grupların militanlarına askeri eğitim imkanları sunmaktadır (Ganor,2003).

Devletlerin terörizme verdiği en yüksek destek düzeyi ise operasyonel destektir. Bu destek düzeyinde devlet, teröristlerin eylemlerini gerçekleştirmelerinde fiili ve doğrudan yardımlar sunmaktadır. Operasyonel destek, sahte evrak düzenlemek, pasaport çıkarmak, teröristlere ait eşyaları nakil etmek için diplomatik çantalar temin etmek, harita vermek, güvenli bölgeler göstermek ve bir takım özel operasyonlar için nitelikli silah ve patlayıcı temin etmek gibi çok çeşitli imkanların sağlanmasını içermektedir. (Mickolus,2002).

3'ÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DEVLETLERİN TERÖRE KARŞI KUVVET KULLANMA HAKKI VE TÜRKİYENİN TERÖR ÖRGÜTLERİYLE MÜCADELESİ

3.1 TERÖRİZME KARŞI DEVLETLERİN MEŞRU MÜDAFAA HAKKI VE KUVVET KULLANMA HAKKI

3.1.1 Terörizme Karşı Devletlerin Meşru Müdafaa Hakkı

Devletin güvenliği için kendisini müdafaa hakkı uluslararası hukukun en temel hususlarından birisidir (Erickson,1989:26). Devletlerin meşru müdafaasına ilişkin hakları ise kuvvet kullanma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Meşru müdafaa hakkı devletler arası savaşların henüz herhangi bir hukuksal kavram ile sınırlanmadığı dönemlerde mevcut değildi. Devletlerin savaşmaya ilişkin özgürlükleri sözleşmelerce sınırlanmaya başladıktan sonra meşru müdafaa hakkı da uluslararası hukuk literatüründe yer almaya başlamıştır (Aral,1999:2). Ayrıca Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 51. Maddesinde meşru müdafaa hakkından söz edilerek devletlerin terörist eylemlere ve faaliyetlere karşı kuvvet kullanmasınının meşruluğundan ve bu yola başvurmanın öneminden bahsedilmiştir (Alexandrow,1996:182).

3.1.2 Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvet Kullanma Hakkı

Kuvvet kullanma kavramı insanlık tarihinin başlangıcından bu yana dünyada var olan gelmiş ilk kavramlardandır. İnsan toplulukları ve devletler hem kendilerini korumak hem de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için insanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu yana güç kullanmak zorunda kalmışlardır. Hiçbir kuralın işlemediği insanlık tarihinin

başlangıcında bile var olan ve insanların tabiatına işlemiş kuvvet kullanma durumu dünya üzerindeki siyasi oluşumlar ile beraber devletler ve toplumlar arasında ki etkileşimin de önemli bir kaynağı olmuş ve bugüne kadar varlığını sürdürmüştür. Tarih boyunca savaşa başvurabilmek adına tarihin en gelişmiş medeniyetleri bile haklı savaş/justbellum ve haksız savaş/injustumbellum kavramlarını oluşturarak tanımlamaya çalışmışlardır (Dinstein,1988:61). Orta Çağ'ın son bulmasının ardından ulus inşa süreci ile ulus devlet kavramı ortaya çıkmış ve bu kavram ile birlikte şu anda kullanılan uluslararası hukuk normlarının ilk tohumları atılmıştır. Roma İmparatorluğu döneminde ortaya çıkan “haklı savaş” kavramı daha sonra kilise tarafından kabul edilmiş ve modern devletin ortaya çıkması ile meşru müdafaa kavramı şeklinde doğal bir hak olarak tabir edilmeye başlanmıştır. Ancak bu durum doğal bir hak olarak tanınmış olsa da devletlerin işleyecekleri kusurların önüne geçilebilmesi adına bir takım sınırlamaların da getirildiği hatları belirli bir müdafaa hakkı olarak tanımlanmıştır (Alexandrow,1996:8).

Haklı Savaş kavramı 19'uncu yüzyıldan itibaren giderek etkisini yitirmiş, bu dönemden sonra devletlerin egemenliklerini sağlamaları ve koruyabilmeleri için kuvvet kullanması doğal bir hak olarak görülmeye başlanmıştır. Bu durum devletlerin kuvvet kullanmada bir özgürlüğe kavuşmalarına sebep olmuştur. Kuvvet kullanmadaki bu özgürlük 19'uncu yüzyılın çeşitli dönemlerinde de varlığını sürdürmüştür. Devletler uzun yıllardır ellerinde bulundurdukları bu hakkı kaybetmek istememiş ve haklı savaş söylemini başka ifadeler kullanarak sürdürmeye çalışmışlardır (Dinstein,1988:66). Haklı savaş kavramının varlığı, meşru müdafaa hakkı, hayati çıkarların korunması zorunluluğu, hakların ihlali ve ulusal onurun ya da şerefın zedelenmesi gibi somut olmayan ve üzerinde bir birliğe varılamayan esaslara dayandırılarak devam ettirilmeye çalışılmıştır. (Başeren,2001). Özetle devletler haklı savaş kavramından vazgeçmemek adına giriştikleri mücadeleleri savaş olarak nitelendirmeyip başka isimler altında icra etmeye başlamışlardır (Keskin,1998:21).

Birinci Dünya Savaşında çok fazla insanın ölümü barışın tesisi ve korunması adına önemli adımlar atılmaya başlamasına neden olmuştur. Bu yönde ilk olarak 1920 yılında Milletler Cemiyeti oluşturulmuş ve kurulan bu yeni yapı uluslararası barış ve güvenliğin temini ve korunması amaçlarını gütmüştür (Taşdemir,2004:97). Milletler Cemiyeti devletler arasındaki sorunların ilk olarak barışçıl yollar ile çözülmesi ve tüm barışçıl yolların tüketilinceye kadar savaş yolunun tercih edilmemesi için bazı kurallar

benimsemiştir. Milletler Cemiyeti'nin getirdiği bu kurallar devletler arasındaki savaşları tamamen yasaklamaktan ziyade yasal veyasal olmayan savaşların birbirinden ayrılmasını ortaya koymaya çalışmıştır (Delupis,1989:55). Milletler Cemiyeti koyduğu kurallar ile devletlerin savaşmalarına büyük ölçüde kısıtlamalar getirmiş ancak devletlerin savaşma haklarını da tam anlamıyla ellerinden alamamıştır.

Yaklaşık altmış milyon insanın ölümüyle sonuçlanan, tüm insani ve kültürel değerlerin zarar gördüğü ve tarihin en büyük yıkımlardan biri olan II. Dünya savaşının ardından 1945 yılında Birleşmiş Milletler Anlaşması Sanfrancisco Konferansında imzalanmıştır (Franck,2003:64). İmzalanan 1945 yılındaki bu antlaşma ile uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasını yasaklayan hükümler getirilmiştir. Anlaşmanın 2/4'üncü maddesinde *“Birleşmiş Devletlere ye devletler devletlerarası ilişkilerde ve bir devletin diğer devletin toprak bütünlüğüne veya siyasal bağımsızlığına ve Birleşmiş Devletlerin barışa yönelik hedeflerine tehdit ve saldırıda bulunamazlar.”* ifadelerine yer verilmiştir. Böylece devletler arası ilişkilerde her türlü kuvvet kullanımı ile kuvvet kullanımı tehdidinde bulunmanın yasaklandığı görülmektedir. Ayrıca savaş kavramı kullanılmayarak savaşa varmayan kuvvet kullanma hali de dahil olmak üzere bütün silahlı çatışmalar yasaklanmıştır (Murphy,2002:42). Ancak Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 51. Maddesi meşru müdafaa hakkında bahsetmektedir. Bu maddede; *“ bu anlaşmanın hiçbir hükmü , Birleşmiş Milletler yelerinden birinin silahlı saldırıya hedef olması halinde, güvenlik konseyi uluslar arası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek bu üyenin doğal olan bireysel ya da kolektif meşru müdafaa hakkına zarar getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen güvenlik konseyine bildirilir ve konseyin iş bu anlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden sağlanması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.”* ifadeleri yer almıştır. Nihai olarak Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 2/4'üncü maddesi hukuksal bir yükümlülük getirmiş bu sebeple kuvvet kullanma geniş kapsamlı olarak ve kesin bir şekilde yasaklanmıştır (Taşdemir,2004:103). İkinici olarak bu yükümlülüklerin uygulanabilmesi için uluslararası kuruluşlar oluşturulmuştur ve son olarak ta bu yükümlülüklerin korunabilmesi için barış ve güvenlik kavramları gibi felsefi kavramlar belirlenmiştir. Ayrıca insan hakları ve temel

özgürlüklere önem verilmiş ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmenin sağlanmasına çalışılmış ve adil bir uluslararası sistem kurulması hedeflenmiştir (Henkin,1995:38).

3.1.3 Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvet Kullanma Hakkının Koşulları

Amerika Birleşik Devletlerine yapılan 11 Eylül saldırılarının ardından uluslararası toplumda büyük ve şiddetli terörist eylemler silahlı saldırı olarak kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. Maddesinde de, bu tür terörist saldırılara karşı meşru müdafaa hakkının kullanılabilmesi belirtilmektedir (Murphy,2002:43). Nihai olarak meşru müdafaa hakkındaki husus 11 Eylül saldırılarından sonra Birleşmiş Milletlerin 51. Maddesinde kısmen de olsa açıklığa kavuşturulmuştur. Bu kapsamda günümüz devletlerinde, gereklilik, aciliyet ve orantılılık kriterleri üzerinde Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. Maddesi çerçevesinde yasal ve meşru müdafaa hakkının oluştuğu yönünde ortak bir kanaate ve mütabakata varılmıştır (Gardam,1993:277). Bu koşullar günümüzde de uluslararası örf ve adet hukukundaki meşru müdafaa hakkının kullanılması için geçerliliklerini korumaktadırlar (Gray,2000:105). Ancak meşru müdafaa hakkı kullanılırken belli sınırlamaların olduğu da unutulmamalıdır. Bu sınırlamalar yine Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51'inci maddesinde yer almakta ve ayrıca örfi hukukun bir parçası olarak sözleşmeye taraf olan devletleri bağlamaktadır (Arend,1993:91). Bunun aksi durumlarında terörizme karşı meşru müdafaa kapsamında sınırsız bir müdehalede bulunulması bazı zararların da doğmasına neden olacaktır.

3.1.3.1 Terörizme Karşı Kuvvet Kullanmada Gereklilik ve Aciliyet Kavramları

Gereklilik ve aciliyet ilkeleri, bir devlete yönelik terörist saldırıda, bu saldırıya hemen cevap verilip verilmemesi, durumun barışçıl yollarla çözülebilmesi ya da terörist saldırı üzerinden çok uzunca bir süre geçtikten sonra karşılık verilmesi hususlarıyla ilgilidir. Terörist bir saldırıya karşı kuvvet kullanma gerekliliği hakkında değerlendirme, kuvvet kullanma kararının verildiği anda başlar ve bu karar verilir verilmez kuvvet kullanmadaki gereklilik kavramı işlevini tamamlamış olur (Gardam,1993:278). Meşru müdafaa hakkının gerekliliği sadece silahlı saldırının ortaya çıkışı ile karşılanamayabilir. Devletin sürekli olarak silahlı saldırıya uğruyor olması da gereklilik kavramını karşılamış olacaktır. Ayrıca saldırıya uğrayan devlet kendisini silahla karşılık vermekten başka bir yolla koruyamayacağı hususunu da ispat etmek zorundadır (Gardam,1993:278).

Aciliyet kavramı ise silahlı saldırı meydana geldiği esnada, arada bir kopukluk olmadan meşru müdafaa hakkını kullanması ve silahlı saldırıya karşı verilecek hızlı ve ani bir tepkiyi ifade etmektedir. Silahlı saldırıya anında cevap verilememesi ve bu esnada arada bir kopukluk yaşanarak herhangi bir gecikmenin yaşanması, durumu meşru müdafaa olmaktan çıkarmaktadır (McCoubrey,1990:96). Ancak bir silahlı saldırıya uğrayan devletin bu saldırıya her zaman hızlı ve seri bir şekilde cevap vermesi de imkan dahilinde olmayabilir. Bu da saldırıya uğrayan devletin saldırıya anında yanıt verebilmesi için makul bir süre aşımının oluşabileceğini göstermektedir (Cassese,1995:596). Buna karşın silahlı saldırıya maruz kalan devlet saldırıya hemen yanıt vermemekle birlikte uzun bir süre ara vermeden saldırıya cevap vereceğini ifade ederek silahlı saldırı ile saldırıya vereceği cevap arasında bir bağlantı olduğunu gösterebilmektedir (Başeren,2002). Amerika Birleşik Devletlerinin 11 Eylül saldırılarının ardından meşru müdafaa hakkı çerçevesinde Afganistan'a yönelik 7 Ekim 2001 tarihinde gerçekleştirdiği özgürlük hareketi, saldırının üzerinden 26 gün geçtikten sonra gerçekleştirilmiştir. Bu saldırının 26 gün sonra yapılmış olması terör saldırılarına karşı meşru müdafaa hakkının kullanılması arasında bir zaman aşımının meydana geldiği şeklinde yorumlanmamalıdır (Taşdemir,2004:202).

3.1.3.2 Terörizme Karşı Kuvvet Kullanmada Orantılılık Kavramı

Terörizme karşı kuvvet kullanma da orantılılık ilkesinin tarihi orta çağdan sonra ortaya çıkan haklı savaş kavramının tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Genel olarak bir tehdite karşı kullanılacak olan kuvvetin orantılı olması hususlarını içermektedir (Gardam,1993:278). Orantılılık ilkesinin amacı yapılan saldırıyı durdurmak ve yok etmek için kullanılacak kuvvetin cezalandırıcı bir şekilde olmasıdır (Başeren,2002). Yine orantılılık ilkesindeki amaç saldırıya karşı koyma esnasında meydana gelecek zararın saldırının gerçekleştiği zarar ile eşit oranda olmasıdır. Ancak bu durum saldırıya uğrayan taraf ile saldıran tarafın silahlarının aynı olmasını ve silahlı kuvvetlerinin eşit sayıda olması gerektiği anlamına gelmemektedir. Bu anlamda orantılılık ilkesi saldırıya uğrayan tarafın kullanacağı kuvvete belli sınırlamalar getirdiğinden silahlı şiddetin dozunun artmasına da engel olmayı amaçlamaktadır (Aral,1999:29).

Her ne kadar uluslararası hukukta terörist bir saldırıya karşı verilecek karşılığın orantılı olması gerektiği yönünde bir kanaat birliğine varılmış olsa da bu saldırılara karşı verilecek yanıtın ne derecede orantılı olup olmadığı ve bu orantının nasıl belirlenebileceğinin bilinmesi pek mümkün değildir (Arend,1993:165). Bu sebeple uluslararası hukuk açısından orantılılık kavramı için üç temel yaklaşımdan bahsedilmiştir. Bu yaklaşımların ilki kısasa kısas yaklaşımıdır. Kısasa kısas yaklaşımına göre, saldırıya uğrayan devlet terörist saldırıya karşı orantılı bir karşılık vermelidir ve kullanacağı kuvvet terörizmin yok edilebilmesi için gerektiğinden fazla olmamalıdır (Arend,1993:165). Orantılılık kavramı ile ilgili ikinci yaklaşım ise birikmiş orantılılık yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre terörizme karşı kuvvete başvuran devlet birikmiş terör hareketlerini de dikkate alarak terör gruplarının eylemlerinin tamamına yönelik kullanılacak kuvvetin orantılılığı esasına dayanır. Burada uygulanacak terörizmi önleme faaliyetleri bu orantılılık ilkesi ile ters düşmemelidir (Arend,1993:166). Orantılılık kavramı ile ilgili son yaklaşım ise dişe karşı göz veya diğer adıyla caydırıcı orantılılık yaklaşımıdır. Caydırıcı orantılılık yaklaşımı, saldırıya uğrayan devletin terörist unsurlara karşı önleyici faaliyetler kullanmasını kapsamaktadır. Ancak caydırıcı orantılılık kavramı uzun süreli bir barışın tesis edilmesi anlayışından uzak ve kötü düşünülmüş bir stratejidir (Glennon,2003). Orantılılık kavramı ile ilgili bir diğer önemli husus ise bu kavramın insan hakları hukuku içerisinde de önemli bir yere sahip olmasıdır. Cenevre sözleşmelerine ek olarak yapılan 1977 tarihli I Numaralı Ek Protokolün yürürlüğe girmesinden itibaren insan hakları hukukunda orantılılık kavramı hem bir sözleşme kapsamına girmiş hem de örfi bir niteliğe kavuşmuştur (Gardam,1993:284). 1977 tarihli I Numaralı Ek Protokole göre tüm siviller, savaşımlar ve askeri unsurlar arasında net bir şekilde ayırım yapılması gerekmektedir. Böylece silahlı çatışmalarda kullanılması muhtemel birtakım askeri metod, araç ve ekipmana da bazı sınırlamalar getirilmiştir. (Taşdemir,2004:205).

3.1.3.3 Bir Başka Ülkedeki Terör Üslerine Yönelik Kuvvet Kullanma Hakkı

Birleşmiş Milletlerin 51. Maddesine göre devletler bir başka ülkedeki terör üslerine karşı kuvvet kullanabilmişlerdir. Devletler uyguladıkları bu kuvveti Birleşmiş Milletlerin 51. Maddesini dayanak göstererek gerçekleştirmişlerdir. ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırıları öncesinde devletlerin teröristler için lojistik, finansman ve silah desteği sağlaması silahlı bir saldırı olarak kabul edilmemektedir (Cassese,1995:599). 11 Eylül'den sonraki

dönemde ise bir devletin terörizmi desteklemesi, teröristleri barındırması, teröristlere güvenli alanlar oluşturması hatta teröristlerin bir başka devlete geçişlerini önleyememesi o devletin başarısızlığının bir göstergesi olarak kabul edilmekte ve aynı zamanda terörizme yardımcı olduğu şeklinde değerlendirilerek müdahale edilmesi konusunda uluslararası toplumda genel bir kanaat oluşmasına neden olmaktadır (Sthan,2003).

3.2 TÜRKİYE’NİN TERÖR ÖRGÜTLERİYLE İNSANCIL HUKUK AÇISINDAN MÜCADELESİ

Uzun yıllardan beri Türkiye’ye ait toprakların bir bölümünde bir Kürt devleti kurmayı hedefleyen terör örgütü PKK’ya yönelik Türkiye’nin yürüttüğü mücadele insan hakları hukuku çerçevesindedir. Her ne kadar Türkiye terörle mücadelesini insan hakları hukuku çerçevesinde yürütmeye çalışsa da bu durum son dönemde çokça tartışılmaya başlanmış ve PKK’ya karşı Türkiye’nin yürüttüğü mücadelenin silahlı çatışmalar hukukuna dayandırılması tavsiyeleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bu kısımda insancıl hukuk ve insan hakları hukuku arasındaki ilişkiye değinilmiş daha sonra Türkiye’nin terörizme karşı mücadelesi uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde ele alınmıştır. Nihai olarak ta ayrılıkçı terör örgütü PKK’ya yönelik yürütülen mücadelede insan hakları hukukunun mu yoksa silahlı çatışmalar hukukunun mu uygulanıp uygulanmaması hususu incelenmeye çalışılmıştır.

3.2.1 Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk Arasındaki Bağlantı

İnsancıl hukuk ve insan hakları hukuku her şartta bireyin korunması, güvenliğinin sağlanması ve ayrıca yaşamının her şartta devam etmesini hedeflediğinden bu alanlarda ortak paydalara sahiptir (Heintze,2004). Bu önemli ortak paydalara rağmen her iki hukuk dalı da ayrı rejimleri barındıran iki ayrı hukuk kavramı olarak varlığını sürdürmüştür. Bu iki hukuk dalı arasındaki en önemli farklılıklardan ilki, insancıl hukukun bir silahlı çatışma halinde devreye girmesi, insan hakları hukukunun da barış veya savaş zamanı olup olmadığına bakılmaksızın her zaman uygulanabilmesidir. Dolayısıyla insancıl hukuk kavramının devreye girebilmesi için bir iç silahlı çatışmanın meydana gelmesi şartı aranmaktadır (Tütüncü,2000:28).

Eğer bir silahlı çatışma uluslararası nitelik taşımıyorsa uluslararası insancıl hukuk kuralları uygulanmaz. Uluslararası insancıl hukuk bir ülkedeki iç gerilim ve iç karışıklıkları değerlendirmek için kullanılmaz. Yine bir ülke içerisindeki gerginliğin silahlı çatışma boyutuna vardığını gösteren belirli bir sınırın olmayışı bu durumda insancıl hukuk veya insan hakları hukuku dallarından hangisinin uygulanıp uygulanmayacağı konusunu zorlaştırmaktadır (Taşdemir,2009:17). Böyle bir durumda ülke içerisinde meydana gelen silahlı gerginlik veya silahlı kargaşa gibi durumlarda bu iki uluslararası hukuk normlarından hangisi kullanılmalıdır? Burada bu durumu birbirinden ayırt edebileceküç farklı husustan söz edebiliriz.

Bunlardan ilki medeni barış kavramıdır. Bu kavrama göre ferdi ve kısmi olarak gerçekleşen şiddet içerikli olaylarda uluslararası insan hakları hukuku uygulanmalıdır (Taşdemir,2006:30). İkinci olarak münferit şiddet eylemlerinden daha da ileriye taşınmış şiddet eylemleri için şiddet tekeli elinde bulunduran otoritenin güvenliği sağlamak amacıyla ve kamu düzenini tekrar tesis edebilmesi adına kuvvet kullanması hususu ortaya çıkacaktır. Burada meydana gelen karışıklıklar münferit şiddet eylemlerinden daha ileriye gitmiş ancak henüz yeteri kadar büyümemiş ve kitlesel olarak bir silahlı çatışma boyutuna varmamıştır. Özetle yeteri kadar organize olamamış eylemsel durumları ortadan kaldırmak için bazı güvenlik tedbirlerinin alınmasını öngören durumlardır. Bu tip durumlarda devlet otoritesi, yetkileri dahilinde olağanüstü hal uygulamalarına geçebilmekte ve yine otorite bu iç karışıklık zamanlarında insan hakları hukukunun bazı yükümlülüklerini geçici bir süre görmezden gelebilmekte veya kısmen durdurabilmektedir. Ancak yine de bu durumlarda insan hakları hukuku uygulamaları kısmen de olsa uygulanmaktadır. Bu husus Birleşmiş Milletler Medeni ve Sosyal Haklar Sözleşmesinin 4. Maddesinde ifade edilmektedir (Taşdemir,2009:49).

Yine aynı yöndeki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15. Maddesi, insan haklarının temel unsurlarını içeren yaşama hakkı, gayri insani, aşağılayıcı ve onur kırıcı muamele yasağı kavramları gibi bazı temel unsurlar haricinde insan hak ve özgürlüklerinin zaman zaman askıya alınmasına izin vermektedir (Chadwick,1996:33). Uluslararası nitelikteki insan hakları belgelerinin olağan dışı haller ve zamanlarda belirli uygulamalara icazet vermesi ayrıca sivillerin haklarının korunmasını sınırlayan bazı unsurları içermesi uluslararası insan hakları hukukunun zayıf tarafları olarak gösterilebilmektedir

(Moir,1998:103). Ancak insan hakları hukukunun insan haklarının korunmasını sınırlayan tarafları olsa da silahlı çatışma esnasında uygulanmasında da bir engel yoktur. Buna karşın insancıl hukuk normlarının ve insancıl hukuk kurallarının ortaya koyduğu hususlar askıya alınmamaktadır (Taşdemir,2009:76).

Üçüncü durumda ise bir iç silahlı çatışma söz konusudur. İç silahlı çatışma esnasında hem uluslararası insancıl hukuk hem de insan hakları hukuku uluslararası hukukun iki ana unsuru olarak aynı anda devreye girmektedir. Bundan bahisle iç silahlı çatışma esnasında yürürlüğe girecek olan uluslararası insancıl hukukun dört tane dayanağının olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki Martens Hükmü'dür. İkincisi Ortak Madde 3'tür. Üçüncüsü II Numaralı Ek Protokoldür. Ve dördüncüsü 1998 Roma Statüsünün 8. maddesidir. Yine iç silahlı çatışmalar sırasında uluslararası insancıl hukukun dört ana dayanağına karşın uluslararası insan hakları hukukunun dayandığı birçok kaynak olduğu görülebilmektedir (Taşdemir, 2009:77).

Uluslararası insan hakları hukuku ve insancıl hukuk arasındaki bir diğer fark ise her iki hukuk dalının da birbirinden farklı zamanlarda düşünüldüğü ve birbirini hesaba katmadan ayrı ayrı zamanlarda hazırlanmış olduğudur. Bu bağlamda 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve 1949 yılında Cenevre Sözleşmeleri hazırlanmıştır. Sonraki yıllarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri uygulama alanı olarak savaş dönemlerini de kapsamıştır. Zamanla değişen bu kavramlar insancıl hukuk ve insan hakları hukuku kurallarının aynı dönemde uygulanabileceğini ortaya koymuş ancak bu kuralların aynı anda uygulanabilmesi hangi kuralın bir diğerinden üstün tutulması hususunu da beraberinde getirmiştir. Bu durum uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk dalları arasında normlar çatışmasının oluşmasına da neden olabilmektedir. Genel olarak insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk dallarının her ikisi de silahlı çatışmalar sırasında kullanılabilir olsa da insan hakları hukuku daha genel bir çerçeveye çizerken insancıl hukuk daha özel ve istisnai durumları ifade etmek için kullanılmaktadır (Öktem,2011:43).

Bu kapsamda verilen bilgiler ışığında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin topraklarının belli bir kısmında bir Kürt devleti kurmayı amaçlayan ve bu saikle 1984 yılından itibaren

eylemlerini sürdüren ayrılıkçı terör örgütü PKK'yla mücadeleyi uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk kavramları açısından değerlendirelim.

3.2.2 Ayrılıkçı Terör Örütleriyle Mücadelede Türkiye'nin İnsan Hakları Hukuku ve İnsancıl Hukuk Yaklaşımı

3.2.2.1 Ayrılıkçı Terör Örütleriyle Mücadelede Türkiye'nin İnsan Hakları Hukuku Yaklaşımı

Ayrılıkçı terörizme karşı koymada ilk model ceza adaleti modelidir. Bu modele göre insan hakları hukuku bir devletin anayasası içerisinde ve ceza hukuku kurallarında yer almaktadır (Hoffman,1998:202). Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti PKK'ya karşı mücadelesini genel olarak ceza adaleti kavramına dayandırmaktadır. Böylelikle bir taraftan Türkiye insan hakları belgelerindeki kuralları uygularken öte yandan da kendi iç hukukunca belirlenen anayasa ve ceza hukuku kurallarından faydalanma yoluna gitmektedir (Taşdemir,2006:137).

Uluslararası insan hakları hukuku genel hatlarıyla uluslararası arenada sulhun ve güvenliğin sağlanmasını amaçlamakta aynı zamanda terörizme karşı koyma gibi merkezi bir misyonu da üslenmektedir. İnsan hakları hukuku olağan dışı durumlarda terörizm hususunda geniş çaplı düzenlemeleri içermektedir (Öktem,2011:53). Bu bağlamda uluslararası insan hakları hukuku terörizm ile mücadeleyi hem o devletin bir hakkı olarak kabul etmekte hem de o devletin terörizm ile mücadelesini bir görev olarak belirtmektedir. Bu sebeple insan hakları hukuku terörizm ile mücadelenin mevcut kolluk kuvvetleri ile gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Ayrıca ülke içerisindeki artan şiddet eylemlerinin otorite tarafından kontrol edilebilmesini sağlamak amacıyla kolluk kuvvetlerinin olağan dışı zamanlarda kullanılabilmesini de uygun görmektedir (Guild,2007).

Yine insan hakları hukuku çerçevesinde terörizm ile mücadele devlet otoritesi tarafından kolluk hareketi kavramına dayandırılmaktadır (Çaycı,1997:24). Kolluk hareketi usullerinin uygulanabilmesi için ilk şart görel bir güvenlik ortamının oluşmasıdır (Taşdemir,2006:55). Bu hareketin amacı açıktır. Amaç suç oluşumunun önüne geçmektir. İşlenme ihtimali olan ya da işlenen bir suçun açıklığa kavuşturulması, nihayete

erdilmesi, sonuçlandırılması ve işlenen suçların faillerinin yasal çerçevede adalet mercilerine teslim edilmesidir. Askeri hareket ise daha somut ve daha büyük bir saldırı durumunun önlenmesi, ortadan kaldırılması ve bu saldırının etkisizleştirilmesi hususlarını içerir (Çaycı,1997:25).

Devletler, terörist faaliyetleri ve terör eylemlerini önleyebilmek adına kuvvet kullanma hakkına sahiptirler. Bunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Hatta bu faaliyetleri önleme sırasındaki kuvvet kullanma durumu hayati ve ölümcül sonuçlar da doğurabilmektedir. Ancak bu terör eylemleri ne kadar tehlikeli boyutlara ulaşırsa ulaşsın ve bu eylemleri gerçekleştiren teröristlerin sayıları ne olursa olsun, otoritenin bu gruplara karşı uygulayacağı kuvvet belirli sınırları aşmamalı ve insan hakları hukuku çerçevesinde tatbik edilmelidir. Kontrolsüz bir şekilde ve ölümcül derecelere varacak kadar kuvvet kullanılması, sivillerinyaralanmaları ve hatta öldürülmeleri gibi insan yaşamını tehlikeye sokacak durumları ortaya çıkabilir (Roth,2004:81). Yine de bu durum devlet görevlilerine kasıtlı olarak hayati neticeler doğurabilecek güç kullanımı hakkını da vermemiştir. Barışın hüküm sürdüğü zamanlarda suça ve suçluya dair uygulanacak kuvvetin ölçüsü, işlenmekte olan suçun derecesi ile ve suça müdahalenin gerekliliği ile doğru orantılı olmalıdır. Ayrıca bu tür suçlara karşı kuvvet uygulayacak olan birimler müdahale etmeden önce yeterli şekilde ve sesli olarak uyarıda bulunmak zorundadırlar. Yine kolluk kuvvetleri bu tür suçların oluşması esnasında suçu işleyen kişileri suçsuz kişilerden ayırt ederek sadece suçun faillerine karşı müdahale de bulunmalıdırlar (Öktem,2011:72).

Türkiye, topraklarının belirli bir bölümünde bir Kürt devleti kurmayı amaçlayan ayrılıkçı terör örgütü PKK'ya yönelik 1984 yılından bu tarafa yürüttüğü mücadelede farklı stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejiler kapsamında terörizmden çok fazla etkilenen bazı illerde olağanüstü hal ve sıkı yönetim durumuna geçilmiştir. Sıkı yönetim ve olağanüstü hal durumuna geçtikten sonra Türkiye, varlığını korumak ve toprak bütünlüğünü sağlamak için çeşitli askeri hareketler düzenleyerek ülke içinde ve dışında terör örgütünün eylemlerini ortadan kaldırma ve bu örgütü etkisizleştirme yoluna gitmiştir. Türkiye düzenlediği bu hareketlere iç güvenlik hareketleri ismini vermiştir ve bu hareketlerde Türkiye silahlı gücünü kolluk gücü gibi sahaya sürmüştür (Taşdemir,2009:171). Türkiye'nin terörle mücadelede silahlı kuvvetlerini kullanması PKK'nın bu durumun bir ülkenin güvenlik meselesi olmadığını ve Kürtlerle Türklerin

iki ayrı halk olarak savaş içerisinde olduğu iddialarını öne sürmesine neden olmuştur (Çaycı,1995:40). Ancak her ne kadar PKK böyle bir iddiayı öne sürüyor ise de silahlı kuvvetlerin iç güvenlik operasyonlarına kolluk kuvveti gibi katılması, Türkiye’de bir iç savaşının varlığının kabul edilmesi anlamına gelmemektedir (Çaycı,1995:41). Güneydoğu Anadolu bölgesinde terör ile mücadele çerçevesinde meydana gelen bir takım durumlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, işkence, insanlık dışı muamele ve zorunlu göç iddialarının götürülmesine neden olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi söz konusu başvuruları genellikle, bu eylemlere karşılık kolluk birimlerinin uyguladıkları kuvvetinin ne derece gerekli ve ne derece orantılı olduğu yönlerinden incelemiştir. Bu davalarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi devlet görevlilerinin kuvvet kullanma esnasında ortaya çıkan ve ölümlerle sonuçlanan vakalarla ilgili soruşturma yapması gerektiğine karar vermiştir (Taşdemir,2006:66). AİHM incelediği davalarda, ölümlerle sonuçlanan vakalar için devletin yeteri kadar soruşturma yapmadığını ve bu nedenle devlet yetkililerinin kuvvet kullanma esnasında yaşam hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.

Nihai olarak insan hakları hukuku terörle mücadele esnasında uygulanan politikalar ile temel insan hakları arasında bir orantının oluşmasını gerekli görmektedir. Devletlerinde terörle mücadele kapsamında uygulayacakları yöntemlerin hukuk çerçevesi içerisinde ve hukukun üstünlüğü ilkesi kapsamında ortaya koyması gerekmektedir (Acer,Kaya,2014:31). Bu kapsamda devlet, kendi amacına ulaşabilmek adına her türlü aracı kullanmamalıdır. Kendini müdafaa hakkı çerçevesinde ve düşmanı etkisizleştirmek ve silahsızlandırmak amacıyla sivilleri de ayırt ederek şartlar dahilinde ve belli bir orantıyla kuvvet kullanmalıdır. Bu kapsamda insan hakları hukuku devletin kolluk kuvvetlerinin terörle mücadelesindeki hareket tarzını sınırlamamakta bunun aksine terör örgütlerinin eylemleri nedeniyle bulacağı desteğin önlenmesini ve toplum üzerindeki baskının azaltılmasını sağlamaktadır (Çaycı,1995:43). Tüm bunlar ışığında uluslararası insan hakları kurallarını görmezden gelerek yürütülecek terörizmle mücadele politikaları hem devletlerin anayasal düzenlerine hem iç dinamiklerine ve hem de sosyal dokusuna zarar verebilecektir (Başeren,2003:103).

3.2.2.2 Ayrılkçı Terör Örütleriyle Mücadelede Türkiye’nin İnsancıl Hukuk Yaklaşımı

Uluslararasılaşmış veya uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar neticesinde meydana gelen sorunları çözebilmek için uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ortaya çıkmıştır. Bu hukuk kuralları, silahlı çatışmalar neticesinde zarar görmüş veya zarar görebilme ihtimali olan kişileri ve bu kişilerin mallarının korunmasını ayrıca çatışmaya giren tarafların çatışmada kullandıkları yöntemleri ve çatışma araçlarını ne ölçüde kullanabileceklerini belirleyen uluslararası nitelikte olan kurallardır. Bu kuralların ana kaynaklarını La Haye ve Cenevre Sözleşmeleri ile bu sözleşmelere bağlı Ek Protokoller oluşturmaktadır. İnsancıl hukuk kavramının terörizm ile mücadelede ve terörizmin ortadan kaldırılmasında bir yarar sağlayıp sağlamadığının daha da netleştirilmesi için uluslararasılaşmış çatışmalar ile uluslararası nitelik kazanmamış çatışma kavramlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.3 ULUSLARARASI NİTELİKTEKİ ÇATIŞMALAR VE TERÖRİZM

Silahlı bir çatışma sonucu ortaya çıkan terörist faaliyetlere karşı silahlı çatışmalar hukuku kuralları devreye girebilmektedir. Bu kurallara göre silahlı çatışma meydana geldiğinde her türlü terörizme başvurulması şiddetle men edilmiş ve bu eylemleri yapanların cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir (Taşdemir,2009:197). Ayrıca silahlı çatışmanın oluştuğunu gösteren belirtilerin bulunmaması silahlı çatışmalar hukuku kurallarının uygulanması için engel teşkil etmiştir.

Uluslararası nitelikte olan bir silahlı çatışmanın ne şekilde yürütüleceği 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinde ve bu sözleşmelere ek olarak yapılan 1977 tarihli I Numaralı Ek Protokol'de anlatılmıştır (Taşdemir,2006:11). Bu kapsamda uluslararası çatışmalar hukuku, savaşları, uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar ve henüz konvansiyonel savaş haline ulaşmamış devletlerarası silahlı çatışmaları kapsamaktadır. Uluslararası hukuk, devletler dışındaki herhangi bir unsur tarafından gerçekleştirilen terörist saldırıları uluslararası bir silahlı çatışmanın varlığından söz edebilmek için yeterli görmemektedir. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nde bir silahlı çatışmanın oluşabilmesi için herhangi bir unsurun savaş ilan etmesine gerek yoktur. Bir devletin başka bir devlete karşı fiili bir saldırısı ve bu saldırının belli bir düzeyde olması yeterlidir. Ancak buradaki saldırı düzeyinin ne olduğunun somut olarak ortaya konulması çok kolay değildir. Yine uluslararası bir çatışmadan bahsedilebilmesi ve için ve bu çatışmaya uluslararası çatışma

hukuku kurallarının çatışmalara uygulanabilmesi için silahlı şekilde oluşan saldırı fiilinin uluslararası hukukun bir unsuru tarafından bir diğer uluslararası hukuk unsuruna karşı gerçekleştirilmiş olması şartı aranır. Bu bağlamda, uluslararası hukukun öznesi dışında kalan ve devlet karakterine sahip olmayan terörist gruplar uluslararası hukukun öznesi sayılamazlar (Roberts,2007:44).

Terörist gruplar esasen çok özel gruplardır ve bu gruplar saldırılarını düzenlerken az sayıdaki kişiyle vur-kaç şeklinde taktikler kullanmaktadırlar. Bu sebeple terörist saldırının nasıl, nerede ve ne zaman oluşacağı ile, kaç kişi tarafından yapılacağını bilmek mümkün değildir (Vöneky,2003). Bu gruplar düzenli askeri birlikler olmadıkları gibi kendilerinin tanınabilmesi için belli bir üniformaları da yoktur. Ayrıca silahlarını görünür şekilde taşımazlar ve de eylemlerini de geleneksel savaş kavramlarına göre gerçekleştirmezler. Bunların aksine eylemlerin gerçekleştirilmesindeki gizlilik, eylemlerin gerçekleştirildiği esnada uygulanan yöntemler ve bu yöntemlerin klasik savaş kavramlarının dışında olması terörist unsurların ve saldırıların en belirgin özelliklerindedir. Bu nedenle terör örgütlerinin sözleşmelerce yasal gruplar olarak kabul edilmesi, teröristlere savaşçı statüsünün verilmesive terörist gruplar ile bu gruplarda faaliyet gösteren teröristlerin uluslararası niteliğe kavuşmuş bir silahlı çatışmanın herhangi bir unsuru olarak kabul edilmeleri mümkün değildir (Vöneky,2003). Her ne kadar terörist gruplar devlet dışı aktörler sayılmadıklarından dolayı uluslararası nitelikteki silahlı bir çatışmanın tarafı olamayacaklarsa da gerçekleştirdiği faaliyet ve eylemlerin de uluslararası silahlı çatışmalar hukuku kapsamına girmeyeceği düşünülmemelidir. Bu grupların eylemleri belirli bir düzeye ulaştığında ve bu eylemler bir başka devlete mal edildiğinde uluslararası silahlı çatışmalar hukuku devreye girer (Roberts,2007:196). Uluslararası insancıl hukuk ise terörist faaliyetleri açık bir şekilde yasaklamaktadır. Ayrıca sivillere yönelik her türlü eylem ve şiddet men edilmiştir (Sulmasy,2005). Cenevre sözleşmelerinin I Numaralı Ek Protokolünde de bu eylemler savaş suçu olarak belirtilmiştir.

3.3.1 Terörle Mücadelenin İnsancıl Hukuk Çerçevesinde Yürütülmesi

Her ne kadar Cenevre Sözleşmelerinde düzenlenmemiş olsa da doktrinde var olan ve devletlerin uyguladığı yasa dışı savaşçı kavramı yasal savaşçı kavramının tersine çatışmalara doğrudan taraf olamazlar ve bu yönü nedeniyle kolluk kuvvetlerinin yasal hedefleri haline gelirler. Yine savaş hukukunun savaş tutsakları için öngördüğü hukuki kuralların yasa dışı savaşçı unsurlar için uygulanması mümkün değildir. Ayrıca Cenevre Sözleşmeleri, çatışma anında ele geçirilen savaş tutsaklarının savaş tutsağı olup olmadığına dair bir çelişkinin oluşması halinde, bu konu ile ilgili yetkilendirilmiş mahkemelerce durumları netleştirilinceye kadar Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III hükümlerinden yararlanabileceklerini ifade etmiştir (Snow,2001:104). Amerika Birleşik Devletlerinin terörizm ile mücadele etmede ki yöntemleri 11 Eylül saldırıların ardından değişiklik göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda insancıl hukuk, terörizm ile mücadelede ön plana çıkmış insan hakları hukuku kavramlarının ise küresel ve bölgesel terörizm ile mücadele de yetersiz kaldığı tartışmaları gündeme gelmiştir. Bu bağlamda üç farklı yaklaşım ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlardan ilkinde göre terörizm ile mücadele klasik olarak önceki mücadele şekillerinde olduğu gibi kolluk kuvvetleri ile ve bu kuvvetlerin düzenleyeceği hareketlerle yapılmalıdır. İkinci yaklaşım da ise terörizmle uluslararası insancıl hukuk çerçevesinde mücadele edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu konudaki üçüncü yaklaşım ise insan hakları hukuku ve insancıl hukukun her ikisinin de terörizm ile mücadele konusunu tam olarak kavrayamadıkları ve dolayısıyla makul bir çözüm getiremedikleri ifade edilmiş ve bu sebeple örfî savaş hukuku kavramının tekrar ele alınması gerektiğini ileri sürmüştür (Meuller,2011:62). Amerika Birleşik Devletlerinde meydana gelen 11 Eylül saldırılarının ardından küresel ve bölgesel çaptaki terörizm ile mücadele konusunda ortaya atılan bu üç kavram neticesinde Türkiye'nin ayrılıkçı terör örgütü PKK ile yürüttüğü mücadeleyi de silahlı çatışmalar hukuku kuralları doğrultusunda yürütmesi hususu gündeme gelmiştir. Bu kapsamda terör ile mücadelede silahlı çatışmalar hukuku kurallarının uygulanmasının daha faydalı olacağı ileri sürülmüştür (Çaycı,1989:4). Tüm bunlar ışığında Türkiye'nin PKK ile olan mücadelesinde hangi yaklaşımı kullanması gerektiği konusu önem kazanmıştır.

3.3.2 Uluslararasılaşmamış Silahlı Çatışmalar Hukuku Çerçevesinde Terörizmle Mücadele ve Türkiye'deki Durum

3.3.2.1 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III, 1977 Tarihli II Numaralı Ek Protokol Ve Diğer Gelişmeler Çerçevesinde Türkiye'deki Durum

3.3.2.1.1 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III Çerçevesinde İç Silahlı Çatışmaların Unsurları

1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III'e göre ne tür çatışmaların bu madde tarafından kapsandığı açıkça belirtilmemiştir. Ayrıca devletlerce de silahlı çatışmalar üzerinde bir uzlaşmaya varılamamış bu duruma konunun çözümünü zorlaştırmıştır. Ortak Madde III'e bakıldığında, Sözleşmeye taraf ülkelerden birinde uluslararası nitelikte olmayan bir silahlı çatışma çıkması halinde bu maddenin uygulanabileceği ifadesine yer verilmiştir. Burada önemli olan çatışmanın sözleşmeye taraf ülkelerden birinde çıkması ve bunun bir silahlı çatışma olarak tanımlanmasıdır. Ancak silahlı çatışma kavramı günümüzde olduğu gibi daha öncede genel olarak kabul edilmiş bir tanımlanmayan bir kavramdır. Bu sebeple silahlı çatışma kavramının tam olarak hangi anlama geldiğinin ve bir silahlı çatışmadan bahsedebilmek için ne tür durumların oluşması gerektiğinin açık bir şekilde tarif edilmesi gerekmektedir. Cenevre Sözleşmelerinde, Ortak Madde III oluşturulurken hangi durumların silahlı çatışma seviyesine ulaştığını belirleyebilmek için bazı hususlardan bahsedilmiştir (Taşdemir,2012:126). Burada silahlı çatışma durumunun ayırt edilebilmesi için karşındaki grubun ne kadar örgütlenip örgütlenmediği, çatışmanın kısa veya uzun süreli olup olmadığı, ortaya çıkan durumun ne kadar bir alana yayıldığı ve tüm bunlar ışığında ortaya bir silahlı çatışmanın çıkıp çıkmadığının ayırt edilmesi gerektiğinden söz edilmiştir (Cullen,2005:195).

Ortak Madde III şu şekildedir:

“Silahlı anlaşmazlığın yüksek akit taraflardan birinin toprakları üzerinde çıkması halinde anlaşmazlığa taraf teşkil edenlerden her biri, en az olarak, aşağıdaki hükümleri uygulamakla mükellef olacaktır:

Muhasamata doğrudan doğruya iştirak etmeyen kimseler, silahlarını terk edenler ve hastalık, yaralılık, mefkuluk veya herhangi bir sebeple muharebe dışı kalanlar, ırk, renk, din ve akide, cinsiyet, doğum ve servet veya buna benzer herhangi bir kıstasa dayanan ve aleyhte görülen hiçbir tefrik yapılamadan insani suretle muamele göreceklidir.

Bu debeple, yukarıda bahis konusu kimselere aşağıdaki muamelelerin yapılması nerede ve ne zaman olursa olsun yasaktır veyasak kalacaktır.

- *Hayata, vücut bütünlüğüne ve şahsa tecavüz, her nevi katil, sakatlama, vahşice muamele, işkence ve eziyet;*
- *Rehine almak;*
- *Şahısların izzeti nefislerine tecavüz, bilhassa hakaretemiz ve haysiyet kırıcı muameleler;*
- *Medeni milletlerce elzem olarak tanımlanan adli teminatı haiz nizamı bir mahkeme tarafından önceden bir yargılama olmaksızın verilen mahkumiyet kararları ile idam cezaları infazı .*
- *Yaralı ve hastalar toplanacak ve tedavi edilecek .*
- *Milletlerarası Kızılhaç Komitesi gibi tarafsız insani bir teşkilat, anlaşmazlık halindeki taraflara hizmetlerini arz edecektir. Anlaşmazlık halindeki taraflar, bundan başka, hususi antlaşmalar yolu ile işbu sözleşmenin diğer hükümlerinin tamamı veya bir kısmını yürürlüğe getirmeye çalışacaklardır.”*

Ortak Madde III'e göre bir iç silahlı çatışmanın varlığının en önemli belirtisi asilerin belirli bir şekilde teşkilatlanabilmiş olmasıyla doğrudan ilgilidir. Asilerin belli bir düzeyde teşkilatlanabilmiş olması Ortak Madde III'ün yükümlülüklerini karşılayabilecekleri imkan ve kabiliyete erişmiş olabilecekleri hususunda da genel bir kanaate ulaşılmamasına neden olmaktadır. Eğer asiler belirli bir düzeyde teşkilatlanamamış ise Ortak Madde III hükümlerini yerine getirme imkan ve kabiliyetinden de yoksun olacaklardır. Böylece bir silahlı çatışmanın var olduğunu ifade etmek mümkün olmayacaktır (Moir,1998:38). Ayrıca asilerin teşkilatlanabilmiş olmalarının yanı sıra, isyan ettikleri bölgelerde de belirli alanları kontrol etmiş olmaları gerekmektedir. Burada ülkedeki otoritenin ülke topraklarındaki kontrole yeteri kadar ehemmiyet vermemesi söz konusu durumu değiştirmez. Özetle asilerin belli bir toprak parçasını kontrol etmeleri Ortak Madde III'ün uygulanabilirliğini ortaya çıkaracaktır (Moir,1998:38).

Yine Ortak Madde III'ün uygulanabilmesi için bir diğer önemli husus ise yasal otoritenin, topraklarının bir kısmında hakimiyet kurmaya çalışan asilere karşı askeri güce başvurması şartıdır (Moir,1998:38). Yasal otoritenin asilere karşı mücadele de polis veya ordu kuvvetlerini kullanırken her iki kuvvetin uygulamaları arasında fark olup olmadığı hususu da öne çıkmaktadır. Otoritenin suküneti sağlamak için belirli zamanlarda askeri güce başvurmasını gerektiren nedenleri olabilmektedir. Bu sebeple Ortak Madde III'ün devreye girebilmesinin sağlanması adına yasal otoritenin askeri birliklerini geniş bir mühimmatla donatıp polis gibi bir kolluk kuvvetine çevirmesi ve aslında askeri kuvvet olan bu gücü bir polis kuvveti şeklinde kullanmasının önünde hiçbir engel yoktur. Silahlı kuvvet veya polis kavramlarının dünya üzerinde evrensel bazda genel geçer bir kabulü yoktur dolayısı ile asi gruplara karşı askeri birliklerin karşı koyması ortaya çıkan durumun bir iç silahlı çatışma haline dönüştüğünü söylemek için yeterli değildir (Moir,1998:38). Ortak Madde III (2)'nin içeriğine bakıldığında ayaklanan grupları devletlerin iç hukuklarına göre ayaklanmacı olarak tanımlamaya devam edecek, devletler, ayaklanmaları bertaraf etmek için her türlü yetkiye sahip olacak ve bu ayaklanmaların bastırılmasından sonra uygulanacak hukuk devletin kendi ceza kanunlarına göre yapılacak ve dolayısıyla bu devletler, bu kişileri yaptıkları eylemler nedeniyle yargılayabilecektir (Çaycı,1997:50). Nihai olarak, Ortak Madde III, genel anlamda silahlı çatışmalara faal olarak katılmamış kimselerin temel insani haklarını korumaya yönelik bir madde olup hangi düzeyde olursa olsun bir iç silahlı çatışmanın tamamında uygulanabilmektedir (Öktem,2011:87).

Bir silahlı çatışmanın olup olmadığı ve silahlı çatışmanın varlığının söz konusu devletin kendisi tarafından karara bağlanmaktadır. Genellikle bu tür durumlarda ülkeler Ortak Madde III'ü uygulamaktan kaçınmaktadırlar. Devletler silahlı çatışmanın varlığını kabul etmekten çok bu durumun bir iç karışıklık olduğunu ifade etmekte ve kendi içerisinde bunu bastırmayı uygun görmektedir. Bu durum Ortak Madde III'ün hükümlerinin düşük veya yüksek hangi düzeyde olursa olsun iç silahlı çatışmaların tamamında uygulanabilmesinin çok da kolay olmadığını göstermektedir (Moir,1998:86).

3.3.2.1.2 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III Çerçevesinde Türkiye'deki Durum

Önceki bölümlerde de üzerinde durulan Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III'e göre, silahlı çatışmanın unsurları kapsamında, ayrılıkçı terör örgütü PKK ile Türkiye'ye ait güvenlik güçleri arasında meydana gelen çatışmalara, iç güvenlik hareketlerine ve terörle mücadele stratejilerine bakıldığında düşük yoğunlukta bir iç silahlı çatışmanın var olduğu söylenebilmektedir (Çaycı,1997:51). Ancak Türkiye PKK ile mücadelesinde bu durumun bir iç silahlı çatışma olduğunu kabul etmemekte ve bu sebeple Ortak Madde III'ün hükümlerini uygulamayı red etmektedir. Bunun nedenleri arsında birtakım hususlar gerekçe olarak ileri sürülmektedir. Çünkü söz konusu durumu bir silahlı çatışma olarak tanımak Türkiye için bir çok yönden menfi sonuçlar doğurabilecektir.

Türkiye'nin Ortak Madde III'ü uygulamayı istememesindeki ilk gerekçe, bu maddenin kabulünün PKK'ya hukuki bir kimlik kazandırmasının önüne geçmektir (Moir,1998:86). Yine Ortak Madde III'ün kabul edilmemesindeki diğer gerekçe ise Türkiye Cumhuriyetinin kendi içindeki bir iç güvenlik sorununu çözemeyecek kadar zayıf, güçsüz ve yetersiz olduğu şeklinde uluslararası toplumda bir imaj oluşmasının önüne geçebilmektir (Moir,1998:66).

Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti, taraf olduğu insan hakları belgelerinde belirtilen hakların daha fazlasını kendi iç hukuk mevzuatında vatandaşlarının tamamına eşitlikçi bir şekilde sunduğundan Ortak Madde III'ün getirdiği hükümleri tanımak istemiştir. Şöyle ki; Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kişisel Ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmelerinin ilgili maddeleri, iç silahlı çatışmalar sırasındaki uygulamaları düzenleyen Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III ve Martens Hükmü ile neredeyse tüm yönlerden benzerlik göstermektedir. Örnek vermek gerekirse, BM Kişisel Ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Cenevre Sözleşmeleri'ndeki ayrımcılık hususunu daha geniş bir şekilde ele almıştır. Bu husus Ortak Madde III(1)'de "*Silahlarını bırakmış olan silahlı kuvvetler mensupları ve hastalık, yaralanma, tutuklanma veya başka bir nedenle savaş dışı kalan kişiler de dâhil olmak üzere çatışmalarda aktif rol almayan kişiler ırk, renk, din ve inanç, cinsiyet, doğum veya servet ya da benzer bir kritere göre ayırım yapılmadan bütün koşullarda insani müdahale görecektir.*" şeklinde geçerken Birleşmiş Milletler Kişisel Ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 2(1)'de "*Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir*

nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı bu ve haklara saygı göstermeyi taahhüt eder.” şeklinde geçmektedir. Yine ayrımcılık yasağına dair ifadeler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 2’nci maddesinde “*Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırıldığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.*” şeklinde ifadeler yer verilmiştir. Burada Ortak Madde III’teki gibi muğlak ifadelerden ziyade daha net ifadeler kullanılmış ve böylece genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. Maddesinin 1 numaralı alt bendinde “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.*” şeklinde, ve Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 7’nci Maddesinde “*Hiç kimse işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılamaz. Ayrıca hiç kimse, serbest iradesi olmadan tıbbi veya bilimsel bir deneye tabi tutulamaz.*” şeklinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3’üncü maddesinde “*Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.*” şeklinde gerek yaşam hakkı, gerek ayrımcılık yapma yasağı ve gerekse de işkence yasağı konularında Ortak Madde III’ten daha kapsamlı ifadeler yer verilmiştir.

Yine BM kişisel ve siyasal haklar sözleşmesi 14. Maddesinde “*1. Herkes mahkeme veyahut önünde eşittir. Aleyhine bir suça hükmedilirken ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri karara bağlanırken, herkesin yasayla kurulmuş, yetkili, bağımsız ve yansız bir mahkeme tarafından adil ve açık olarak yargılanmaya hakkı vardır. Demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ya da ulusal güvenlik gerekçeleriyle*

ya da tarafların özel yaşamlarının çıkarları gerektirdiğinde ya da açıklığın adaletin çıkarlarını zedelediği özel koşullarda mahkemece kesinlikle gerekli görüldüğünde bir duruşmanın tümü ya da bir bölümü basına ve izleyicilere kapalı olabilir. Ancak bir ceza davası ya da bir hukuk davasında varılan herhangi bir hükmü, ergin olmayanların çıkarlarının tersini gerektirdiği durumlarla evlilik anlaşmazlıkları ya da çocukların vesayeti konuları dışında, açık verilir. 2. Kendisine bir suç yüklenen herkes, yasaya göre suçluluğu kanıtlanana kadar suçsuz sayılma hakkına sahiptir. 3. Aleyhine bir suçta hükmedilirken herkesin tam bir eşitlikle, en azından; a- Hakkındaki suçlamanın niteliği ve gerekçesi konusunda hemen anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak bilgi edinmek; b- Savunmasını hazırlaması için ve seçtiği bir avukatla ilişki kurmak üzere yeterli zaman ve kolaylığa sahip olmak; c- Gereğinden çok gecikmeksizin yargılanmak; d- Hazır bulunduğu bir duruşmada yargılanmak ve kendisini doğrudan ya da seçtiği yasal yardımcıyla savunmak, yasal yardımcısı yoksa buna hakkı olduğunu öğrenmek, adaletin çıkarları gerektirdiğinde kendisine verilmiş yasal yardımcıdan yararlanmak ve bu yardım için ödeme gücü yoksa bu yardımcıdan ücretsiz yararlanmak; e- Aleyhindeki tanıkları sorgulamak ya da sorgulatmak ve aleyhindeki tanıklarla aynı koşullarda kendi tanıklarının hazır bulunmasını ve sorgulamasını sağlamak; f- Mahkemede konuşulan dili konuşup anlayamadığı durumda bir çevirmenin ücretsiz yardımından yararlanmak; g- Kendi aleyhine tanıklık etmeye ya da suçluluğunu itirafa zorlanmamak; güvencelerine hakkı vardır. 4. Ergin olmayan kişiler söz konusu olduğunda, yargılama, onların yaşlarını göz önüne alarak topluma yeniden kazandırılmalarını sağlayacak biçimde olur. 5. Bir suçtan hüküm giyen herkes, mahkumiyetinin ve hükmün yasalar uyarınca daha yüksek bir mahkeme tarafından incelenmesi hakkına sahiptir. 6. Kesin bir kararla bir suçtan hüküm giymekle birlikte, sonradan mahkumiyeti bozulduğunda ya da yeni ya da daha sonra ortaya çıkan bulgularla adaletin yanlış yargıya vardığı kesin olarak anlaşıldığı için temize çıktığında, böyle bir mahkumiyet sonucu cezalandırılmaktan ötürü zarar görmüş olan kimsenin, bilinmeyen bulguların zamanında açıklanmamış olmasının tümüyle ya da bir bölümüyle kendisinden doğduğu kanıtlanmadıkça yasaya göre zararı giderilir. 7. Hiç kimse, ülkenin hukuk ve ceza işlemleri uyarınca sonuç olarak hüküm giymiş ya da aklanmış olduğu bir suçtan ötürü yeniden yargılanıp cezalandırılmaz.” şeklinde ifadelerle genişçe yer verilerek adil yargılanma hakkının Ortak Madde III’ten daha kapsamlı olarak ele alındığı görülmektedir. Yine Ortak Madde III’te

bulunmayan din ve vicdan hürriyeti, kölelik, aile hakkı, kulluk, çocuk hakları, vatandaşlık ve hükümete katılım hakkı bu belgelerde açıkça düzenlenmiş ancak Ortak Madde III'te bu hususlara değinilmemiştir (Taşdemir,2012:130). Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ilgili hükümleri Ortak Madde III'ten daha da fazla siyasal ve politik korumayı vatandaşlarına sağlamaktadır (Öktem,2011:442)

Türkiye Cumhuriyeti'nin PKK ile olan mücadelede insancıl hukuk hükümlerini reddetmesi, PKK'nın bir terör örgütü şeklinde organize olduğu gerekçesiyle savaş hukuku hükümlerine uymayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye içerisinde bağımsız bir Kürt devleti kurmayı hedefleyen ayrılıkçı terör örgütü PKK, 1978 yılında kurulmuş ve 15 ağustos 1984 yılındaki Şemdinli ve Eruh Köyü baskınları ile adını ilk kez duyurmuştur (Taşdemir,2012:131). Şemdinli ve Eruh Baskınlarının ardından kolluk kuvvetlerine karşı saldırılar düzenlendiği gibi köylere, enerji santrallerine ve eğitim kurumlarına da saldırılar düzenlenmeye başlanmıştır. Yine kamuda görevli öğretmen, doktor ve sağlık çalışanı gibi sivillerin kaçırılmaları ve öldürülmeleri eylemleri gerçekleştirilmiş ayrıca enerji ve elektrik santrallerine, demiryolu ağı ve araçlarına ve karayolları şantiye ve iş makinelerine ve burularda görev yapan sivil unsurlara yönelik hayati neticeler doğuracak şekilde sayısız saldırılar düzenlenerek büyük zararlar verilmiştir. Bu yönü nedeniyle PKK dünyanın birçok ülkesi tarafından silahlı terör örgütü olarak kabul edilmiştir.

Amerika'daki 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından dünya genelinde Amerika'nın da etkisiyle terör kavramı ve küresel teröre karşı bakış açısı değişmiş ve sertleşmiştir. Böylece PKK gibi silahlı terör örgütlerine karşı daha net bir tavır alınmıştır. Bu sebeple PKK 4 Nisan 2002'de yaptığı 8'inci Kongrede ismini "kadek" (kürdistan özgürlük ve demokrasi kongresi) ve daha sonra 15 Ekim 2003 tarihinde "kongra-gel" (kürdistan halk kongresi) olarak değiştirmiştir. Amerika'da 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırılarının ardından PKK ismini birçok defa değiştirmiş olsa da ne örgüt üst düzey kadrolarında ne üniforma işaret, flama ve amblemlerinde ne de terör örgütünün amacında bir değişiklik olmamıştır. Terör örgütü PKK'nın isim değişikliğine rağmen amacında herhangi bir değişiklik olmadığı 1 Eylül 1999 tarihinde ilan ettiği tek taraflı ateşkesi, 1 Haziran 2004 tarihinde sona erdirerek ve her türlü saldırıya karşılık vereceği açıklamasından anlaşılmaktadır. Ayrıca PKK'nın yurt içinde kolluk kuvvetlerine ve sivillere yönelik

saldırılarını Irak'ın kuzey bölgesindeki kamp ve üslerden organize ederek buralarda eğitim alan militanlarının yurt içerisine sızma yöntemi ile gerçekleştirmeye çalışması Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadelesinde insancıl hukuk kurallarını uygulamayı kabul etmemesinin bir başka nedenidir. Yukarıda anlatılan bu haklı gerekçeler nedeniyle Türkiye terör ile mücadelesini terörizme karşı koyma hareketi şeklinde nitelendirmektedir (Taşdemir,2012:131).

Diğer taraftan PKK'da Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III'teki hükümlerin uygulamasını istememektedir. Çünkü PKK, Türkiye ile içinde bulunduğu durumu bir ulusal bağımsızlık hareketi olarak tanımlamak istemektedir (Abresch,2005). PKK'nın Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III hükümlerini kabul etmesi aynı zamanda durumun bir iç silahlı çatışma olduğunu da kabul etmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle PKK durumun bir iç silahlı çatışma değil de, uluslararasılaşmış bir silahlı çatışma olduğu konusunda ısrar etmektedir. Bu yolla PKK, sadece Ortak Madde III hükümlerinden değil Cenevre Sözleşmeleri'nden ve savaş hukukunun tüm hükümlerinden de faydalanarak örgüt militanlarının ele geçirildikleri takdirde muharip/savaşçı (combatent) şeklinde muamele görmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Böylece yakalanan veya ele geçirilen militanlara savaş esiri gibi davranılarak bu militanları, Türkiye'nin kendi iç hukuku dışına çıkarmayı ve uluslararası mahkemelerde yargılanmalarını hedeflemektedir.

Ancak PKK gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle bir terör grubudur ve üyeleride teröristtir. Ayrıca Bu sebeple PKK terör örgütünün "savaşan taraf" statüsü alması ve örgüt üyelerine "muharip/savaşçı (combatent)" sayılması mümkün değildir. Bu nedenle teslim olan veya ele geçirilen PKK terör örgütü üyelerine savaş esiri muamelesinin yapılması söz konusu olmayacaktır (Çaycı,1997:38). Terör örgütü elebaşı, PKK'nın 1977 tarihli I Numaralı Ek Protokole bağlı olduğunu ve PKK'nın bir ulusal bağımsızlık hareketi olduğunu açıklamıştır. Ancak PKK, bu sözleşmenin hükümlerine uyacağını açıklasa da gerçekleştirdiği eylemler bakımından sözleşme hükümlerine aykırı hareket ettiğinden bir bağımsızlık hareketi olma niteliğini yitirmiştir (Abresch,2005). Ayrıca Türkiye Cenevre Sözleşmeleri'nin I Numaralı Ek Protokollerine daha önce anlatılan gerekçelerden dolayı taraf ta değildir. Bu nedenle PKK deklarasyonlarının Türkiye açısından hiçbir anlamı yoktur ve tamamen değersizdir.

3.3.2.1.3 1977 Tarihli II Numaralı Ek Protokol Çerçevesinde Silahlı Çatışmanın Unsurları ve Türkiye'deki Durum

Cenevre Sözleşmeleri II Numaralı Ek Protokole göre uygulama alanları 1'inci ve 2'nci Maddede düzenlenmiştir. Protokolün 1'inci Maddesi, sözleşmenin hangi çatışmalarda uygulanıp uygulanmayacağına ifade etmeye çalışmaktadır. Protokolün 1'inci Maddesi şu şekildedir :

“1-12 ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde 3'ü, mevcut koşullarını ya da uygulanmasını değiştirmeksizin, geliştiren ve destekleyen bu Protokol, bir yüksek akit tarafın ülkede; bu tarafın silahlı kuvvetleri ile sorumlu bir komuta altında bulunan, bu Protokolü uygulama yeteneğine ve ülkenin bir kısmında sürekli ve planlı askeri hareket yürütmeye izin verecek düzeyde denetime sahip ayrılıkçı silahlı kuvvetler ya da örgütlenmiş silahlı gruplar arasında cereyan edebilecek tüm silahlı çatışmalara uygulanacaktır.

2-Bu protokol, silahlı çatışma olarak değerlendirilmeyen, sokak hareketleri, ayrı ayrı ve öngörülmeleyen bir biçimde şiddet eylemleri ve benzeri öteki eylemler gibi iç gerginlikler ve iç karışıklık durumlarında uygulanmayacaktır.”

Cenevre sözleşmelerinin II Numaralı Ek Protokolünün 1. Maddesi incelendiğinde henüz uluslararasılaşmamış silahlı çatışmaların daha somut bir çerçeve içerisine alındığı ve tanımlandığı görülebilmektedir (Derek,1990:26). Yine bu Protokolün 1. Maddesi yüksek yoğunluktaki silahlı çatışma durumlarına uygulanabilmektedir. Ayrıca II Numaralı Ek Protokolde belirtilen ve henüz uluslararasılaşmamış bir silahlı çatışmanın klasik bir iç savaş kavramı ile aynı anlama gelmediği de görülmektedir (Carrillo-Suarez,1999:82). Protokol sözleşmeye taraf ülkenin silahlı kuvvetleri ile ayrılıkçı grupların silahlı güçleri arasındaki çatışmalara uygulanabilmektedir (Abi-Saab,1988). Dolayısı ile devletin egemenliğini neredeyse tamamen kaybettiği ülkelerde meydana gelen ve birden fazla grubun arasındaki çatışma durumlarını kapsamamaktadır (Taşdemir,2012:134).

Yine II Numaralı Ek Protokolün 1'inci Maddesinde belirtilen “...ayrılıkçı silahlı gruplar bir sorumlu komutanlık altında bulunmalıdır...” şeklinde ki ifadeden kastedilen durum ayrılıkçı silahlı grupların teşkilatlanabilmiş olma durumlarıdır. Buradaki

teşkilatlanabilmiş olma durumu devlete ait bir orduda olduğu gibi kesin bir ordu düzenini ifade etmemektedir. Ancak buradaki teşkilatlanabilmiş olma durumu ayrılıkçı örgüt adına bir bölgede sürekli ve düzenli olarak saldırılar planlamak ve bu saldırıları gerçekleştirebilecek imkan ve kabiliyete sahip olabilmeyi ifade etmektedir (McCoubrey,1990:65). Saldırıların bir plan dahilinde ve süreklilik arz edecek şekilde yürütülmesinden ifade edilen kasıt ise bu saldırılarda ciddi zayıt verdirilebilmesi ve kısa aralıklarla yapılarak örgütlü şekilde icra edilebilmesidir. Buradaki amaç ise; örgütlü şekilde yapılan saldırıları, tekil terörist saldırı kavramı dışına çıkarmaktır (McCoubrey,1990:65).

1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerin 2'nci Maddesinde uluslararası nitelikteki silahlı çatışmalar kavramı yer alırken 1977 tarihli II Numaralı Ek Protokolün 1'inci maddesinde silahlı çatışma sayılmayacak iç karışıklık ve gerginlik ifadelerine yer verilmiştir. Bundan bahisle uluslararasılaşmamış silahlı çatışma, bir devlette meydana gelmiş terörist eylemleri, sokak nümayişlerini ve her türlü iç karışıklık durumlarından daha üst seviyeye tırmanan ancak devletler arasındaki savaş gibi olmayan çatışma durumlarını ifade eder (Carrillo-Suarez,1999:69). Ayrıca Protokolün 3'üncü Maddesinde, devlet içerisindeki silahlı çatışma durumlarının istismar edilmesinin önüne geçebilmek adına diğer devletlerin silahlı çatışmanın yaşandığı devletin iç işlerine müdahale etmesi yasaklanmış ve böylece dışarıdan yapılacak herhangi bir müdahalenin önüne geçilmiştir. (Öktem,2011:90).

3.3.2.1.4 Diğer Gelişmeler Çerçevesinde Türkiye'deki Durum

Silahlı çatışmalar hukukundaki bir diğer önemli husus ise Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin verdiği (İCTY) Tadic Kararı'dır. Bu karar hem insancıl hukuk kavramlarını hem de silahlı çatışma kararlarını bir çok taraftan etkileyebilmiştir (Taşdemir,2012,136). Tadic Kararı'nda silahlı çatışma kavramı şu şekilde tarif edilmektedir:

“Silahlı çatışmanın varlığı; iki veya daha fazla devletin silahlı kuvvetleri arasında veya meşru otorite ile bir organizasyon dahilinde hareket eden silahlı örgütler arasında ya da

bu silahlı örgütlerin kendi aralarında kısa süreli olmayan şiddet durumunun varlığı ile ilgilidir. Bu silahlı çatışmanın başladığı andan itibaren insancıl hukuk devreye girer ve çatışma sona erene kadar devam eder. Ayrıca sona erdikten sonra da kalıcı barışın tesis edilebilmesi için insancıl hukuk kavramları uygulanmaya devam eder. Kalıcı barış sağlanana kadar ülkeler arasında insancıl hukuk kuralları uygulanmaya devam eder. Yine iç çatışma durumlarında da fiili bir çatışma durumunun olup olmadığına bakılmaksızın kontrolü elinde bulunduran tarafın topraklarında uygulanmaya devam eder.”(Taşdemir,2012;136).

Bu karar neticesinde bir silahlı çatışmanın varlığından söz edebilmek için gerekli olan durumlar netleştirilmiş silahlı çatışmalar için silahlı güce başvuran her iki taraf arasında kısa süreli olmayan ve asgari bir yoğunluğa ulaşmış bir çatışmanın olması gerektiği konusunda karar verilmiştir. Ayrıca kararda, çatışmaya başlayan unsurların örgütlenmiş olması gerektiği yönünde hüküm verilmiştir. Bu karar, Cenevre Sözleşmeleri Ortak Madde III'teki çatışma kavramını daha da netleştirmiş ve çatışmanın varlığından bahsedebilmek için çatışmanın düşük bir eşikte yaşanmasının yeterli olacağı hususunu belirlemiştir. Böylece çatışmalarda hem örgütlenmenin hem de düşükte olsa belli bir yoğunluğun olması gerektiğinden bahsedilmiştir (Taşdemir,2012:136).

Uluslararası insancıl hukuk açısından bir diğer önemli belge ise 1998 tarihli Roma Statüsünün 8(2)(f) bendidir. Roma Statüsünün ilgili maddesi, uluslararası silahlı çatışmalara uygulanmaktadır. Bu nedenle ara sıra meydana gelen şiddet eylemleri ve münferit gösteriler gibi durumlara uygulanmaz. Roma Statüsünün ilgili maddesinde, “...Bir ülkenin sınırları içerisinde devlete ait kolluk kuvvetleri ile belli bir seviyede organize olmayı başarmış silahlı örgütler arasında ya da bu silahlı örgütlerin birbirleri arasındaki uzunca bir süre devam eden silahlı çatışma durumlarına uygulanır.” şeklinde ifadeler yer verilmiştir. Burada önemli olan husus Tadic Kararındaki “uzun süreli silahlı şiddet” kavramının 1998 tarihli Roma Statüsünde “uzun süreli silahlı çatışma” ifadesi şeklinde kullanılmış olmasıdır.

Roma Statüsünün ilgili maddesi, Cenevre Sözleşmeleri II Numaralı Ek Protokolden farklı olarak silahlı çatışmaların yoğunluk eşliğini düşürmüştür. Yine Roma Statüsü'nün ilgili maddesi silahlı bir çatışma esnasında işlenen suçların savaş suçu sayılabilmesi ve

Uluslararası Ceza Mahkemesi yetki alanı çerçevesinde değerlendirilebilmesi için Cenevre Sözleşmeleri II Numaralı Ek Protokolden farklı olarak silahlı çatışmaya dahil olan ayrılıkçı silahlı grupların bir komutan yönetiminde olmasını veya ülkenin bir bölümünde düzenli ve sürekli olarak saldırılar düzenleyebilecek imkan ve kabiliyete sahip olması şartını aramamaktadır (Cullen,2005:102). Ayrıca Roma Statüsü'nde, Statü hükümlerinin, hükümet güçleri ve ayrılıkçı örgüt kuvvetleri arasında bir silahlı çatışmaya uygulanabileceği gibi hükümet güçleri ve ayrılıkçı örgüt kuvvetleri arasında oluşacak silahlı çatışma durumlarına da uygulanabileceği hususu belirtilmiştir.

Yine Roma Statüsünün 8(3) maddesinde “...henüz uluslararasılaşmamış çatışmalar hususundaki hiçbir hüküm, 2 (c) ve 2 (d) kısımlarındaki hiçbir ifade, devletlerin kanunlarını ve düzenini devam ettirmelerine ve ülkedeki birliği ve ülkedeki toprak bütünlüğünü savunma sorumluluğuna tesir etmez.” şeklinde ifadeler yer verilerek meydana gelebilecek iç çatışmalar karşısında devletlerin uluslararası hukuk yaptırımları ile karşılaşabilme yönündeki endişelerini ortadan kaldırmak istemiştir. Ayrıca devlet otoritesi ile egemenliğini bozacak ve etkileyecek yorumlardan kaçınılmasına da vurgu yapmıştır (Cullen,2005:105).

Türkiye'nin taraf olmadığı Cenevre Sözleşmeleri II Numaralı Ek Protokol hükümleri çerçevesinde Türkiye'deki durum incelendiğinde, Protokolde belirtilen silahlı çatışmaların yüksek yoğunlukta olması koşulunda olduğu gibi ortada yüksek yoğunluklu bir silahlı çatışmanın olmadığı açıkça görülebilmektedir. Ayrıca II Numaralı Ek Protokole göre PKK'nın “savaşan taraf” veya “asilik” gibi statülere sahip olabilmesi için belirli bir bölgede etkin bir şekilde kontrolü ve denetimi elinde bulundurabilmesi gerekmektedir. Belli bir coğrafyada sürekli ve etkin bir şekilde denetimi elinde bulundurmak için gerekli olan unsurların başında da belirli düzeye ulaşmış komuta kontrol, iç disiplin, yeterli imkan ve kabiliyete sahip olmak gelmektedir. PKK ise değiştirmeden ve sürekli olarak sürdürdüğü vur-kaç türü taktik saldırılar ile sivil ayrımı yapmadan ve hatta bilerek, isteyerek ve dahi tasarlayarak sivillerin can ve mal güvenliklerine zarar vermeye vazgeçmeksizin devam etmektedir. Bu yönleri ile sıradan bir terör örgütü profili çizen PKK'nın uluslararası insancıl hukukun kurallarına uyma imkan ve kabiliyetine de sahip olmadığı açıkça görülebilmektedir (Çaycı,1997:46). Ayrıca PKK'nın bir bölgede sürekli ve etkili olarak hakimiyet kurması bir tarafa,

denetimi altına alabildiği küçük bir köy bile bulunmamaktadır. Türkiye topraklarının tamamı devletin hukuksal, idari ve kolluk kuvvetlerinin denetimi, gözetimi ve kontrolü altındadır.

Ayrıca PKK'nın gerçekleştirdiği eylemler ise Türkiye dışındaki Irak, İran ve Suriye gibi devletlerde bulunan terör üslerinden planlanmakta, bu üslerde eğitilen militanlar Türkiye sınırından yaptıkları kısa süreli sızmalar ile eylemlerini gerçekleştirmekte ve gerçekleştirdikleri eylemler sonrasında tekrar yurt dışındaki bu üslere geri dönmektedirler. PKK yurt dışındaki bu terör üsleri olmadan eylemlerini gerçekleştirme imkan ve kabiliyetine de sahip değildir. Bu sebeple PKK'nın Türkiye topraklarının hiçbir yerinde hakimiyet kurabilmesi söz konusu değildir. Türkiye toprakları içerisinde, belli bölgelerde sürekli olarak denetim ve kontrol sağlayamayan bu örgütün varlığı sadece yurt dışında ki terör üslerinin varlığıyla ilgilidir.

Nihai olarak PKK'nın Türkiye topraklarının belli bir bölgesinde sürekli ve etkin bir denetim kuramaması ve Türkiye içerisindeki çatışma yoğunluğunun yüksek bir yoğunluğa erişmemiş olması Cenevre Sözleşmeleri II Numaralı Ek Protokol hükümlerinin uygulanabilmesine imkan vermemektedir. Ancak terörizm ile mücadelede Türkiye'nin benimsemiş olduğu iç güvenlik hareketlerinin planlanmasında ve icrasında uluslararasılaşmamış iç silahlı çatışmalar hukuku kurallarından ilkesel olarak yararlanılmasında da bir engel bulunmamaktadır (Çaycı,1997,82).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Devlet başarısızlığı ve kırılabilirliği 21. yüzyılda farklı sonuçlar üreten karmaşık kavramların ilk sırasında yer almaktadır. Bu sebeple başarısız devletler, kendi iç barışlarına ve küresel barışa yönelik risk ve tehditleri içeren bir kavram olarak siyaset bilimi literatüründe yerini almıştır. Günümüz dünyasında iç savaşlar, yoksulluk, doğal afetler ve salgın hastalıklar nedeniyle sistemi kısmen veya tamamen çöken ancak nominal olarak varlığını sürdüren devlet yapıları başarısız veya çökmüş devletler olarak

nitelendirilmektedir. Başarılı bir devletin varlığından söz edebilmek için devletin, bir ulus üzerine inşa edilmiş olması veya ulus inşaa sürecini tamamlanmış olması önem arz etmektedir. Devletlerin bu süreci tamamlamış olmaları tüm beklentilerin karşılanacağı anlamına gelmese de varlığını halkın rızasından alan, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğüne inanan, toplumun ortak değerlerine önem veren ve uluslararası tanımaya dayalı bir devlet yapısının oluşması için bu sürecin tamamlanmış olması elzemdir. Bu tür devletlerin kurumsal yapıları kendi halklarına hizmet etmek üzere etkili bir şekilde tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Devlet meşruiyetinden ve kurumsal kapasitesinden aldığı gücü ülkenin tümünde keyfi ve kişisel olmayan ve hukuka uygun bir otorite şeklinde uygular. İç ve dış egemenliği tartışma kabul etmez. Ancak tartışma kabul etmeyen bu egemenlik devlete bazı yükümlülükleri de getirir. Devlet, halkın tamamının haklarını korumakla, adalet ve eşitliği temel almakla ve ayrımcılığı reddetmekle yükümlüdür. Güçlü bir devlet tüm halkı kapsayıcıdır. Ayrıca yönetime doğrudan ve azami katılımı sağlamalıdır. Devlet kendini kutsallaştırmaz ve bir araç olduğunu unutmadan kendine sözleşmelerle verilen gücü kötüye kullanmaz. Güçlü bir devlet herhangi bir sınıfın tahakküm aracı olarak davranamaz. Devlet yetkilileri rütbeleri ve makamları ne olursa olsun vatandaşlara verecekleri hizmetler karşılığında ücret alan devlet memuru olduklarını unutmazlar. Gösterişten kaçınırlar ve ülkeyi kendilerine ait özel bir mülk gibi görmezler. Devlet sorunları çözen, arabuluculuk yapan, hantallıktan uzak ve hızlı hareket eden bir yapıdır. Ancak günümüzde birçok devletin yukarıda bahsedilen tanımlara uymadıkları görülmektedir. Bu devletlerin kuruluş felsefeleri farklıdır yada devletlerin bir kısmı zamana ve koşullara bağlı olarak kırılğanlaşıp farklı bir şekle bürünmüşlerdir. Devletlerin kırılğanlaşması meşruiyet, otorite ve temel hizmetleri sunma kapasitesindeki ciddi yetersizliklerle nitelenir. Bu durumunun görüldüğü devletlerde ilk olarak güvenliğin tesis edilmesi, kamu hizmetlerinin verilmesi ve meşruiyetin sağlanması gibi eksiklikler görülür. Halk şiddetli bir gerilim altındadır. Devletin krizleri ve çatışmaları yönetecek ve ortadan kaldıracak kapasitesi azalmıştır. Başarısızlık tehlikesi ortaya çıkmıştır. Başarısız bir devlet, otoriteyi yitirip fiziki kontrolü kaybettiği şeklinde belirtiler gösterir. Çökmüş devlette ise başarısız devletlerden farklı olarak kamusal hizmetler ve siyasi haklar geçici usullerle elde edilir. Otorite boşluğundan faydalanarak ortaya çıkan devlet dışı aktörler kendilerine has yöntemlerle siyasal hizmet ve haklar sunmaya başlar.

Başarısız olarak nitelenen devletlerin çoğu aynı zamanda ekonomik olarak ya da az gelişmiş ya da geri kalmış ülkelerdir. Bu tür devletlerin ekonomik olarak geri kalmışlığını kendi iç yapılarıyla birlikte ve küresel ölçekte de incelemek gerekmektedir. Çünkü güçlü devletler ekonomik olarak gelişmemiş devletler üzerinden kendi gelişmişliklerini sürdürür ve bu şekilde kalkınmaya devam ederler. Bu kapsamda günümüzde az gelişmiş, kırılgan ve başarısız olarak nitelendirilen devletlerin bu duruma düşmelerinin nedenleri arasında güçlü devletlerin katkısı büyüktür.

Devlet başarısızlığı, bölgesel güç dengelerinde değişim, büyük devletlerin rekabeti, Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyetler Birliğinin çökmesi gibi çok önemli olaylarla ilgilidir. Ve yine devlet başarısızlığı en az bu olaylar kadar önemli olan sömürgecilik faaliyetlerinin günümüz dünyasına bıraktığı mirastan kaynaklanmaktadır. Çünkü sömürgecilik faaliyetleri ve soğuk savaş dönemi sonrasında devletlerin hatalı tasarımları başarısız devletlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Keza bu gün dünya üzerindeki başarısız devletler genellikle uzunca bir süre başka devletlerin sömürgesi olarak varlıklarını sürdürdükten sonra bağımsızlıklarını ilan edebilmişlerdir. Ancak bağımsızlıklarını kazandıktan sonra bile sömürgeciliğin üzerlerinde ki etkisini hissetmeye devam etmişlerdir. Sömürgeciliğin daha sonradan bağımsızlık tanıdığı ülkelerin tümünde tek adamlı sistemlerin dayatıldığı yönetimler kurulduğu görülmektedir. Çoğu ülkenin toplumsal ve kültürel yapılarına aykırı olan bu idare şekli devlet başarısızlığının esas nedenlerinden biri olmuş ve bu devletlerin tümü ya başarısızlığa uğramış ya da tamamen çökmüştür. Bu devletlerde yaşayan insanlar genellikle devlete bir vatandaş gibi değilde kabile reislerine birer kul gibi davranırlar. Bu da etnik ayrışmaların ortaya çıkmasına ve neticede vahim sonuçların doğmasına neden olmuştur.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle büyük devletlerin güçsüz devletlere verdiği destekte otomatik olarak ortadan kalkmıştır. Bu şekilde devlet başarısızlığı daha görünür hale gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan küreselleşme olgusu da devlet kırılganlığını etkilemiş ve bu durum zaten güçsüz olan devlet yapılarının küresel problemlerle baş edebilmeleri için gerekli tedbirleri almalarını zorlaştırmıştır. Aynı zamanda küreselleşmenin etkisi kimlik değişimlerinde de görülmüştür. Soğuk savaşın ardından gelişen milliyetçilik kavramı yeni ve tepkisel bir kavram olarak gelişme

göstermiş iletişim teknolojilerinin de etkisiyle aşiret, etnisite, din ve kan bağı gibi kavramlara dayalı birliktelikler güç kazanmış ve böylece ulus devlet yapısı zayıflamaya başlamıştır.

Yine başarılı olup olamama durumu buldukları coğrafya ile doğrudan ilintilidir. Coğrafya bir taraftan ekonomik faaliyetleri etkilerken diğer taraftan da kamu hizmetlerinin sunumuna bakan halkın devlet meşruiyetini ve otoritesini sorgulamasına neden olmaktadır. Kamu hizmetlerinin sunumu zorlaştığında zihinlerde ki eşitsizlik algısı da kuvvetlenecek ve bu durum çatışma boyutuna varan mücadelelerin başlamasına neden olabilecektir. Coğrafyanın bir başka önemli özelliği de başka ülkeler ile yan yana yaşama zorunluluğudur. Bu durum devletlerin kötü komşuluk ilişkileri ile daha da köşeye sıkışmalarına sebebiyet verebilmektedir. Bu yönleri ile coğrafya, çoğu devletin zayıflığı ve başarısızlığına neden olan diğer bir kavram olarak öne çıkmaktadır.

Devlet başarısızlığının diğer bir önemli faktörü de yönetici hatalarıdır. Tarih boyunca liderlerin yaptıkları hatalar devletlerin tahrip olmalarına neden olmuştur. Başarısız devletlerde kötü idareciler halkı, etnik, din ve mezhep kavramlarıyla kutuplaştırır ve bu şekilde yönetirler. Halk parçalara ayrılmıştır. Kötü liderler ülkeyi sürekli çatışma ortamında tutarak ülke kaynaklarını kişisel zenginlikleri için kullanırlar. Otoritesi ortadan kalkan devletlerde terörist gruplara ve örgütlere uygun ve güvenli alanlar oluşmaya başlar. Terörizm her türlü suç ile etkileşime girer, sınırları aşar ve uluslararası bir karaktere bürünür. Bu tür terörist faaliyetler bulunduğu ülkeleri etkilediği gibi komşu ülkeleri de etkileyip küresel sisteme zarar verir.

Başarısız devletlerdeki yoğun nüfus artışı, göçler, çarpık kentleşme, kamu hizmetlerinin sağlanması ve istihdam alanlarının oluşturulması gibi büyük sıkıntılara neden olmaktadır. Bu tür devletler, topluma refah sağlama niteliğine sahip olmadıkları için meşruiyetlerini ve otoritelerini büyük oranda kaybetmişlerdir. Büyük çaplı göçler ile kapasitesinden fazla büyüyen kentlerin altyapıları bu büyük yükü taşıyamaz hale gelmiş ve bu büyük kentler yönetilemez hale dönüşmüştür. Ayrıca nüfus artışının fazla olduğu bölgelerdeki esas sorunlardan biri de kent güvenliği konusunda yaşanmaktadır. Suç oranları artmış ve suç örgütleri güç kazanmıştır. Bu tür devletlerin kırsal bölgelerdeki otorite noksanlıklarına kentlerdeki otorite zafiyetlere de eklenmiştir. Çoğu ülke kontrolsüz nüfus artışının

oluşturduğu baskı ile baş edemez haldedir. Özellikle yeteri kadar gelişmemiş ülkelerde genç nüfusun hızlı artışı, istihdam ve güvenlik sorunları gibi bir çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar giderek etkinliğini hissettirip devlet başarısızlığını artırmaktadır.

Başarısız devletlerde yoksulluk, gıda temininde yetersizlik ve çatışmalar çok sayıda insanın barındıkları yeri terk edip ülke içerisinde daha güvenli bölgelere gitmelerine ya da ülke dışına çıkmalarına neden olmaktadır. Günümüz de mültecilik kavramı iç savaş yaşayan ülkelere komşu devletleri en fazla etkileyen unsur haline gelmiştir.

Devlet başarısızlığı çoğunlukla iç savaşlardan kaynaklanmaktadır. Devlete dair otoritenin tamamen veya kısmen çökmesi, dinsel veya etnisiteye bağlı gruplar arasındaki silahlı çatışmaları tetiklemektedir. Yugoslavya'da devlet yapısının zayıflaması Yugoslavya içindeki etnik grupların birbirleriyle çatışmaya başlamasına neden olmuş ve dünya tarihi açısından trajik sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca Ruanda'da yaşanan soykırımın sebebi de devlet otoritesinin çökmesidir. Ayrıca iç savaşlar ekonomi ve üretimi ciddi anlamda tahrip ettiğinden devletin temel gelir kaynağı olan vergi sistemini de bozmaktadır. Böylece bütçe gelirleri azalarak savaş ekonomisi yada çatışma ekonomisi olarak adlandırılan yeni bir ekonomik sistem ortaya çıkmaktadır. Çatışma ve savaş ekonomisi, savaş ağları, uyuşturucu baronları ve yerel beyliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Ortaya çıkan bu kişi ve gruplar kendi kişisel ve örgütsel çıkarlarını gerçekleştirmeye çalışırken toplumsal sorunları da derinleştirirler. Devletlerin otoriteyi sağlayamaması ve kamusal hizmetleri yerine getirmedeki yetersizliği, başarısızlık sarmalı içerisinde girip çeşitli çıkar gruplarının devlet içine sızmalarını kolaylaştırır ayrıca otoritenin ortadan kalkması derin, paralel, gölge devlet gibi devlet içinde devlet yapılarının ortaya çıkmasına, güçlenmesine ve egemen olmasına neden olur.

Nihai olarak uluslararası barışı ve güvenliği tehdit eden en büyük ve önemli hususlar arasında başarısız devletler gösterilebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından ortaya çıkan iç savaş kavramı sürekli olarak dünya kamuoyunun gündemindedir ve bu durum yeni iç savaşlar şeklinde ifade edilmektedir. Yeni iç savaş kavramı henüz tam olarak açıklaması yapılamamış bir kavramdır. Bu kavramın en önemli özellikleri arasında da açık siyasi ve politik hedeflerin olmaması veya bu hedeflerin belirlenememesidir. Siyasi

ve politik amaçların açıkça ortaya koyulamaması, ortaya çıkan iç savaş ve çatışmalarının konvansiyonel savaşlardan farklı olarak terörist faaliyetler şeklinde yürütölmesi, güçlü toplum niteliklerine sahip olan yapıları önce zayıf toplum, daha sonra zayıf devlet ve nihayetinde başarısız devlet haline getirmektedir.

Başarısız olarak kabul edilen devletler uluslararası hukuk açısından da önemli sorunlar doğurmaktadır. Uluslararası hukuk temel olarak birden fazla devlet arasındaki hukuk kurallarını düzenler. Ancak başarısız olarak kabul edilen devletler bir ulus devlet gibi hareket edemez ve uluslararası hukukun gerekliliklerini yerine getiremezler. Ancak başarısız ve çökmüş kabul edilen devlet yapılarına uluslararası hukuk açısından bakıldığında tamamen kendi kaderlerine de terk edilmediği görölmektedir. Uluslararası toplum, başarısız ve çökmüş olarak görölen devlet yapılarını, ortaya çıkan güvenlik boşluğu ve insani sorunlar nedeniyle ciddi bir tehlike olarak görmektedir. Bu nedenle uluslararası örgütler, uluslararası aktörler ve uluslararası gruplar, gıda ve sağlık yardımı, barış sağlama operasyonları ve ulus inşa süreci gibi birçok alanda çalışma yapmaktadırlar. Bu şekilde başarısız veya zayıf olarak kabul edilen devletlerin yeniden güçlenmesine ve kendi otoritelerini tekrardan temin etmelerine çalışılmaktadır. Çünkü başarısız devlet sorununu ortadan kaldırmak sadece o devlette yaşayan insanların çıkarına değil aynı zamanda dünya barışına da büyük bir hizmettir.

Genellikle başarısız devletlerde ortaya çıkan terörizmle mücadele etkiye dayalı yöntemlerle yapılır. Bu nedenle birçok açıdan uluslararası hukukun çalışma alanına girmektedir. Ancak uluslararası hukuk literatüründe terörizm kavramının genel olarak kabul edilmiş belli bir tanımı yoktur. Terörizmin açık bir tanımının yapılamamış olması uluslararası alanda terörizmle mücadeledeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle terörizm kavramıyla ilgili uluslararası hukuk alanında genel kabul görmüş bir tanımın oluşturulması terörizme karşı kararlı bir mücadelenin yürütölmesi için çok önemlidir. Keza terörizm kavramına genel bir hukuki çerçevenin çizilmesi ve açıkça tanımının yapılması uluslararası alanda toplumun işbirliği yapmasını sağlayacak ve barışçıl çözümler üretilmesini daha da kolaylaştıracaktır.

Uluslararası toplumun, terörizm kavramının genel bir tanımını yapamamış olması, devletlerin kendi aralarındaki eşitsizliklerden, siyasi yapılarından, ideolojilerinden,

siyasal çıkarlarından ve devlet taleplerinin farklı olmasına kadar birçok gerekçeyi içermektedir. Ancak terörizm kavramı üzerinde belli bir tanımın yapılamamasının asıl nedeni ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve ulusal kurtuluş hareketleridir. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı sadece sömürge idareleri altındaki topluluklara tanınmıştır. Ancak ulusların kendi kaderini tayin hakkı bu halklara mücadele yöntemi ve stratejisi olarak terörizmi bir hak olarak tanımamıştır ve terörist eylemleri haklı kılmamıştır. Ulusal kurtuluş hareketleri şeklinde yürütülen mücadeleler ise amaç ve yöntem bakımından uluslararası hukuk kavramlarına uygun olmalıdır. Bu nedenle uluslararası terörizm nerede, ne şekilde ve kim tarafından yapılırsa yapılsın suç kabul edilmeli ve kesinlikle ceza yönünden karşılığı olmalıdır. Devletlerin uluslararası alanda terörist faaliyetlere karışma düzeylerini belirleyebilmek terörizme maruz kalmış devletlerin bu konuda aldıkları tedbirlerin hukukiliği açısından son derece önemlidir. Bu kapsamda devletlerin sponsor olduğu ve destekledikleri uluslararası terörizm aynı zamanda yeni bir savaş şekli, düşük yoğunluklu bir çatışma, doğrudan saldırı veya dolaylı saldırıdır. Ayrıca devletlerin desteklediği terörizm sadece terörizme maruz kalan devletin güvenliğine değil aynı zamanda uluslararası barış ve güvenliğe yönelikte topyekün bir tehdittir. Bu tehditle mücadele etmenin en etkin yöntemi sadece terörist gruplarla mücadele değil, bu tür terörist gruplara sponsor olan ve destek veren devletlere karşı da topyekün bir mücadeledir. Buradaki amaç terörizme destek veren devletler ile terörist gruplar arasındaki bağlantıların zayıflatılması ve kopartılmasıdır.

Terörizmle mücadelede uluslararası hukuk kavramlarının öngördüğü hususların ilki barışçıl yollardır ve uluslararası toplumun işbirliği yapmasıdır. Terörist faaliyetlerle ilgili suç işlediği öne sürülen kişiler genel olarak bu tür faaliyetlerini siyasi nitelikteki aktivist hareketler olarak tanımlar ve bu sebeple iade edilmemeleri gerektiğini savunurlar. Bu nedenle uluslararası kamu düzeninin korunabilmesi ve uluslararası düzeydeki suçlarla etkin olarak mücadele edilebilmesi için terör suçları siyasi suçlu gibi görülmemeli ve bu tür terör suçları siyasi suçlar kapsamına dahil edilmemelidir. Uluslararası hukukun terörizmle mücadele kapsamında benimsediği yaklaşımlardan olan silahlı çatışmalar hukuku devletler tarafından tercih edilmemesi gereken riskli bir kavramdır. Çünkü silahlı çatışmalar hukukuna göre sivilleri hedef almak suç sayılırken askeri unsurları hedef almak meşru olarak kabul edilmektedir. Uluslararası silahlı çatışmalar hukukunun, terörist eylemleri gerçekleştiren gruplara uygulanması, ele geçirildikleri halde bu kişilere

savaş tutsağı muamelesi yapılmasını ve savaş tutsağı statüsünden yararlanmalarına neden olmaktadır. Tüm bu nedenlerden ötürü terörizm barış dönemlerinde üstesinden gelinmesi gereken bir problem olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca terörist örgütler ve bu örgütlere üyeliği olan kişilerle ilgili uluslararası alanda yargılama yetkisine sahip bir mahkeme kurulmalıdır. Terörizm suçuna karışmış kimselerin veya grupların tarafsızlığını ilan etmiş böyle bir mahkemede yargılanması meşruiyet tartışmalarını ortadan kaldıracaktır.

Bir devlet başka bir devlet içerisindeki bir iç savaşı veya terörist faaliyeti örgütlemekten, tahrik etmekten veya bu tür gruplara yardım etmekten kaçınmalıdır. Terörizme sponsorluk yapan ve bu faaliyetleri destekleyen devletlere karşı bu devletleri zarara uğratabilecek şekilde kuvvet kullanmak, intikam saikiyle terörist saldırıların misilleme niteliğini artırmakta ve aynı zamanda devletler arasındaki çatışma ihtimalini ve riskini de tırmandırmaktadır. Zararla karşılık vermekteki amaç karşı tarafı cezalandırmak olduğu için herhangi bir ayırım gözetmeden zarar verme politikasını benimsemiş olmak, teröristlerin benimsediği gibi bozulmuş değer sistemlerini kabul etmek anlamına da gelmektedir. Teröristlerin insanların modern düşmanları oldukları açık bir gerçek olduğundan tüm devletler bu tür grupları ve bu faaliyetlere karışan kişileri yargılayarak cezalandırmak zorundadır. Keza bu tür faaliyetlere karışan kişi veya grupları başka isimler altında nitelendirmek dünya genelinde şiddetin hızla yayılmasını hızlandıracaktır.

Uluslararası insancıl hukuk, kuralları itibariyle sadece silahlı bir çatışma söz konusu olduğunda uygulanabilir hale gelmektedir. Bu kurallar meydana gelen çatışma türüne göre değişiklik göstermektedir. Silahlı çatışma kavramının uluslararası literatürde belli bir tanımının yapılmamış olması silahlı çatışmaların sınıflandırılması hakkındaki girişimleri sonuçsuz bırakmaktadır. Silahlı çatışmaların karmaşık yapısı, araştırma konusunun birden fazla disiplinle ilintili olması ve bu farklı disiplinlerin kavrama farklı yaklaşımlar benimsiyor olmaları, iç silahlı çatışmalar konusu da akademik bir uzlaşımın oluşmasına engel olmaktadır.

İç silahlı çatışmaların nedenleri üzeri yürütülen çalışmalarda etnik, siyasi ve ekonomik faktörler üzerinde durulmaktadır. Bu çalışmalara göre iç silahlı çatışmaların günümüzdeki en önemli sebebi kötü ekonomik şartlardır. Ayrıca siyasal baskı da iç silahlı çatışmalara neden olmaktadır. Yenilenebilir kaynakların azalması, şiddete dayalı krizlerin

oluşmasını ciddi oranda arttırırken, siyasi ve ekonomik etkenler kadar da belirleyici olmamaktadır. Yine sadece etnik farklılıklar tek başına krizlerin iç savaşa dönüşmesi için gerekli şartları oluşturmamaktadır. Geçtiğimiz yüzyıldan itibaren meydana gelen iç silahlı çatışmaların analizi yapılacak olursa, bazı devletler, silahlı gruplara açık ve örtülü bir şekilde “savaşan taraf” statüsü vererek savaş hukuku kurallarına uymaya çalışmışlardır. Ancak bu durum uluslararası hukuka olan saygıdan değil, devletlerin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda yapılmıştır. Bu dönemdeki uygulamaların örnek teşkil etmemesi ve savaşan taraf statüsünü ilan eden devletlerin herhangi bir hukuki yükümlülük altına girmemiş olması, iç silahlı çatışmaların otomatik olarak uygulanmasını gerektiren bir örf ve adet hukukunun oluşmamış olduğunu göstermektedir. Savaş hukukunun iç silahlı çatışmaları uygulanması insancıl bir düşünceyle değil devletlerin daha büyük bir zararlarla karşı karşıya kalmamaları endişesinden kaynaklanmaktadır. Yine savaş hukukuna ilişkin örf ve adet kuralları ve savaşan taraf statüsü, doktrin vasıtasıyla uluslararası savaş hukuku kurallarının iç silahlı çatışmalara uygulanmasına imkan sağlamıştır. Fakat bu doktrinin 19. yüzyılın sonlarına doğru yeteri kadar uygulanmaması uluslararası hukuk ilkeleri arasında yavaş yavaş unutulmasına ve hatta ortadan kalkmasına neden olmuştur. Bu dönemde birçok devlet iç silahlı çatışmalara hukuki düzenleme getirilmesine karşı çıkmıştır.

Cenevre sözleşmeleri 1949 tarihinde ortaya çıkmadan önce uluslararası hukuk açısından iç silahlı çatışma kavramı henüz düzenlenmemiştir. İç silahlı çatışmalar hakkındaki mini sözleşme olarak kabul edilen Ortak Madde III, iç silahlı çatışmaların ilk hukuksal düzenlemesinin yapıldığı çok önemli bir metindir. Böylece Ortak Madde III ile iç silahlı çatışma kavramı ilk defa hukuksal bir metinde yer almıştır. Bu maddenin iç silahlı çatışmalara uygulanabilmesi, asilerin belirli bir düzeyde teşkilatlanmış olması şartına bağlıdır. Ülke topraklarının mevcut otorite tarafından kontrol edilememesi ve ülke topraklarının asilerin eline geçmesi Ortak Madde III’ün uygulanmasını sağlayacaktır. Meşru hükümetin düzenli askeri güçlerini kullanması, bir karışıklığın silahlı çatışma durumuna ulaşmış ve dolayısıyla Ortak Madde III’ün bu duruma uygulanıp uygulanmayacağı hususunda önemli bir etkidir. Ancak kolluk kuvvetlerinin, polislerin veya silahlı kuvvetlerin yetki kullanım alanlarına ait belli tanımlarının bulunmaması problem teşkil etmektedir. Çünkü bu kavramlar sadece yol gösterici hususlardır. Bu nedenle silahlı çatışmanın varlığına karar verebilmek için yeterli değildir. Bugün Ortak

Madde III'ün uluslararası hukuk açısından örfi bir hukuk normu haline geldiği konusunda bir uzlaşya varıldığı söylenebilir. Ancak buna rağmen Ortak Madde III'ü uluslararası hukuk kavramları dahilinde kesin bir buyruk şeklinde algılamak ve bu şekilde uygulamaya çalışmak yeterli dayanaktan yoksundur.

İnsancıl hukuk gelişiminde devrim niteliği taşıyan Ortak Madde III hükmü çatışmalara aktif olarak katılmayan kişilerin temel insani güvencelerini sağlamaya yöneliktir ve ister düşük, ister yüksek, hangi düzeyde olursa olsun, iç silahlı çatışmaların tamamında otomatik olarak uygulanır. Ancak Ortak Madde III, devlete veya birbirlerine muhalif grup ve birliklerin hukuki statülerini etkilemeyeceği gibi bir iç silahlı çatışma esnasında devlete ve meşru otoriteye karşı mücadele eden asilere veya gruplara da ceza kanunlarında suç olarak kabul edilen eylemleri nedeniyle herhangi bir avantaj sağlamaz. Bunun aksine, asilerin mevcut kanunları çiğnemelerinden ötürü yargılanmalarının da önünü açmaktadır. Ortak Madde III hükmü, iç silahlı çatışmaların uluslararası hukuk kuralları kapsamında olduğunu ispatlar niteliktedir. Bu nedenle bu maddenin önemi göz ardı edilemez. Bununla birlikte Ortak Madde III'ün muğlak kavram ve ifadeleri barındırıyor olması, silahlı çatışmaları teknik olarak tanımlamaması ve hangi koşullarda uygulanacağını açık bir şekilde belirtilmemiş olması bu maddenin en sorunlu yönleri olarak görülebilmektedir.

İç silahlı çatışmaların ayırt edici ve belirgin tanımının olmaması insancıl hukuk kurallarının uygulanmasını güçleştirmektedir. Cenevre Sözleşmeleri'ne ek olarak yapılan 1977 tarihli II Numaralı Ek Protokol, iç silahlı çatışmaların insancıl hale getirmek ve daha kontrol edilebilir şekle sokmak için yıllardır harcanan çabaları yansıtan önemli bir kanun yapıcı sürecin ürünüdür. Bu Protokol geleneksel olarak mevcut hukuk kurallarından ayrılmayı amaçlamadığı gibi iç savaşların karmaşık problemlerine yönelik hızlı ve kökten bir çözüm de içermemektedir. 1977 tarihli II Numaralı Ek Protokol, asilerin sürekli olarak askeri hareket yürütebilecek şekilde bir bölgede denetim sağlamasını öngörmektedir. Ayrıca II Numaralı Ek Protokol görece şekilde yüksek şiddetli veya yoğunluklu silahlı çatışmalara uygulanmakla birlikte bu çatışmaların standart bir iç savaş olması şartını da aramaz. II Numaralı Ek Protokol'ün 1. maddesinin uygulanabilmesi için savaşın taraf statüsünün tanınmasından farklı olarak asiler ve ayaklanmacılar kontrol ettikleri ülke ve bölge üzerinde fiili egemenlik yetkilerini kullanan bir otorite teşkil etmek zorunda

değillerdir. Ayrıca askeri disiplin ile askeri savaş örfüne riayet etmek zorunda da değillerdir. Yine II Numaralı Ek Protokoldeki uluslararası nitelikte olmayan iç silahlı çatışmalar kavramı klasik olarak iç savaş kavramıyla eş anlamda kullanılamaz. II Numaralı Ek Protokolün 1. Maddesi sadece hükümetin veya ayrılıkçı grupların silahlı güçleri ile örgütlü halde bulunan silahlı grupların birbirleri arasındaki silahlı çatışma durumlarını kapsamaktadır. Ayrılıkçı silahlı kuvvetler ile örgütlenmiş diğer silahlı grupların belirli bir teşkilat dahilinde olmaları gerekmektedir. Bu teşkilatlanma düzenli bir ordudaki askeri düzen kadar mutlak ve kesin bir düzende düşünülmemelidir. Buradaki kasıt bir taraftan sürekli olarak askeri hareket planlayıp düzenleyebilecek ve kendi kuracağı otorite adına kurallar uygulayabilecek imkana ve kabiliyete sahip bir teşkilatlanmadır. Devamlı olarak askeri hareket düzenleyebilmekten kastedilen bu hareketlerin ciddi bir düzeyde ve aralıktaki olması ve örgütlü olarak yapılmasıdır. Bu yöntemle örgütlü yapılsa bile ferdi terörist eylemler II Numaralı Ek Protokol Madde 1'deki tanımın dışında kalmaktadır. II Numaralı Ek Protokol Madde 1'in kapsamı Ortak Madde III'ün kapsamından daha sınırlayıcı ve daha dardır. Ortak Madde III, II Numaralı Ek Protokolün 1. Maddesinin kapsadığı çatışma türleri de dahil olmak üzere iç silahlı çatışmaların tamamına uygulanabilmektedir ancak aksi durum söz konusu değildir. Çünkü Ortak Madde III'te belirtilen ve bu maddenin kapsadığı iç silahlı çatışmalara II Numaralı Ek Protokolün uygulanması söz konusu olamamaktadır. II Numaralı Ek Protokolün en belirgin özelliği bu protokolde belirtilen ve uluslararası nitelikte sayılmayan iç silahlı çatışmaların Ortak Madde III'te bahsedilen iç silahlı çatışmalara nazaran daha yüksek bir uygulama alanına sahip olması ve bu nedenle protokolün sadece yüksek yoğunluklu iç silahlı çatışmalara uygulanabilmesidir. Hal böyleyken yüksek yoğunluk eşğine ulaşamamış iç silahlı çatışmalar bu protokolün kapsamı dışında kalmaktadır. II Numaralı Ek Protokolün 1. maddesinin ilk bendinde belirtilen yüksek eşik kavramı eleştirilere maruz kalmaktadır. II Numaralı Ek Protokolde yer alan kavramlara yönelik bu tür eleştiriler uluslararası insancıl hukuk kurallarını desteklemek yerine daha da geriye götürmektedir. Belirtilen yüksek eşik kavramı, devletlerin silahlı çatışma kavramını reddetmelerine ve bu şekilde silahlı çatışmaların varlığının devletlerin takdir yetkisinde olmasına neden olmuştur. Bu nedenle devletlerin II Numaralı Ek Protokole başvuru zamanı kendi takdir yetkilerinde olup bu yetki kayıtsız ve şartsız olarak verilmiştir.

II Numaralı Ek Protokolün bir diğ er önemli özelliğ i de meş ru hükümetin silahlı güçleri dışındaki diğ er silahlı grupların birbirleri arasındaki yüksek yoğunluklu silahlı çatışmaları içermemesidir. Uluslararası Ceza Mahkemesinin Tadic Kararı, insancıl hukukun işletilebilmesi için bir iç silahlı çatışmada olması gereken esasları daha da belirginleştirmiştir. Mahkeme, iç silahlı çatışmanın oluşması için asgari bir çatışmanın varlığının yada iki taraf arasında bir silahlı çatışmanın meydana gelmesinin veya herhangi bir şiddet eylemine katılan grupların belli bir şekilde örgütlenmiş olmasını yeterli şart olarak kabul etmiştir. Yine yerleşim yerlerinin hepsinde silahlı çatışmanın varlığının saptanmasının zorunlu olmadığını, bunun aksine yerleşim yerlerinin bulunduğu bölge içerisinde bir silahlı çatışmanın varlığının yeterli olacağı sonucuna ulaşmıştır. Bu şekilde Uluslararası Ceza Mahkemesi Ortak Madde III'ün uygulanabilirliği için düşük bir eş iğin yeterli olacağını kabul etmiştir. Bir iç silahlı çatışmanın varlığından söz edebilmek için hükümet kuvvetleri dışındaki ve belirli düzeyde örgütlenmiş diğ er silahlı gruplar arasındaki uzunca bir süredir devam eden çatışmaların varlığını önemli bir unsur olarak görmüştür. İsyancıların ülkenin belirli bir bölgesini kontrol etmelerini, Ortak Madde III'ün kurallarına uymayı, meş ru hükümetin kendi silahlı kuvvetlerini bu çatışmalarda kullanmasını ve isyancıların savaşı an taraf olarak kabul edilip edilmemesini şart olarak görmemiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesine göre, Ortak Madde III, şiddet hareketleri ile belli zamanlarda meydana gelen münferit olaylara veya buna benzer iç karışıklıklara uygulanamaz. Bu şekilde Uluslararası Ceza Mahkemesi, insancıl hukuk açısından iç silahlı çatışmaların belli bir kapsam dahiline alınması hususunda önemli bir katkı sağlamıştır.

Tadic Kararı'nın iç silahlı çatışmalar hakkındaki ikinci önemli katkısı da bu çatışmaları hukuki olarak sınıflandırılması yönünde olmuştur. Mahkeme bir iç silahlı çatışmanın gerçekte uluslararası nitelikte bir iç silahlı çatışma olmadığı konusunda yeni kavramlar ortaya koymuştur. Tadic Davası'nda ceza mahkemesi bir iç çatışmanın şu durumlarda uluslararası nitelik kazanacağını belirtmektedir. Şöyle ki; Bir devletin kendi kuvvetleriyle bir çatışmaya dahil olması veya iç silahlı çatışmalara katılan grupların diğ er devletler adına hareket etmesi, iç silahlı çatışmanın uluslararası nitelik kazanmasına sebep olmaktadır. Ceza Mahkemesi bir başka devlet adına iç silahlı çatışmaya katılan grupların, o devletlerin ajanı şeklinde davranış gösterip göstermediklerinin belirlenmesi yönünde karar vermiştir. Bir silahlı çatışmanın uluslararası boyut kazanması için kabul edilen

doğrudan müdahale şartı da ihtilafli olan bir diğer konudur. Çünkü hukuki bir kavram olan bu ölçüt bir silahlı çatışmanın uluslararası nitelik kazanmış bir iç silahlı çatışmaya dönüşmesi için yabancı bir devletin karışmasını şart olarak görmemiştir. Uluslararası insan hakları hukuku ile uluslararası insancıl hukuk, uluslararası hukuk disiplininin iki farklı koludur. Silahlı çatışmalarının meydana geldiği esnada bu her iki hukuk dalı da uygulanabilmekte ve böylece sivillerin korunması bakımından her iki hukuk disiplini birbirini tamamlayabilmektedir. Özellikle henüz uluslararası nitelik kazanmamış bir iç silahlı çatışma bağlamında her iki hukuk disiplini uygulama yöntemi bakımından birbiri ile örtüşerek birbirlerini güçlendirmektedir. Bu kapsamda Ortak Madde III, gerekli olan insani düzenlemeleri asgari olarak karşılamakta ve insan hakları kavramını korumaktadır. II Numaralı Ek Protokol ise Ortak Madde III'te belirtilen insan haklarına ilişkin kavramları daha detaylı olarak ele almakta, düzenlemekte ve geliştirmektedir. Ancak II Numaralı Ek Protokolün devlet uygulamalarındaki yeri hayli sınırlıdır. Bunun sebebi ise II Numaralı Ek Protokolün devlet uygulamalarında geniş bir uygulama eşiğine sahip olmasıdır. Bu durum devletlerin, II Numaralı Ek Protokolü uygulamada isteksizliğine neden olmaktadır. Bu sebeple Ortak Madde III'ün silahlı çatışmalar esnasındaki noksanlıklarını gidermek için kaleme alınmış olan II Numaralı Ek Protokol uluslararası nitelikte olmayan bir silahlı çatışma sırasında mağdur olan kişi veya grupları korumak için başvurulmuş güvenilir bir kaynak olmaktan çıkmaktadır. Buna rağmen yine de uluslararası insan hakları hukuku hükümleri henüz uluslararası bir nitelik kazanmamış silahlı çatışmalarda hayati bir rol oynamaktadır.

Şimdiye kadar meydana gelen ve uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda insan hakları hukuku ve insancıl hukuk kurallarının umarsız ve acımasızca ihlal edildiği görülmüştür. Ancak insancıl hukuk ve insan hakları hukukuna dair bu ihlaller hukuki düzenlemelerdeki boşluklardan kaynaklanmamıştır. Keza uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaların temel davranış kalıplarını düzenleyen ve tesis eden hukuki kavramlar ve metinler mevcuttur. Buradaki problem tesirli ve zorlayıcı bir sistemin bulunmamasından ibarettir. Zira uluslararası nitelikte olmayan iç silahlı çatışmalar hakkındaki kavram, esas ve hükümleri belirten hukuki metinlerin hayata geçebilmesi için etkin bir sistemin varlığı şarttır. Yine bu etkin sistemin hem mağdurlar hem uluslararası toplum hem de devletlerin menfaatlerine cevap verecek şekilde düzenlemeler içermesi ve

bu şekilde yapılandırılması da şarttır. Bu anlamda Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi mahkemeler ile evrensel kaideleri işletebilen ulusal mahkemelere ihtiyaç vardır.

Uluslararası insan hakları hukuku ile insancıl hukuk arasındaki ilişki, insanlığa karşı işlenen suçlar kavramı altında giderilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle Roma ve Ruanda Mahkeme Statülerinde insanlığa karşı işlenen suç kavramı, silahlı çatışmanın varlığına ve meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın sivil halka karşı yapılmış yaygın ve sistematik saldırı şeklinde tarif edilmiş ve hem devletlere hem de devlet dışı aktörlere uygulanması gerektiği konusunda ifadelere yer verilmiştir. Bu şekilde uluslararası insan hakları hukukunun ve insancıl hukukun tanıdığı güvenceler insanlığa karşı işlenen suçlar kavramı ile henüz uluslararasılaşmamış silahlı çatışmalarda mağdur olan kişi ve gruplara karşı önemli ölçüde koruma avantajı sağlamıştır. Ayrıca uluslararası nitelikte olmayan iç silahlı çatışmalarda, savaş hukukunun tüm örfi kuralları ihlal edilerek insanlığa karşı suçlar işlenmiş olsa bile bu suçları işleyenler hakkında bireysel ceza müeyyidelerinin uygulandığı genel kabul görmüş uluslararası hukuk kuralları gelişmemiştir. Bu nedenle bireysel ceza sorumluluğunun uygulamada işletilmesi hayati önem arz etmektedir.

İnsan hakları hukuku kuralları, hem terörizm ile mücadele hem güvenlik politikaları ve hem de insan hakları ilkeleri arasında bir denge kurmalıdır. Devletlerin terörizm ile mücadeleyi, hukukun ve insan haklarının üstünlüğü anlayışına uygun şekilde ve çerçevede gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda insan hakları hukuku ilkelerinin işletilmesine kolluk kuvvetlerinin hareket alanını kısıtlayan ve bu kuvvetleri olumsuz şekilde etkileyen bir unsur olarak bakılmamalıdır. Tam aksine devlet, terör ile mücadelede insan hakları hukukunun kurallarını ne kadar başarılı oranda uygularsa terör örgütlerinin toplumsal tabanda destek bulmasını da aynı oranda önleyebilecek ve azaltabilecektir. Dolayısıyla insan hakları kurallarının uygulanmasındaki başarı toplum üzerindeki terör örgütlerinin baskısını azaltacak ve ortadan kaldıracak çok önemli etkenlerden biri olarak görülmelidir. Bu yüzden devletler terör örgütleri veya terörizm ile mücadele ederken yöntemlerini dikkatlice seçmeli ve güvenlik politikaları ile insan hakları ve özgürlükleri arasında doğru bir denge kurmalıdır. Ayrıca Türkiye'nin terör ile mücadeledeki geleneksel tüm politikalarını yeniden gözden geçirmesi, mevcut politikalarına alternatif olarak farklı yaklaşımlar geliştirmesi ayrıca bu yaklaşımları tüm getiri ve götürüleri ile birlikte her yönden ele alması terörizm ile mücadele açısından

faydalı olacaktır. Türkiye'nin terör ile mücadeledeki durumu Ortak Madde III'ün uygulama kapsamına girecek şekilde düşük yoğunluklu bir iç silahlı çatışma şeklinde nitelenmesi ve kabul etmesi uluslararası hukuk açısından herhangi bir sorun doğurmayacaktır. Ancak durumu bu şekilde benimsemesi, terör örgütlerini cesaretlendirebilecek, uluslararası alanda terör örgütlerinin daha fazla ve farklı hukuksal statü elde etme arayışlarını artıracak, Cenevre Sözleşme hükümlerinden yararlanmalarına veya bu sözleşme hükümlerinin uygulanmasını talep etmelerine ve nihayetinde geleneksel savaş hukuku kurallarında olduğu gibi ancak bir başka devletin askerlerine tanınabilen savaş esiri statüsünü elde edip ulusal ceza hukuku kurallarının dışına çıkma gibi taleplerde bulunmalarına neden olabilecek bir takım sakıncalı siyasal ve politik sonuçlar doğurabilecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR:

ACAR, İrfan C., 1989, Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

ACER, Y ve KAYA, İ., 2014. Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı, 5. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.

AKSAR, Yusuf, 2015. Teoride Ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.

AKSAR, Yusuf, 2015. Teoride Ve Uygulamada Uluslararası Hukuk II, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.

ALEXANDROW, Stanimir A., 1996. Self-Defense Against The Use Of Force In The International Law, Kluwer Law International, La Haye.

ARAL, Berdal, 1999. Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

AREND, Anthony Clark and Robert J. Beck, 1993. International Law And Use Of Force, Roudledge, New York.

ARMAOĞLU, Fahir, 1992. 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980) Cilt I, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

ARMAOĞLU, Fahir, 1994. Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

BAŞEREN, Sertaç H., 2003. Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

BEŞE, Ertan, 2002. Terörizm, Avrupa Birliği Ve İnsan Hakları, Seçkin Yayınları, Ankara

BİNGÖL, Oktay, 2016. Başarısız Devletler, Kavramlar, Nedenler, Sonuçlar, Barış Kitabevi, Ankara.

BUTTERFIELD, Herbert, 1951. History of Human Relation, Londra, Collins.

CASSESE, Antonio, 1995. Self-Determination Of Peoples A Legal Reappraisal, Cambridge University Press, Cambridge.

CARMENT, David, 2003. Assessing State Failure: Implications For Theory And Policy, The World Quarterly.

CAŞIN, Mesut Hakkı, 2008. Uluslararası Terörizm, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

CHADWICK, Elizabeth, 1996. Self Determination, Terrorism And The International Humanitarian Law Of Armed Conflict, Martinus Nijhoff Publishers, La Haye.

ÇAYCI, Sadi, 1989. Düşük Yoğunlukta Çatışma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

ÇAYCI, Sadi, 1995. Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

ÇAYCI, Sadi, 1997. Uluslararası İnsancıl Hukuk Ve İnsan Hakları Açısından Güney Doğu Olayları (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara.

ÇELİK, Ayşe Betül, 2009. “Etnik Çatışmaların Çözümünde Siyaset Bilimi ve Uyuşmazlık Çözümü Yaklaşımları”, Nimet Beriker (ed.), Çatışmadan Uzlaşmaya:

Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

ÇEVİK, Abdulkadir, 2010. Politik Psikoloji, Ankara: Dost Kitapevi Yayınları, IV. Baskı, Ankara.

ÇINAR, Bekir, 1997. Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör, Sam Yayınları, Ankara.

ÇİTLİOĞLU, Ercan, 2006. Gri Tehdit Terörizm, Ümit Yayıncılık, Ankara.

DE LUPIS, Ingrid Detter, 1989. The Law Of War, Cambridge University Press, Cambridge.

DINSTEIN, Yoram, 1988. War Agression And Self-Defense, Gratus Publications Limited, Cambridge.

DOĞAN, İlyas, 2013. Devletler Hukuku, 2. Baskı. Astana Yayınları, Ankara.

DÜLGER, Kenan, 2015. Devletin Uluslararası İnsancıl Hukuktan Doğan Sorumluluğu, Beta Yayınları, İstanbul.

ERICKSON, Richard J., 1989. Legitimate Use Of Force Against State-Sponsored Terrorism, Air University Press, Washington D.C.

ERKİNER, Hakkı H., 2010. Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Sorumluluğu, Levha Yayınları, İstanbul.

FISHER, Ronal J., 2006. "Intergroup Conflict", Morton Deutsch, Peter T. Coleman, Eric C. Marcus (ed.), The Hand Book of Conflict Resolution: Theory and Practice, Josses - Bass Press, San Francisco.

FRANCK, Thomas M., 2003. *Recourse To Force, State Action Against Threats And Armed Attacks*, Cambridge University Press, Cambridge.

GARDAM, J. Gail., 1993. *Non Combatant Immunity As A Norm Of International Humanitarian Law*, London.

GRIFFITHS, Martin, 2013. *Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*, Çev. Cesran, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

GRAY, Christine, 2000. *International Law And The Use Of Force*, Oxford University Press, Oxford.

GÜNDÜZ, Aslan, 2013. *Milletlerarası Hukuk, Konu Anlatımı, Temel Belgeler, Örnek Kararlar*, Beta Yayınları, İstanbul.

HARTMANN, Heinz, 1958. *Ego Psychology And The Problem Of The Adaptation*, New York, International Universities Press.

HENKIN, Louis, 1995. *International Law: Politics And Values*, Martinus Nijhoff Publisher, Dordrecht, Boston, London.

HERZ, John Hermann, 1951. *Political Realism And Political Idealism: A Study In Theories And Realities*.

HOFFMAN, Bruce, 1998. *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York.

HÜSEYİN, Asaf, 2004. *Ortadoğu'da Devlet ve Terör*, 10. Baskı, Pınar Yayınları, İstanbul.

KALABALIK, Halil, 2013. *İnsan Hakları Hukuku*, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara.

KAYA, İbrahim, 2005. Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, USAK Yayınları, Ankara.

KARAOSMANOĞLU, Ali L., 1981. İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

KESKİN, Funda, 1998. Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi:4, Ankara.

KORTEWEG, Rem, And EHRHARDT, David, 2005. Terrorist Black Holes, Clingendael Center For Strategic Studies, The Hague, NL.

LA HAYE, Eva, 2010. War Crimes In Internal Armed Conflicts, Cambridge University Press, Cambridge/New York.

LINDSAY, A. D., 1947. The Modern Democratic State, Oxford University Press, New York.

MALLABAY, Sebastian, 2002. The Reluctant Imperialist, Terrorism, Failed States And The Case For American Empire, Foreign Affairs.

MARTIN, Gus, 2015. Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, And Issues Fifth Edition, Sage Publications, New York.

MCCOUBREY, Hilaire And WHITE, Nigel D., 1990. International Humanitarian Law, The Regulation Armed Conflicts, Dartmouth.

MOİR, Lindsay, 1998. “The Implimentation and Enforcement of the Laws of Non-International Armed Conflict”, The Laws of Non-International Armed Conflict. Princeton University Press, USA.

MIGDAL, Joel S., 1988. Strong Societies And Weak States, State-Society Relations And State Chabilities In The Third World, Princeton University Press, USA.

ÖKTEM, A. Emre, 2011 Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları, 2. Basım, Derin Yayınları, İstanbul.

ÖZCAN, Mehmet ve BALCI, Serkan, 2006. “Avrupa Birliği ve Terörizmle Mücadele”, Terörizm: Terör, Terörizm, ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler, (der.) İhsan BAL, USAK Yayınları, Ankara.

PAULY, Louis W. and GRANDE, E., 2005. Recostituting Political Authority, Sovereignty, Effectiveness And Legitimacy In A Transnational Order, Coplex Sovereignty, Reconstituting Ploitical Authority In The Twenty-First Century, University Of Toronto Press.

PAZARCI, Hüseyin, 2017. Uluslararası Hukuk Dersleri, I. Kitap, 14. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAZARCI, Hüseyin, 2017. Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap, 11. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAZARCI, Hüseyin, 2000. Uluslararası Hukuk Dersleri, III. Kitap, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAZARCI, Hüseyin, 2000. Uluslararası Hukuk Dersleri, IV. Kitap, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAZARCI, Hüseyin, 2014. Uluslararası Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara.

ROBERTS, Adam and GUELFF, Richard, 2007. Documents On The Laws Of War, Oxford University Press, Oxford.

ROBINOVIC, I., 2004. Arap Politik Partileri, İdeoloji ve Etnisite, Orta Doğu'da Etnisite, Çoğulculuk ve Devlet, Çev. Avşar, Z., Avesta Yayınları, İstanbul.

SARAÇLI, Murat, 2012. Uluslararası Hukukta Güncel Sorunlar, BigBang Yayınları, Ankara

SARIBAY, A.Y., 2000. Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji, Alfa Yayınları, İstanbul.

SCHWARZENBERGER, Georg, 1971. Terrorists, Guerilleros and Mercenaries. University of Toledo Law Review. Toledo.

SHAW, Malcolm N., 2014. International Law, 7. Edition, London, Cambridge University Press.

SIVAKUMARAN, Sandesh, 2012. The Law of Non-International Armed Conflict. Oxford University Press. London.

SUR, Melda, 2015. Uluslararası Hukukun Esasları, 9. Baskı, Beta, İstanbul.

TAŞDEMİR, Fatma, 2006. Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi, USAK Yayınları, Ankara.

TAŞDEMİR, Fatma - ÖZER, Adem, 2017. Uluslararası Hukuk Perspektifinden Self Determinasyon ve Ayrılma, Hukuk yayınları, Ankara.

TÜTÜNCÜ, Ayşe N., 2012. İnsancıl Hukuka Giriş, Beta Basım Yayın, İstanbul.

VOLKAN, Vamık D., 2009. Kimlik Adına Öldürmek Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme, Say Yayınları, II. Baskı, Ankara.

VOLKAN, Vamık D., 2017. Körü Körüne İnanç, Asi Kitap, Ankara.

VOLKAN, Vamık D., 1999. Kanbağı- Etnik Gururdan Etnik Teröre, Bağlam Yayınları, Ankara.

WEBER, Max, 2008. Sosyoloji Yazıları, Çev. Taha Parla, 12. Baskı, Deniz Yayınları, İstanbul.

YILDIZ, Mustafa, 1998. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yargısı, Alfa Yayınları, İstanbul.

YILMAZ, Muzaffer E., 2007. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Sınır İçi Etnik Çatışmalar, Etnik Çatışmaların Nedenleri ve Etnik Barışın Tesisi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

MAKALE ve BİLDİRİLER

ABI-SAAB, Georges, 1988, ‘‘Non-International Armend Confilicts’’, International Dimensions Of Humanitarian Law, Martinus Nijhoff Pulbishers, Boston/London.

ABRESCH, Willian, 2005, ‘‘A Human Rights Of Internal Armed Conflict: The European Court Of Human Rights In Chechnya’

AKKUTAY, Ali İbrahim, 2016. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yayınları, Sayı 65.

ANGSTROM, Jan, 2001. ‘‘Towards a Typology of Internal Armed Conflict: Synthesising A Decade Of Conceptual Turmoil’’, Civil Wars.

BADEY, Thomas J., 1988. Defining International Terrorism, A Pragmatic Approach, From Terrorism And Political Violence.

BAİLEY, Alison, 2004. We Shall Not Pass This Way Again: State Building and the Long-Term Resulotion of Sivil Conflict.

BASSIOUNI, M. Cherif, 2002. Legal Control Of International Terrorism, A Policy-Oriented Assessment, Harvard International Law Journal,

BAŞEREN, Sertaç H., 2001. İnsan Hakları Ve Terörizm, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayını, No 1, Ankara.

BAŞEREN, Sertaç H., 2002. Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm, Dünyada ve Türkiye’ de Terör, T.C. Merkez Bankası Yayınları Ankara.

BATUR YAMANER, Melike, ÖKTEM, A. Emre, KURTDARCAN, Bleda ve UZUN, Mehmet C.. 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve International Committee of the Red Cross, 10.12.2017 tarihinde <https://www.icrc.org/eng/home/languages/turkish/files/sozlesmeleri-protokolleri-conventions-protocols.pdf> adresinden erişildi.

BROOKS, Rosa Ehrenreich, 2005. Failed States, Or State As Failure, The University Of Chicago Law Review.

CARRILLO-SUAREZ, Arturo. 1999-2000. "Hors De Logique: Contemporary Issues in International Humanitarian Law As Applied To Internal Armed Conflict", American University International Law Review.

CHAUVET, Lisa, 2007. The Cost Of Failing States And The Limits To Sovereignty, UNI-WIDER Research Paper.

CRAWFORD, Emily. (2011) Insurgency. in R. Wolfrum (ed), The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Oxford University Press, 2008, Online Edition, 13.12.2017 tarihinde [<http://opil.ouplaw.com/home/epil>] adresinden erişildi.

CROCKER, Chester A., 2003. Engaging Failing States, Foreign Affairs.

CULLEN, Anthony, 2005. "Key Developments Affecting The Scope Of Internal Armed Conflict In International Humanitarian Law", Military Law Review.

ÇAYCI, Sadi, 2005. İnsan Hakları Hukuku Açısından Bir Değerlendirme, Stratejik Analiz.

ÇAYCI, Sadi, 2005. PKK'yla Mücadelede Sınır Ötesi Harekat Ve Hukuk, Stratejik Analiz.

ÇAYCI, Sadi, 2007. PKK Terörüyle Mücadelede Uygulanacak Hukuk Stratejik Analiz.

FRANCOIS, Monica And SUD, Inder, 2006. Promoting Stability And Development In Fragile And Failed States, Development Policy Review.

GANOR, Boaz, 2003. Countering State-Sponsored Terrorism.

GLENNON, Micheal J., 2003. The Security Council In A Unipolar World, Virginia Journal of International Law.

GÖRAL, Sevinç, Psikoloji ve Psikanaliz Penceresinden Türk-Ermeni Meselesi: Mağduriyet Psikolojisi ve Büyük-Grup Kimliğinin Etkisi, 25.12.2017 tarihinde http://www.eraren.org/bilgibankasi/tr/index4_1_1.htm, sitesinden erişildi.

GUILD, Elspeth, 2007. Inside Out Or Outside In, Examining Human Rights In Staations Of Armed Conflight, International Community Law Review.

HAASS, N. R., 2003. Sovereignty, Existing Rights, Evolving, Responsibilities, US,dept, Of State.

HARRIS Jhonb F. And ALLEN, Mike, 2001. President Details Global War On Terrorists And Supporters, Washington Post.

HEGRE, Havard, Havard Mogleiv Nygard1, Havard Strand, Scott Gates, Ranveig D. Flaten, the Conflict Trap, Annual Meeting Of The American Political Science Association In Seattle, 2011

HEINTZE, Hans-Joachim, 2004. On The Relationship Between Human Rights Law Protection And International Humanitarian Law, IRRC.

HILL, J., 2005. Beyond The Other, A Postcolonialcritiqu Of The Failed State Thesis, African Identities.

LOOTSTEEN, Yair M., 1994. "The Concept of Belligerency in International Law", Military Law Review.

MARSHALL, Monty, 2005. Peace And Conflict, Center For International Development And Conflict Management.

MICKOLUS, Edward F., 2002. How Do We Know We're Winning The War Against Terrorist, Issues In Measurement, Studies In Conflict And Terrorism.

ONAT, Hasan, 2007. Kerbelayı Doğru Okumak, Akademik Ortadoğu, Cilt 2, Sayı 1, 2007, 22.12.2017 tarihinde http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu3%20makale/hasan_onat.pdf adresinden ulaşıldı.

ÖKTEM, A. Emre. "Uluslararası Hukukta Terörizm: Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri", 29.01.2017 tarihinde <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423905100.pdf>, adresinden erişildi.

RADA, Peter, 2007. Rebuilding Of Failed States.

RAMBOTH, Oliver, 2005. "The Analysis of Protracted Social Conflict: A Tribute to Edward Azar", Review of International Studies, Sayı 31.

ROTHBERG, Robert I., 2002. The New Nature Of Nation – State Failure The Washington Quaterly.

STHAN, Carsten, 2003. International Law Under Fire: Terrorist Act As Armed Attack.

SULMASY, Glenn M., 2005. The Law Of Armed Conflict In The Global War On Terror Notre Dame Journal Of Law, Ethichs And Public Policy.

ŞAHİN, Yakup, Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar; Teorik Bir Giriş, Doktora Tezi, 2013, 29.12.2017 tarihinde <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/203069> sitesinden erişildi.

TERRY, James P., 1980. State Terrorism, A Juridical Examination In Terms Of Existing International Law, Journal Of Palestine Studies. The Prosecutor v. Dusko Tadic, “Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction”, Case No.: IT-94-1-AR72, Appeals Chamber, 2 October 1995 (“Tadic Decision on Jurisdiction”), Tadic (1995) I ICTY JR 353).

THURER, Daniel, 1999. The Failed State And International Law, IRRC.

Uluslararası Ceza Divanı Roma Statüsü 1998 05.12.2017 tarihinde “<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/mevzuat>” adresinden erişildi.

VONEKY, Siljia, 2003. The Fight Against Terrorism And The Rules Of The Law Of Warfare, Terrorism And The Rules Of The Law Of Warfare, Terrorism As A Challenge For National And International Law, Security Versus Liberty, Heidelberg/Berlin.

VURUCU, İkbâl, PKK Kent Savaşları ve Psikolojik Travma, İkibinyirmüç Dergisi, Sayı:177 s.28-31, 15 Ocak 2016.

WALKER, William, 1998. The International Law Applicable to Guerrilla Movements in Internal Armed Conflicts: A Case Study of Contra Attacks on Nicaraguan Farming Cooperatives. New York University Journal of International Law and Politics.

WEINSTEIN, Jeremy, M, John Edward Porter, Stuart E. Eizenstat, On The Brink, Weak States And US National Security, Center For Global Development Report, 2004.